PIRAMIDELE ZILELOR NOASTRE

ITAIPU — pe continentul sud-american se conturează cel mai mare complex hidroenergetic

Pe sălbaticul și grandiosul fluviu Parana, la granița dintre colosul brazilian și Paraguai, la numai cîțiva kilometri de faimoasa cascadă Iguacu, aflată pe un afluent al său, de mai mulți ani un teritoriu imens s-a transformat în șantier. Tratatul de cooperare dintre cele două țări s-a semnat în 1973 iar societatea constructoare, Itaipu Binacional, a luat ființă în 1974. Itaipu, în limba băștinașilor guarani însemnînd „piatra care cîntă", este un proiect ambițios și copleșitor, concentrînd eforturi uriașe din partea celor două țări și captivînd atenția întregului continent. Pentru comparație arăt că puterea instalată la Itaipu (12.600 MW) va fi de două ori mai mare decît a celei mai puternice hidrocentrale sovietice, aflată în construcție la Saiano-Șușenskoe, la sud de Krasnoiarsk sau de șase ori mai mare ca hidrocentrala de la Porțile de Fier I. Proiectul a creat controverse și mari dificultăți de ordin economico-financiar și a făcut ca de multe ori să fie tratat cu scepticism. Și totuși complexul Itaipu se conturează de la an la an iar în 1983 prima turbină de 700000 kwh (turbinele de la Porțile de Fier au, fiecare, 170000 kwh) va produce curent electric. În final 18 turbine de aceeași capacitate, instalate la intervale de patru luni, începînd cu toamna anului 1983, vor produce în 1988.

Lacul de acumulare ce se va forma (s-a estimat că imensul „rezervor" începe să fie umplut în toamna lui 1982) va fi lung de 200 km și va acoperi o suprafață de 1400 km² — 800 în Brazilia și 600 în Paraguai. Nivelul apei va trebui să atingă înălțimea de 220 m, fiind zăgăzuită de un dig înalt de 224 m și lung de 1406m. Într-un peisaj de o sălbăticie în care omul apare foarte rar (sînt cîteva mici așezări și orașele Hernandarias și Puerto Prezidente Stroessener ca și vizitatorii frumoasei Iguacu), s-au construit șosele și adevărate orășele adăpostind deja mii de constructori. Datorită transformărilor de proporții ale naturii cele două țări au acordat cea mai mare atenție proiectelor ecologice, pentru ca peisajul industrial-urban să se integreze armonios în cel natural, ceea ce va permite și dezvoltarea puternică a zonei din punct de vedere turistic. Proiectul Itaipu constituie un exemplu de cooperare între două țări cu potențialuri foarte diferite dar cu probleme asemănătoare în ce privește dezvoltarea social-economică.

Paradoxal dar adevărat : două țări în curs de dezvoltare construiesc un gigant hidroenergetic unic în lume ; și nu numai prin dimensiuni...

„TURNUL PĂCII" — competiția turnurilor

Bătrînul Tour Eiffel se pregăteşte să-şi sărbătorească centenarul la 30 martie 1989, în care scop este supus unei cure de... geriatrie. Faima şi utilitatea „monstrului de fier" atît de controversat dar şi de introdus în literatură, i-au crescut odată cu trecerea timpului, deşi în ultimele decenii înălţimea i-a rămas modestă faţă de alte construcţii pe verticală. Nu cred că va exista vreodată un turn care să-l egaleze pe cel de pe malul Senei în ceea ce priveşte pionieratul în atîtea domenii ale ştiinţei şi tehnicii (meteorologie, aerodinamică, televiziune etc.) Dealtfel, în condiţiile tehnice de astăzi nu mai surprinde pe nimeni construirea unor turnuri care se apropie de 600 metri; dar acum un secol...

Cine n-a văzut imaginea celei mai impunătoare siluete din metropola canadină Toronto? El are 565 m şi probabil că accesul omului este permis pînă la 400 m. La Moscova a fost construit turnul TV de la Ostankino, înalt de 540 m; de pe platforma lui, aflată la 331 m, mi-am rotit şi eu privirile asupra luminilor Moscovei într-o seară de august. Deşi mă aflam cu 31 metri desupra turnului Eiffel, totuşi nu l-am zărit... La aproape un secol de la construirea lui Tour Eiffel, tot un francez, J-C Destiévan, a conceput şi proiectat cel mai înalt turn din lume. „Turnul păcii", cum a fost denumit încă din faza de proiect, va fi înalt de 609,5 m, şi va fi inaugurat cu prilejul Jocurilor Olimpice de vară din anul 1984 ce se vor ţine la Los Angeles, fiind amplasat în centrul acestuia. El va avea suprafaţa inoxidabilă iar la bază va avea formă de trepied în timp ce în partea superioară

Atît de controversatul şi aproape centenarul Tour Eiffel rămîne şi astăzi cea mai răsfăţată siluetă pe verticală, fiind asaltat anual de 3,5 milioane vizitatori.

va fi instalată cea mai puternică staţie de telecomunicaţii, permiţînd transmiterea în condiţii optime a imaginilor de la jocurile olimpice. Autorul îndrăzneţului şi costisitorului proiect (vor fi necesari 2,5 miliarde franci) estimează numărul vizitatorilor la peste 12 milioane anual. Instalaţiile gigantului complex „comercial şi turistic" vor utiliza energia solară.

„TGV" — recordul de viteză pe calea ferată readus în Europa

Paris, Gare de Lyon, 27 septembrie 1981. Mă aflam acolo, în gară, pentru a vedea *in vivo* noul campion al vitezei pe calea ferată în una din primele lui curse. N-am putut călători cu acest „TGV" (train à grande vitesse) dar i-am admirat silueta suplă şi confortul superior celui din avion. „TGV" s-a născut după 12 ani de cercetări şi eforturi aducînd recordul de viteză deţinut din 1964 (!) de către Shinkansen, trenul japonez cu viteza de 210 km/h. Ceilalţi doi mari „învinşi" ai lui sînt „Flying Scotsman" (Londra-Edinburg) şi „Gambrinus" (München-Hamburg) ambele cu 200 km/h. În februarie 1981 „TGV" atingea în regim de experiment 380 km/h, iar acum, în regim de exploatare comercială, 260 km/h. El acoperă cu această viteză deocamdată distanţa

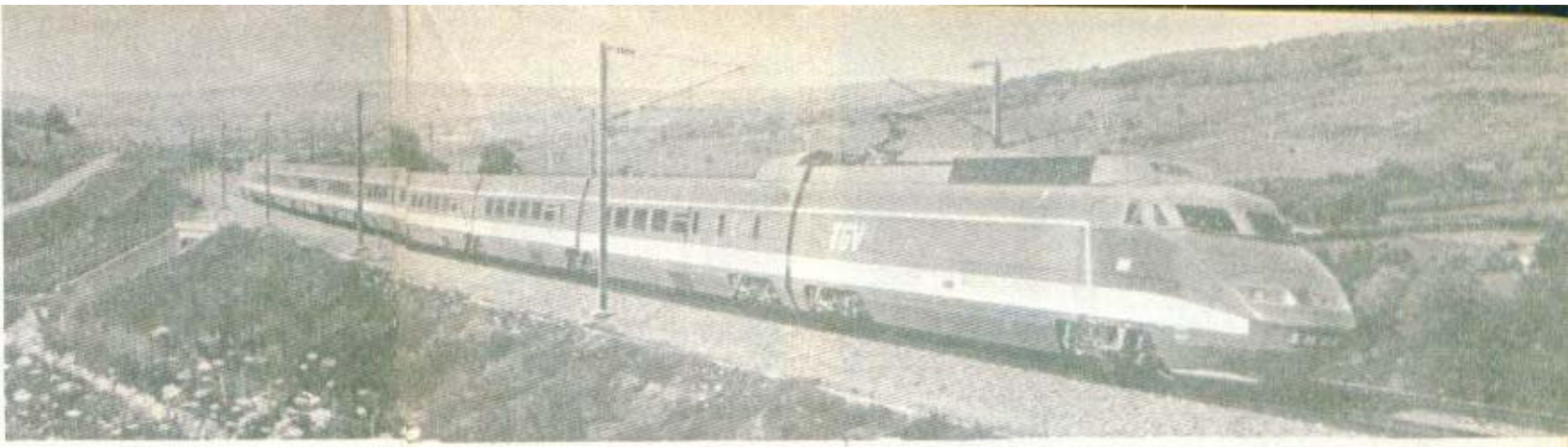

„TGV" a stat „în umbra" Shinkansenului japonez timp de două decenii, pentru a-l depăși cu... 50 km/h.

„TGV" — recordul de viteză pe calea ferată readus în Europa

Paris, Gare de Lyon, 27 septembrie 1981. Mă aflam acolo, în gară, pentru a vedea *in vivo* noul campion al vitezei pe calea ferată în una din primele lui curse. N-am putut călători cu acest „TGV" (train à grande vitesse) dar i-am admirat silueta suplă și confortul superior celui din avion. „TGV" s-a născut după 12 ani de cercetări și eforturi aducînd recordul de viteză deținut din 1964 (!) de către Shinkansen, trenul japonez cu viteza de 210 km/h. Ceilalți doi mari „învinși" ai lui sînt „Flying Scotsman" (Londra-Edinburg) și „Gambrinus" (München-Hamburg) ambele cu 200 km/h. În februarie 1981 „TGV" atingea în regim de experiment 380 km/h, iar acum, în regim de exploatare comercială, 260 km/h. El acoperă cu această viteză deocamdată distanța Paris-Lyon însă alte linii speciale vor fi construite în etape, pînă la St. Etienne, Marsilia, Montpellier și alte zone la sud de marele oraș de pe malurile Rhonului. În final, 1983, el va face legătura între două mari regiuni ale Franței (cam jumătate din teritoriu) situate, una la nord de Paris (Rouen, Lille, Reims) și cealaltă, în sud-est: Italia și Elveția vor beneficia și ele de noul tren. Cei care pînă recent preferau automobilul sau avionul devin tot mai puțini fiindcă viteza, confortul, frecvența și prețul (care nu este mai mare decît la un tren expres) sînt argumente puternice în favoarea utilizării acestui tren ce anunță marile viteze pe calea ferată. „TGV" este în realitate un complex tehnico-economic format din patru elemente esențiale: vagoanele, locomotiva, șinele și infrastructura necesitată de o asemenea viteză.

Spațiul străbătut de „TGV" a fost și el supus unor transformări care însă nu au impietat asupra armoniei peisajului și nici asupra echilibrului ecologic; mai curînd, lucrările executate au contribuit la punerea în valoare a unor obiective arhitectonice și istorice, restaurate cu acest prilej. Pădurile din vecinătatea lui au rămas intacte (ba chiar sînt mai bine ocrotite), apele, de asemenea, iar localitățile (sute la număr) traversate de vechea linie au fost ocolite de noile șine. „TGV" are o „ascendență" incontestabilă asupra celorlalte mijloace de transport și în ceea ce privește energia, curentul electric fiind nepoluant iar consumul (socotit în valori convenționale) este mult mai redus. Lucrările tehnice impuse de construirea noii linii: poduri, viaducte, pasaje, terasamente etc. sînt adevărate opere de artă și ele au o densitate ieșită din comun: una pentru fiecare 390 metri de cale ferată, pe o distanță de 500 km. Între acestea, viaductele La Roche și Saône sînt cele mai frumoase.

Citisem eu cîndva despre calitatea căilor ferate franceze... „TGV" nu face decît să confirme.

...SEIKAN va avea în schimb supremația în lumea tunelurilor

Faimosul Simplon, deasupra căruia trece șoseaua șerpuindă cu același nume, ambele făcînd o splendidă legătură între Italia și Elveția, în inima Europei, va dispărea în anul 1983 din toate atlasurile și manualele de geografie ca cel mai lung tunel din lume (19,823 km). Îi va lua locul Seikan, tunelul japonez unind, peste strîmtoarea Tsugaru, insula Hokkaido de mainland-ul nipon, Honshu. Lung de 53,850 km dintre care 23,300 km pe sub apă, Seikan își are începuturile încă acum... 36 de ani dar lucrările propriu-zise au demarat în anul 1964, prin excavațiile la tunelul pilot. În afara tunelului principal se mai construiește, în paralel, un tunel de serviciu care, alături de cel pilot, se află numai sub strîmtoare.

Lucrările la tunelul principal au început în anul 1974 iar darea în exploatare era planificată inițial pentru anul 1979, apoi pentru 1982, ultimele estimări dînd ca sigur anul 1983. Sisteme speciale de ventilație au fost prevăzute pentru a reduce temperatura (de la 30°C la 25°C) și umiditatea. La intervale de 1000 m sînt construite galerii de acces de la tunelul de serviciu către cel principal.

De ce a fost necesar tunelul Seikan? Mai întîi, el va închide „centura" care leagă direct toate cele patru mari insule ale arhipelagului nipon, ideal la care au visat dintotdeauna japonezii. În plus, traficul pe mare era redus ca volum (în 1978 aproape 3 milioane de călători și 5,2 milioane tone mărfuri) și

Cu acest incredibil tunel japonezii şi-au realizat visul secular de a-şi vedea toate cele patru mari insule ale arhipelagului unite prin căi de comunicaţii directe şi permanente.

necesita un timp îndelungat (4 ore şi 20 minute). Pentru anul 1985 se estimează că prin Seikan vor trece 15 milioane de călători şi 21 milioane tone mărfuri. Trenul „ghiulea", cum a fost supranumit Shinkansenul, va parcurge distanţa Tokyo-Sapporo (1100) km în numai 6 ore. Pe un plan mai complex, Seikan va însemna racordarea mai rapidă la pulsul ţării a celei mai vitregite (şi mai puţin dezvoltate!?) insule, Hokkaido, cu 6 milioane locuitori. Seikan nu reprezintă, aşadar, o chestiune de orgoliu (recunoscut dealtfel) al japonezilor, ci răspunde unor necesităţi ale stadiului actual de dezvoltare a ţării.

„BAM" — după un secol, al doilea Transsiberian

„Bătrînul " Transsiberian a fost construit între anii 1891—1905 şi de la Celeabinsc la Vladivostok măsoară 7416 km iar de la Moscova întreaga magistrală se întinde pe 9280 km, dintre care 6300 (pînă la Cita) sînt electrificaţi. Şi astăzi ea este cea mai lungă cale ferată din lume.

În toamna anului 1974, într-o zonă unde „n-a călcat picior de om", au început lucrările la „construcţia secolului", magistrala feroviară Baical-Amur (BAM), al doilea „Transsib".

Cine este acest „personaj" îndrăzneţ al Siberiei care în anii din urmă nu este singular?. Am apucat să-i văd numai „poarta" de apus, adică acolo unde îşi are începutul; de la Ust-Kut, un frumos (cel mai vechi al Siberiei) orăşel aşezat ca o staţiune pe malul Lenei, magistrala se îndreaptă spre extremitatea nordică a Baicalului. Nu departe de aici se „ascunde" în tunelul de cca 10 km numit chiar Baical, pentru ca după alţi 400 km să intre din nou în tunel, de data aceasta unul de dimensiuni... simplonice, lung de 15 km. După cca 1500 km ajunge la Tînda, locul unde se desface în trei segmente: unul continuă spre Komsomolsk-pe Amur, încheindu-şi cei 3145 km ai săi, altul se îndreaptă spre nord pînă la Berkakit iar altul spre sud pînă la staţia numită chiar „BAM". Cele 7 masive muntoase şi 200 cursuri de apă pe care le întîlneşte în cale au determinat construirea a 35 km tuneluri şi 142 poduri, dintre care unele au peste un kilometru lungime. „BAM"-ul presupune construirea a 3200 lucrări inginereşti, multe în premieră absolută, între care 200 staţii de cale ferată.

Cea mai mare însemnătate a BAM-ului (va fi dat în exploatare în anul 1985) constă în valorificarea imenselor bogăţii, ale unui teritoriu în plină dezvoltare.

Cele două „Transsiberiene" îmbrăţişează Baicalul pe la sud şi respectiv la nord, pentru a-şi da întîlnire tocmai pe... muzicalul Amur.

TRANSAMAZONIA — doar unul din coloşii „ruticri" ai Braziliei

Amazonia nu poate fi cuprinsă în cîmpul vizual decît din satelit ; cu Transamazonia se petrece acelaşi lucru.

În presa noastră s-a scris sistematic (deşi uneori cu unele erori) despre această epopee impresionantă a poporului brazilian; nu atît prin dimensiuni (5400 km) — deşi în sine reprezintă un record absolut, fiind cea mai lungă şosea naţională — cît prin dificultatea impusă de „infernul verde" pe care l-au străbătut pas cu pas oamenii curajoşi ai „continentului brazilian". Aici vreau numai să amintesc că şoseaua a fost construită în 4 etape, corespunzînd celor patru segmente distincte. Tronsonul nord-est, lung de 1576 km porneşte de la portul (la Atlantic) Joao Pessoa ajungînd pînă la oraşul Estreito, situat la „confluenţa" Transamazoniei cu şoseaua Belem-Brasilia. Acest tronson permite integrarea regiunii de nord-est, dens populată (30 milioane locuitori) dar cu un teren arid, cu Amazonia, practic vidă geografic, dar cu imense resurse minerale şi cu terenuri foarte fertile. Tronsonul a fost terminat încă acum un deceniu.

Al doilea tronson, lung de 1252 km, porneşte de la Estreito şi merge pînă la riul Tapajos, un mare afluent al Amazonului. O caracteristică a lui constă în faptul că face legătura cu afluenţii Amazonului exact acolo de unde ei sînt navigabili; în plus, în regiune se găsesc imense rezerve de minereu de fier (Serra dos Carajas) şi importante aşezări umane ca Maraba, Jatobal, Tucurui, Altamira şi Itaituba. Tronsonul a fost construit între 1970—1972.

Următorul tronson, lung de 1070 km este cuprins între riurile Tapajos şi Madeira (legînd oraşele Itaituba şi Humaita). Aici el întîlneşte şoseaua perpendiculară Porto Velho-Manaos.. Terminat în 1973, tronsonul acesta traversează una dintre cele mai sălbatice zone ale Amazoniei, avînd o mare importanţă economică, contribuind la exploatarea unor mari zăcăminte de cositorită, calcar, mangan şi aurifere.

În sfîrşit, al patrulea tronson, lung de 1521 km, terminat în 1974, porneşte din Humaita şi se opreşte la graniţa cu Peru, la punctul numit frumos şi sugestiv „Cheile Speranţei"; de aici şoseaua continuă pînă la Pacific pe teritoriul peruan.

Rostul principal al acestui proiect gigantesc, ca dealtfel al întregului sistem de şosele construit în Brazilia, este de a racorda Amazonia bogată şi nelocuită la Programul de Integrare Naţională, elaborat încă din anul 1970. Acest program a avut drept obiectiv tocmai crearea unei infrastructuri rutiere în partea de nord a Braziliei iar Transamazonia nu este decît unul din „segmentele" acestuia. Alte cîteva şosele, „giganţi" mai mici, au fost construite în Amazonia şi în alte zone ale ţării.

Dintre ele o importanţă aparte o are şoseaua oarecum paralelă cu Transamazonia, amplasată în partea septentrională, deci la nord de Amazon, avînd

aproximativ rolul „perechii" sale din sud pe care o și întretaie în porțiunea vestică, la Cruzeiro do Sul. Pornită tot de la Atlantic, portul Macapa, „Perimetrul Nord", cum a fost denumită, se întinde pe 3900 km după ce întîlnește în cale, traversîndu-i, toți afluenții de pe stînga ai marelui Rio del Mar-Amazonul. Împreună cu Transamazonia „Perimetrul Nord" va forma un inel rutier care va încercui marea cîmpie amazoniană.

Dintre șoselele perpendiculare pe Transamazonia trei reținatenția prin lungimea lor ca și prin importanța pentru realizarea complexului program de valorificare a Amazoniei. Din această cauză ele se numesc șosele de penetrație și sînt amplasate oarecum paralel și la distanțe aproximativ egale una de alta.

Șoseaua Belem — Brasilia, supranumită „coloana vertebrală" a țării sau Transbraziliana, unește marele port de la gurile Amazonului de noua capitală a țării, continuînd pînă la Acegua, la granița cu Uruguai, avînd în total lungimea de 3750 km

Șoseaua Cuiaba-Santarem situată la vest, în plină Amazonie, pleacă din capitala legendarului Mato Grosso și ajunge la Santarem, portul de la confluența rîului Tapajos cu Amazonul. Ea traversează pe distanța de 1500 km văile fertile ale rîurilor Xingu și Tapajos, permițînd astfel valorificarea agricolă a terenurilor.

A treia mare șosea de penetrație, care traversează Amazonul prin cel mai mare oraș al Amazoniei-Manaos, (cca 500 000 locuitori) făcînd legătura cu „Perimetrul Nord", este amplasată între Porto Velho, capitala statului Rondonia, în sud și Boa Vista, capitala statului Roraima, în nord.

Vastul program rutier brazilian, încheiat încă la jumătatea deceniului trecut, a permis legătura terestră între toate capitalele și regiunile țării.

PONTCHARTRAIN — un pod egal cu distanța București - Snagov

În sudul S.U.A., în statul Louisiana (nume derivat de la „Regele Soare" al Franței, Louis al XIV-lea) lîngă marele oraș Nev Orleans-atît de francez prin istorie și tradiții și atît de american prin specificul vieții sale contemporane) se află lacul Pontchartrain (un alt nume francez, venind de la contele omonim, ministru de finanțe al Franței secolului al XVIII-lea) lat de aproape 40 km. În imediata apropiere trece și marele Mississippi atît de cîntat nu numai de americani, dar podul despre care vreau să scriu aici nu este construit peste fluviu, ci peste lacul însuși.

De jur împrejurul lacului sînt înșiruite orășele pitorești, situate într-un peisaj natural fascinant, înnobilat de numeroase vestigii istorice sau de monumente arhitecturale și artistice, mărturii ale unui mare număr de civilizații perindate pe aceste meleaguri. Probabil că în afara interesului comercial-economic, aceste coordonate au contribuit determinant la construirea unui pod „fără de sfîrșit" pe care mergi o jumătate de oră ca pe o veritabilă autostradă, înconjurat doar de albastrul cristalin al apei. Numit Lake Pontchartrain Causeway, podul a fost construit în două etape; în realitate fiecare etapă a însemnat construirea unui pod, căci sînt de fapt două paralele și aproape egale. Primul, numit „Old Bridge", lung 38,176 km, a fost dat în exploatare în anul 1956; al doilea, „New Bridge", cu 12 metri mai lung, a început să primească limuzinele în anul 1969. Pe fiecare se circulă într-un singur sens, ambele avînd cîte două benzi de circulație. Primul este susținut de 2243 piloni, al doilea de numai 1500. Fiecare pod are lățimea de 11 metri iar viteza maximă de rulare este de 112 km/h.

Închipuiți-vă deci că sînteți pe podul Pontchartrain, la volanul unei mașini și călătoriți pînă la Snagov, unde vă veți trezi într-adevăr pe un lac splendid, la 40 km de București...

CONSTANTIN CHIFANE-DRĂGUȘANI ■

Orgoliu, ambiție, senzațional ? Toate la un loc, dar mai presus de toate Pontchartrain reprezintă o operă de artă de o simplitate dezarmantă și o utilitate complexă.

SĂ MÎNCĂM RATIONAL

Deşi mereu în criză de timp şi supus la tot felul de stressuri, omul zilelor noastre începe tot mai mult să înţeleagă că sănătatea lui nu poate fi concepută în afara unei alimentaţii raţionale, ştiinţifice. A unui regim de hrană echilibrat, adecvat nevoilor vitale ale organismului şi tocmai de aceea capabil să menţină vigoarea şi forţa de muncă a poporului. Altfel zis, vremea excesele a trecut. Nu trebuie să trăim pentru a minca, ci să mîncăm pentru a trăi, alimentaţia jucînd un rol de frunte în desfăşurarea normală a vieţii noastre de fiecare zi, ca şi în formarea unor generaţii de copii şi tineri armonios dezvoltaţi din punct de vedere fizic şi psihic.

În această idee, a fost nu demult adoptat Programul de alimentaţie ştiinţifică a populaţiei, încă o expresie a politicii de ridicare continuă a bunăstării oamenilor muncii din România socialistă. Între altele, el stabileşte, orientativ, normele unui consum alimentar normal, deopotrivă cantitativ şi calitativ, urmărind atît familiarizarea cu un mod cumpătat şi firesc de hrană, cît şi prevenirea bolilor cauzate (sau favorizate) de un consum alimentar necorespunzător.

E ceea ce încearcă, desigur la altă scară, inginerul Valeriu Popa în cele ce urmează, ajutîndu-vă, stimaţi cititori, prin indicarea puterii calorice şi a conţinutului de elemente active în alegerea unor consumuri calorice raţionale, îndemnîndu-vă să vă asiguraţi un autocontrol alimentar cît mai judicios. În întocmirea meniurilor zilnice cercetaţi tabelele de la paginile 241–244

FLORI

ORIZONTAL : *1)* Cultivă floarea rară a recunoştinţei (pl.) — Poet român, autorul volumului de versuri „Florile inimii" (1887—1946). *2)* Pictor român, căruia îi aparţine tabloul „Floarea soarelui" (1868—1946) — Poet român, autorul poeziei „Trandafirii albi" (1891—1968). *3)* Vistierie (reg.) — Scămoşat — Petale de nufăr ! *4)* Lujer în formare ! — Ghiocel — Masiv muntos în Libia. *5)* Prenume feminin — Vehicul selenar — Scriitor francez, autorul comediei „Trandafirii galbeni" (1868—1890). *6)* „Floare...", se intitulează una din poeziile lui Tiberiu Utan — Înfloreşte în inimi. *7)* „Flori de...", este titlul unei plachete de poezii inspirate din viaţa marinarilor, al cărui autor este George Dan — Vechea miliţie otomană. *8)* Prin viu grai — Peliculă — Dinsul. *9)* Culoarea macului înflorit — de ici, de colo... în florar ! — Măiestrie. *10)* Fiinţă superioară — Parte a unei flori alcătuită din corolă şi caliciu — Încheie un trial ! *11)* Poet român, autorul ciclului de poezii „Liliacul timpuriu" (1935—1956) — Fiecare dintre frunzele ce alcătuiesc caliciul unei flori (pl.). *12)* Liliac de munte — Scriitor român autorul volumului „În război, un pogon de flori" (Nicolae).

VERTICAL : *1)* Compozitor român, autorul compoziţiei pentru pian „Ghiocei şi viorele" (1878—1927) — Totalitatea petalelor unei flori. *2)* Scriitor ceh, autorul volumului de versuri „Flori de cimitir" (1834—1891) — Semnează melodia de muzică uşoară „Se fugăreau în vînt petale" (Elly). *3)* Cureluşă de meşină — Scriitor român, căruia îi aparţine romanul „Trandafirul roşu" (Dumitru) — Prefix pentru doi. *4)* Semnează poemul dramatic „Flori şi lacrimi" (Mihail) — Petrecere cu flori şi confeti — Conifer. *5)* Firicel de floare albastră — Haziu — Numele ştiinţific al trandafirului. *6)* Prenume feminin turcesc — Provincie în Etiopia. *7)* Poet român care a scris poezia pentru copii intitulată „Sună ghiocel, sună clopoţel" (1875—1954) — Floarea... ochiului. *8)* Haz — La margine de ape — Revistă (presc.) *9)* Brînză dulce — Compozitor român de expresie maghiară, autor al piesei corale „Se veseleşte floarea" (Matei) — Peşte. *10)* Înainte de doi — Stat-Monedă în Iran. *11)* În floarea vîrstei — Foile care alcătuiesc corola unei flori. *12)* Varietate de garoafă cu flori roz spre cărămiziu — Floarea Olandei.

Dicţionar : ERAR, TAO, LEM, AZAP, IRA, AIŞE, EFAT, RIAL.

PETRE PARDĂU ■
Hunedoara

Ciornă pentru o viitoare cronică a şoselei

CE OAMENI MINUNAŢI ŞOFERII!

Circulaţia rutieră din România are o istorie relativ scurtă, dar cu numeroase file de inedit, de palpitant. Scrierea ei ar constitui un subiect interesant, captivant pentru mulţi dintre cei documentaţi în acest domeniu. O asemenea „lucrare" ar fi în acelaşi timp şi extrem de necesară, de utilă, pentru numeroşii specialişti, dar şi pentru marele public, din ce în ce mai interesat, mai ahtiat de problematica traficului rutier. Sînt convins că se vor găsi oameni care să se apuce cu îndrăzneală de o asemenea importantă treabă, în ciuda dificultăţilor inerente în elaborarea lucrărilor de acest gen. Fără îndoială că cel mai „fierbinte" capitol al acestei istorii este acela al ultimilor 15 ani, cînd în traficul nostru rutier s-au făcut progrese enorme. Nu e vorba numai de calitatea şi cantitatea maşinilor, de reţeaua de unităţi service, de realizările obţinute în extinderea şi modernizarea reţelei de drumuri şi străzi ci, în primul rînd, de oameni, de participanţii la traficul rutier. Fără îndoială că în anii din urmă, creşterea motorizării, intensificarea circulaţiei nu puteau să nu exercite o influenţă puternică asupra gîndirii „beneficiarilor" căilor rutiere. Este incontestabil că omul de azi, în ipostaza de automobilist, de motociclist, de tractorist, de pieton etc. are o altă reprezentare despre circulaţie, o altă concepţie asupra problemelor traficului în comparaţie cu modul cum privea aceste lucruri acum 10—15 ani în urmă.

A învăţat, desigur, participantul la trafic modern enorm de multe lucruri din vasta activitate politică, culturală, ştiinţifică, de perfecţionare tehnică care are loc în ţara noastră, dar, de ce să nu recunoaştem, în multe cazuri a ajuns la concluzia că trebuie să înveţe şi din necazurile altora, ba citeodată, chiar din ale lui, necazuri care în domeniul ce-l abordăm se numesc accidente. A învăţat deci de voie, dar şi de nevoie.

Omul contemporan e implicat mai mult ca în trecut în circulaţia rutieră, însă el participă la ea avînd un plus de cultură, de cunoştinţe tehnice, de civilizaţie. El este mai circumspect faţă de pericolele circulaţiei în comparaţie cu participantul la trafic din anii '60—65.

Mai avem, totuşi, un drum destul de lung de parcurs pentru a fi la înălţimea exigenţelor circulaţiei moderne.

Sînt cîteva aspecte negative, aş spune mai curînd cîteva rele, care se cer a fi mai puternic combătute în primul rînd de către opinia publică.

Agresivitatea în circulaţie. Lipsa de cultură, de civilizaţie, de neînţelegere a problemelor traficului modern pe care le dovedesc unii indivizi devine extrem de pregnantă, transformîndu-se într-un serios pericol pentru colectivitate atunnci cînd respectivii se urcă la volan. Se înţelege uneori greşit că numai oamenii cu o pregătire modestă au, de regulă, porniri agresive. Nu e vorba neapărat de diplomă, deoarece sînt şi agresivi chiar cu mai multe diplome, după cum sînt şi oameni simpli, fără multă carte, însă cu mult bun simţ şi acesta se vădeşte, bineînţeles, nu numai în circulaţie.

Am văzut în Oaş ţărani îmbrăcaţi în straiele lor frumoase de ţară, la volanul maşinilor, conducînd impecabil pe drumuri pitoreşti, dar dificile, azi asfaltate în cea mai mare parte.

Nu-mi iese din minte o ţărancă de o rară frumuseţe, cu obrajii rumeni de sănătate, aflată la volanul unei Dacii 1300. Avea semn de începător, dar conducea nu timorat, cu viteza melcului, ci dezinvolt şi sigur asemenea unui şofer cu îndelungi state la volan.

Mergea pe dreapta, corect, cînd din sens opus se apropie un bolid în mare viteză. Angajat într-o depăşire periculoasă, tînărul de la volan e pe cale să intre în plin în autoturismul condus de femeie. Aceasta nu se pierde, virează la dreapta, uşor, ieşind cu totul pe acostament. Este evitat un grav accident. Pe drum nu erau decît trei maşini : cea care depăşea, cea dublată şi cea pilotată de femeie. Ar fi fost firesc, civilizat, ca tînărul să oprească şi să-i mulţumească şoferiţei că i-a salvat viaţa, că a făcut faţă cu brio unei situaţii extrem de dificile care se putea solda cu un grav accident rutier. Nu, tînărul a plecat mai departe, apăsînd şi mai tare pe acceleraţie. Am întrebat şoferiţa cum de i-a venit ideea să întreprindă o asemenea manevră ? „Mi s-a părut normal să-i fac loc să treacă, mai ales că aveam şi posibilitatea. Dacă mi-aş pune mintea cu toţi nebunii, unde aş ajunge ?"

Bineînţeles că agresivitatea la volan, care se manifestă într-o gamă extrem de diversă de forme, e o problemă deloc simplă, la rezolvarea ei trebuind să contribuie mulţi factori. În mod cert, filtrul mai des care îl vor reprezenta prevederile recentelor modificări ale legii circulaţiei, va împiedica intrarea în rîndul şoferilor a multor elemente cu predispoziţie pentru agresivitate.

Fără îndoială, însă, că tot opinia publică are menirea să dea o ripostă hotărîtă agresivităţii.

Irresponsabilitatea la volan care, de regulă, porneşte de la concepţia că pilotarea maşinii e o joacă, un fleac, este şi ea frecvent întîlnită încă, sub cele mai diverse forme, pe arterele rutiere. Agresivitatea la volan are, de fapt, la bază, iresponsabilitatea în conducerea maşinii. Nu întotdeauna, însă, iresponsabi-

lul e și un agresiv. Mai bine zis, el devine agresiv în mod inconștient. De la volanul mașinii care a circulat cu 140 km/h, semănind panică pe șosea, coboară cîteodată un om blajin, pașnic, cu surisul pe buze. „Nu-i nici o problemă, drumul era drept, mașina în perfectă stare, eu am carnet de 10 ani".

Îmi puneam întrebarea : „Ce se va întîmpla cînd la volanul Oltcit-ului de 1100 cm³, care prinde ușor de tot 150 km pe oră, va ajunge un irresponsabil care nu realizează nici pe departe urmările unui accident la o asemenea viteză ?"

Un eveniment rutier grav pe o șosea importantă. Din mai multe autoturisme au coborît curioșii. Doresc să vadă epava unei Skode rupte în patru, care, la viteza de 120 km/h, a intrat în plin într-un pom.

„Mie nu mi se poate întîmpla așa ceva. Eu știu să conduc".

„Merg și eu cu 120 pe oră, dar sînt convins că nu o să nimeresc niciodată în pom".

Încă odată, deci, expresii concrete ale concepției : „Ce e rău se întîmplă altora, în nici un caz mie, care am toate calitățile unui șofer de clasă".

Numai un singur șofer a privit îndelung și a reflectat: „Nu credeam că o mașină poate ajunge în halul ăsta. Încă odată m-am convins ce înseamnă viteza." Specialiștii spun și au dreptate : nu viteza în sine trebuie combătută, căci în secolul nostru aceasta ar fi un non sens. Folosirea ei irresponsabilă e cel mai mare dușman al siguranței circulației".

Un mare serviciu va fi făcut circulației, publicului, nouă tuturor automobiliștilor, cînd vom reuși ca, paralel cu o instruire modernă a șoferilor, să-i facem pe toți să simtă înalta responsabilitate ce o au față de societate atunci cînd se află la volanul autovehiculelor. Bineînțeles că aceasta e un lucru care nu se obține peste noapte, cu o prelegere două, pe această temă; dar nici nu trebuie lăsat să se realizeze de la sine, în nu știu cîți ani. Toți automobiliștii sau cvasimajoritatea lor sînt în același timp de părere că într-un domeniu în care actele de irresponsabilitate au ca urmare pierderi de vieți omenești, transformarea oamenilor valizi în niște infirmi, mari pagube materiale, nu este permis să umblăm cu mănuși. Cei care atentează grosolan la siguranța traficului, la viața oamenilor, trebuie scoși fără nici o ezitare din circulație. Aceasta o cer interesele noastre majore.

LIPSA DE POLITEȚE LA VOLAN

Mulți apreciază comportamentul grosolan în circulație ca o problemă de suprafață a traficului, nu ca una de fond, cum este în realitate. Asigurarea „liniștii" în circulația rutieră se poate realiza numai cu oameni calmi, politicoși, buni șoferi și corecți față de normele rutiere. Da, pentru că de „liniștea" în circulație depinde siguranța ei. Într-o mare capitală europeană m-au frapat două lucruri întîmplate pe drum în decurs de cîteva ore. Închipuiți-vă o arteră în sens unic, cu patru benzi. Flux neîntrerupt de circulație la o oră de vîrf. Undeva, de pe o stradă laterală, apare un Fiat 600 care oprește în dreptul unui semn „Oprire la intersecție". Mă gîndesc : ca să intre în artera prioritară, gîndăcelului îi va trebui cel puțin o săptămînă. Dar nu, primul autoturism de pe culoarul unu, care îl observă, oprește. Ca la un semn făcut de o baghetă magică, opresc și cei de pe benzile 2, 3 și 4.

Șoferul micuțului Fiat face la rîndul său un gest prietenesc cu mîna confraților în ale volanului.

Mă gîndesc în dreptul unui semafor pentru pietoni, care arată verde trecătorilor. Cîteva sute de mașini așteaptă răbdătoare schimbarea culorii semaforului. Trec cîteva secunde și motoarele autoturismelor, unite într-un puternic cor, încep să accelereze. Deodată, un tînăr grăbit se avîntă pe roșu, spre partea opusă a trotuarului. Mașinile, care abia porniseră, frinează, piloții lor creînd condiții indisciplinatului să-și continue cursa. Nici un strigăt, nici un claxon, nici o sudalmă nu se aude.

O circulație fără insulte între participanții la trafic, fără invective, fără reproșuri, bazată pe principiul întrajutorării și înțelegerii reciproce între automobiliști și între aceștia și ceilalți beneficiari ai drumurilor, înseamnă un trafic lipsit de tensiune, echilibrat, în ultimă instanță civilizat și sigur.

VICTOR BEDA ■

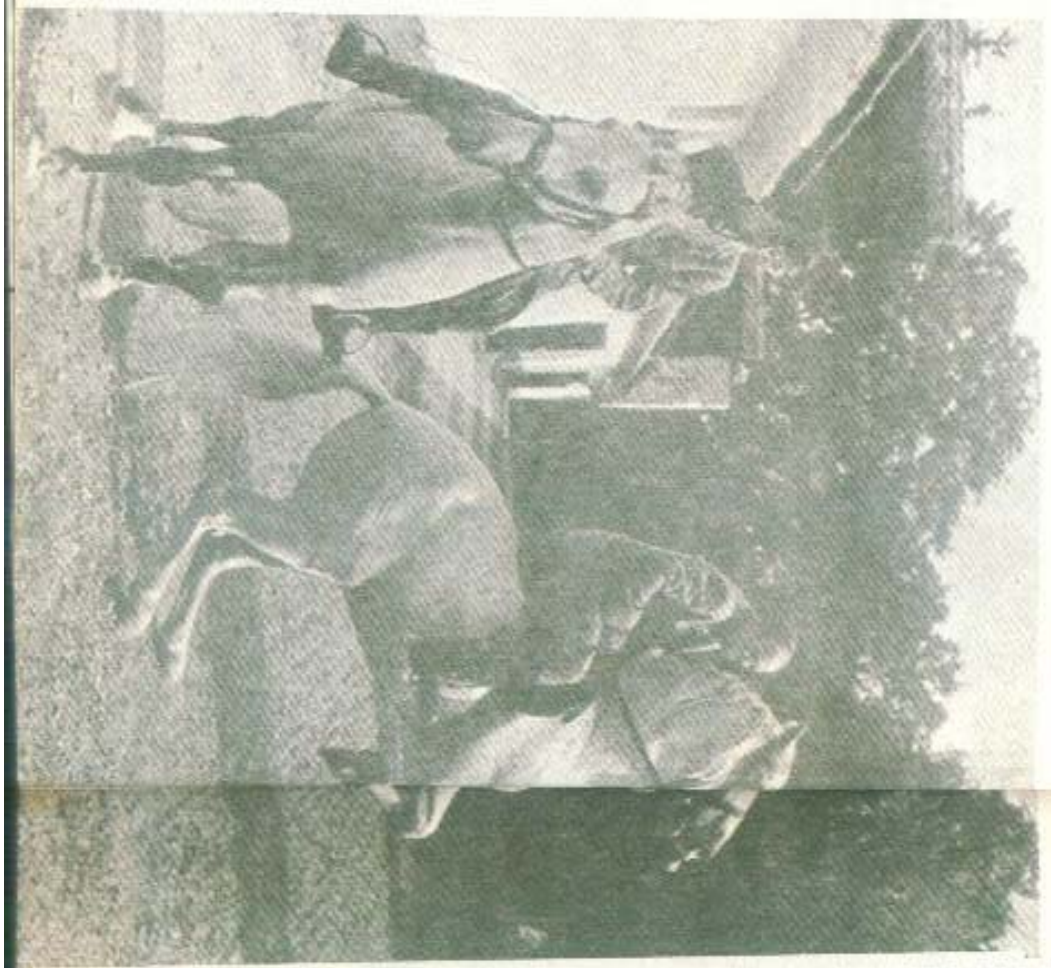

Caii noștri, frumoșii noștri cai

În peregrinările noastre prin țară, cu scop de documentare sau fie și numai așa, de-a vedea un sat sau un cătun îndepărtat de lume ori un loc anume pe harta țării, un aspect ne-a luminat privirea și ne-a încîntat spiritul. Pe șosea, pe drumurile pietruite ori pe drumurile de țară, lungi și grele ca lumea, văzusem, așadar, la drum întins și la drum împovărat aceste ființe dragi mie ca luminile din globurile ochilor. Trăgeau din greu, trăgeau fără opintire la carele pline de roadele toamnei abia încheiate. Cai minunați. Cai superbi. Cai frumoși și, se vedea treaba, bine întreținuți. În bătaia unui soare de toamnă cu dinți, sclipătul sănătoșeniei lor se putea „citi" pe crupele fredonînde ; acest aspect contrastînd plăcut cu natura care, iată, pe nesimțite, se pregătește pentru somnul autumnal iar, mai apoi, pentru cel hibernal.

Ne pregătim și noi, încet-încet, de cele zgribulite ale iernii, nu înainte însă de-a scrie aceste rînduri de inimă albastră despre caii noștri, frumoșii noștri cai. Un coleg de redacție spunea că nu există un ziarist adevărat care să-și fi început lucrarea întru ale condeiului, care să nu fi scris măcar o dată despre cai, despre soarta omului și-a calului, deopotrivă. Căci, vedeți dumneavoastră, nu se știe exact de unde și de cînd, dar cert lucru este că omul, alături de cal a dus greul, cînd a fost greu, iar binelui i-a găsit un loc de bine, să parafrazăm pe cineva. Se știe asta, anume că, animalele care se împrietenesc cel mai repede cu omul sînt : calul, cîinele, delfinul și elefantul. (Pentru istețimea sa, l-am trecut și pe delfin în rîndul patrupedelor). Să-mi reiau ideea : omul iubește frumos și respectă frumos calul din timpuri imemoriale. Poate de-atunci de cînd stăteau împreună sub același cer în devălmășie, bulversat de fulgerele unei mîini care-i biciuia nesfîrșit de blînd, cum ar fi spus Rikle.. O astfel de „camaraderie" s-a legat între om și cal, încît, calul îl înțelege pe om din priviri și-i răspunde, ca la un semn, la comenzile sale. Este calul un animal credincios și docil, pe cît este de înțelept și bun.

Priviți aceste imagini superbe cu cai. Ele aparțin lui Corneliu Mocanu de la Agerpres. Cită grație și cită suplețe la ei. Ce promptitudine și ce răspuns la comenzile abia bănuibile. Îi văzusem pe drumurile de țară, cai din rase locale, dar îi văzusem și la statiunile de la Simbăta, Izvin, Mangalia, Bontida, cai de rasă superioară. Am văzut și destule mîrțoage. În memoria mea afectivă stăruie multe „epizoduri" cu caii care mi-au umplut tovărășește copilăria. Îmi amintesc și, nu se poate să nu-mi amintesc, despre perioada de tristă amintire din istoria cailor. Cîte minciuni trebuie să li se fi spus țăranilor, astfel ca ei să fi fost tocmiți cu ziua și să căsăpească, în moalele capului, cu pari și securi, cu bîte foarte durabile și cu toporiști și resteie, aceste ființe dragi lor ca ochii din cap. Să ștergem repede cu buretele această perioadă de dureroasă faimă și să lăsăm doar locul acestor cuvinte de singurătate despre exodul cailor. Acum herghelille s-au redresat în bună parte. Prețul unei perechi de cai buni depășește prețul unei mașini de lux. Trag nădejdea că prețul autoturismelor va scădea, iar al cailor de rasă va crește. Așa vrea natura și așa vrea istoria și natura, să vină, să facă dreptate, după vreme. Natura este un fantastic judecător. Vine ea cu echilibrul ei imemorial și zice, oameni buni, ați greșit, acesta este prețul drumului cîș, prețul drumului se plătește, o, cum se plătește, bătu-l-ar vina ! ?

Merituoasă soartă în rapidă redresare a cailor. Cai vineți rotași, cai șargi, murgi, alb pătați, cai ușori, semi-grei și grei, cai trăpași și cai de curse, Nonius, Lipițan, Ghidran, Nor-Star-Furiosso, Pur Sînge etc., etc. Dar și umilele mîrțoage. Îmi vin acum în minte mai mult din auzite, decît dintr-o carte despre cabaline. Mulți dintre acești cai, care vă zăbovesc acum sub irisul ochilor, sînt cai de rasă, cu calități genetico-productive deosebite, excepționale. Au recorduri de un fel sau altul. Au nume simple de oameni și au și nume de împărați vestiți (pentru care au și fost pedepsiți cîndva). Gîndul îmi zboară, nevămuit, și mai departe. La exemplul regretatului președinte Gheorghe Bogza, de la unitatea sătmăreană Someșul, botezată probabil astfel după numele rîului care taie orașul în două. Caii președintelui Gheorghe Bogza au avut (și mai au) o soartă privilegiată. Ei mureau (și mor) de moarte bună, de-a-n picioarelea. Ei au avut (și au) un statut de „cai pensionari". Au fost (și sînt) tratați ca atare, cu nimic mai prejos ca și caii de muncă. O mîndrețe de cai. Îi vedeam toamna, trăgînd carele de porumb frumos ornate, de-a lungul și de-a latul orașului. Bunii gospodari le arătau orășenilor roada pămîntului lor și-i făceau și astfel să-și aducă aminte de ei, nu numai cu ocazia sărbătorilor de iarnă. Reții că un numit în ale agriculturii județului sătmărean, de profesie lăcătuș, s-a dus la președintele Bogza și i-a cerut cîteva perechi de cai pentru nu-s ce demonstrațiune de nu mai știu acum ce fel. Președintele i-a pus în brațe un snop de crizanteme dar caii, neam, nu i-a dat. Caii președintelui Bogza nu puteau fi plătiți nici cu valută forte.

Aș încheia rîndurile de față cu un alt „episod" din copilăria mea petrecută în tovărășia cailor și-a altor animale domestice și nu numai. (N-au lipsit nici găgăuțele de gîște). De la bodega din satul meu de născare, Sărvăzel, reții un aspect deosebit. Atunci cînd țăranii discutau despre pămînt și politică și despre femeile lor, discuțiile erau calme, molcome, la locul lor. Cînd venea însă vorba despre cai, un anumit sclipăt, o anumită licărire și o sticlire nelămurită le aprindea privirile, care „trădau", fără doar și poate, dragostea lor totală, sinceră și mărturisită față de cai, față de pașnicele și trudnicele animale. Caii lor și-ai noștri. Caii noștri cei de toate zilele.

DORIN SĂLĂJAN ■

Fotografii de CORNEL MOCANU ■

Monumente cunoscute și

— o plimbare imaginară și la fața locului, însoțiți de arhitecții

Tezaur de informații și amintiri, cunoscutul arhitect Paul Emil Miclescu, fiu al unui arhitect și tatăl unui arhitect, la 80 de ani este un spirit la fel de lucid și sensibil, cum a fost întreaga viață, față de valorile Bucureștiului, orașul în care s-a născut și trăit. Lucrînd aproape două decenii la Direcția monumentelor din cadrul Consiliului Culturii și Educației Socialiste, răspunzînd chiar de cele ale Capitalei, în cultul cărora a crescut — le știe viața, istoria, legendele, destinul — și-a afirmat cu consecvență opiniile de-a lungul anilor, și-a ridicat mereu glasul în apărarea lor, pentru păstrarea, conservarea și punerea în valoare a acestora, drept inestimabile mărturii ale trecutului, ale culturii și spiritualității românești, ale unui spațiu unde, în fiecare epocă, s-a făurit istorie cu nimic mai prejos decît în oricare altă țară europeană.

Cum i-am trecut pragul unui apartament de pe strada Fundației, din biroul burdușit cu superbe mobile stil, obiecte-artă, și cărți prețioase, începe — tema vizitei noastre îi era cunoscută din convorbirea telefonică — un lung și palpitant monolog, rostit cu fermitate, deși vocea i-a rămas pe tot parcursul domoală și caldă.

— Am avut prilejul de foarte multe ori — fiindcă am avut sub responsabilitate relațiile externe cît am stat la Direcția monumentelor — să mă întîlnesc cu străini care ne vizitau țara ori să-i conduc prin București. Nu e unul care să nu-mi fi pus o întrebare: „Cum se face că acest oraș care a depășit jumătate de mileniu, după documente, să nu păstreze case și monumente vechi, elemente de arhitectură civilă ale secolelor trecute?" Cam evităm răspunsul și le arătăm și eu ce mai puteam pe ici, pe colo. Sînt călători care au trecut prin secolul al XVI-lea pe aici — Bongard, Les Calepier, amîndoi francezi — care au lăsat unele note binecunoscute în literatura călătoriilor, și care vorbesc de case cu olane, de grădini și conace boierești, dar o imagine propriu zisă despre cum arăta capitala Țării Românești la acea epocă, pe care s-o avem și s-o păstrăm măcar în biblioteci nu există. S-ar părea că a mai existat un călător polonez care era foarte bun desenator și ar fi lăsat foarte multe schițe, ce s-au păstrat pe undeva printr-o mare bibliotecă din Polonia, dar în timpul ultimului război care a pustiit atîtea, au dispărut și astea.

CĂLĂTORIE ÎNTR-UN BUCUREȘTI DISPĂRUT

Calea Victoriei privită din dreptul Magazinului „Muzica" spre hotelul Continental. Cu excepția hotelului amintit, toate celelalte construcții au făcut loc unor edificii moderne.

necunoscute ale Bucureștiului

Paul Emil Miclescu și Eugenia Greceanu, pe străzile orașului —

Un aspect al Bucureștiului dinainte de secolul XIX nu mai avem. Spuneți-mi mie cum vi-l imaginați?, dacă vă pun o asemenea întrebare, ce-mi răspundeți?

— *Arhitecta Eugenia Greceanu de la Muzeul de Istorie Națională ne-a purtat prin cîteva locuri din București, pe cîteva străzi: Bibescu Vodă, Justiției, Enăchiță Văcărescu, Sfînta Ecaterina... și ne-a arătat cîteva case și monumente vechi foarte interesante, dar cam tot de secol XVIII și început de secol XIX.*

— Aspecte mai concrete nu sînt. Ion Ghica în scrisorile lui, atît de frumoase, către Vasile Alecsandri arată că orașul acesta a fost distrus de mai multe ori pe un secol — secete, incendii, inundații, cotropiri, urgii... La acestea se adaugă și mîna omului care a distrus mai mult decît toate cataclismele la un loc, vrînd să-i dea o față nouă. Începutul secolului XIX a fost marcat de o îndreptare spre cultura Europei occidentale și o teribilă ahtială de a ieși și de sub influența Orientului, în general. Asta a adus și bine, dar și mult rău Bucureștiului, a dus la excese regretabile. Orașul era mobilat cu case ce aveau ținuta palatului de la Mogoșoaia, de pildă. Citez Mogoșoaia deoarece e singurul edificiu care a mai rămas prin jur din epoca anterioară furiei de a construi după moda occidentală. Orașele noastre — vorbesc mai ales de cele din Țara Românească și Moldova — în vremea asupririi otomane nu-și mai aveau incinte de apărare ca în epoca medievală, cum s-au păstrat în Transilvania. Lucrările militare pe care le-ar fi avut toate au fost îndreptate spre sud, spre Imperiul turcesc. Atît la Tîrgoviște cît și în alte orașe valul de apărare a fost stricat; Bucureștiul n-a avut o asemenea incintă pentru a se dezvolta în mod închegat. Atunci, a devenit o aglomerare de asemenea incinte, de „insule" cu ziduri proprii de apărare, conace, hanuri, schituri și între care mai erau unele case de tîrgoveți, toate ascunse într-o foarte umbroasă livadă. (Tot Ion Ghica ne spune că erau și foarte multe vii). Dar, foarte deosebite de ceea ce reprezintă pentru noi noțiunea de oraș occidental. Au fost călători străini care au observat și au mărturisit că acest mod de alcătuire îi dădea o personalitate foarte distinctă și că era un mare oraș-grădină. Bucureștiul se poate lăuda că a fost un precursor al orașului modern, așa

O imagine sugestivă este și cea a Căii Victoriei în dreptul străzii Nuferilor. În ultimii ani — și ca urmare a cutremurului din 1977 — acest tronson al marii artere a primit o nouă înfățișare. În locul unor clădiri joase, unele ieșite din aliniere, s-au construit blocuri moderne, cu rezolvări arhitecturale care au redat acestei artere aspectul pe care îl merită.

Monumente cunoscute și necunoscute ale Bucureștiului

cum se gîndește el astăzi — cu zone rezidențiale plasate într-un ocean de verdeață. Da, cum erau aceste conace, nu știm! Ca să ni le închipuim, e cazul să vedem ce urme au mai putut rămîne din ele. Arhitectul Grigore Cerchez, care mi-a fost și profesor, mi-a povestit că în 1875, cînd era angajatul primăriei, a avut de făcut proiectul canalizării Dîmboviței. Pentru efectuarea lucrărilor a avut de dărîmat o mulțime de magherniță ale tîrgoveților înșiruite de-a lungul rîului și a avut surpriza ca în zidurile lor să găsească o adevărată mină de pietre sculptate de epocă brîncovenească, provenite de la vechile conace. Aceste pietre puteau să redea ținuta extraordinară a acelor case. Toate — coloane, capiteluri, sculpturi — le-a păstrat cu multă grijă, le etichetase, le inventariase dar, din păcate, prin tot felul de mutări și prin desființarea Comisiei monumentelor (înființată în România încă de la sfîrșitul secolului al XIX-lea și desființată în 1948) s-au pierdut, ne-a rămas doar mărturia lui. Detaliile aparțineau acelui stil de arhitectură, căruia i s-a spus brîncovenesc deoarece a culminat în vremea domniei lui Constantin Brâncoveanu, dar este anterior și posterior domniei lui. Deci, ca să revin la ceea ce spuneam inițial, mie însumi îmi trebuie un efort de imaginație pentru a-mi da seama cum arăta acest oraș înainte de secolul XIX. Or, dacă priviți tot ce a mai rămas — de pildă conacele Cantacuzinilor de la Mărgineni, Măgureni, Filipeștii de Tîrg, cele brîncovenești de la Mogoșoaia și Potlogi, ale Drugăneștilor de la Stoenești — Drugănești (pe șoseaua spre Alexandria) unde este acum un mic muzeu etnografic, clădiri caracteristice acestui stil foarte reprezentativ care a înflorit la noi — vă puteți da seama cu ce clădiri splendide a fost mobilată Capitala înainte de începutul secolului XIX, din care — din nenorocire — nu ne-a mai rămas nimic. Decît foarte puținul ce s-a mai putut dezgropa cu prilejul unor lucrări edilitare. Ultimile capiteluri ce au dispărut în mod nenorocit au fost acelea culese cu greu și păstrate multă vreme la Colentina, în conacul lui Grigore Ghica, acela de la Tei și care, restaurat, a căpătat o destinație atît de nefericită: Palatul, construit în acea ahtială de a șterge fața orientală a orașului, e în arhitectura stilului neoclasic, de tip Empire, foarte valoros dealtfel, a fost reclădit la începutul sec. XIX de arhitectul Villacros care a înlocuit însă altul nu mai puțin valoros. S-au mai păstrat doar cîteva coloane și capiteluri care au fost ocrotite un timp dar, acum cîțiva ani, cînd s-a restaurat palatul s-au distrus. M-am dus acolo, ca să nu se batjocorească prea mult, dar am ajuns prea tîrziu. Șeful de șantier, om gospodar, a trimis toate pietrele la concasor și le-a folosit în beton la fundații. De curînd, s-au găsit multe asemenea „pietre" cu prilejul restaurării Bisericii Sfîntul Gheorghe Nou și care provin, cele mai multe, de la hanul

CĂLĂTORIE ÎNTR-UN BUCUREȘTI DISPĂRUT

Un cartier de tristă faimă în trecut, care a fost trezit la viață civilizată și care a adăugat un spor de frumusețe și pitoresc la zestrea orașului, este Floreasca și în special fosta groapă unde azi se află patinoarul și celelalte dotări din jur. Imaginea de odinioară ne dezvăluie case mici, unele din paianță, pe străzi fără canalizare, cu cișmele în stradă. Aici își duceau traiul plin de suferințe și greutăți oameni ai muncii care nu puteau aspira la o locuință adecvată din cauza chiriilor ridicate.

care s-a aflat în jurul bisericii şi care au fost de valoarea Mînăstirii Horezu. Eu am propus să se creeze cu ele, în grădina din preajma monumentului un cadru care să amintească ceva despre hanul Sfîntu Gheorghe care a fost ctitoria lui Constantin Brâncoveanu. La Mogoşoaia, Martha Bibescu a făcut *ceva*, ceva foarte criticat de mulţi — a creat acel lapidarium, iar cu alte pietre, coloane brîncoveneşti provenite de la palat, le-a încadrat ca elemente decorative în ambianţa grădinii. Eu zic că a făcut bine, a creat o atmosferă, dă o idee despre cum au fost la vremea lor asemenea palate. *Ceva* în acest spirit aş fi vrut să văd şi aici, în jurul bisericii Sfîntu Gheorghe. După incendiul din 1847, biserica a suferit grozav — s-a prăbuşit una din turle, s-au surpat bolţile pronaosului şi a rămas în ruină o vreme. Tot arhitectul Villacros — era arhitectul oraşului atunci (era în vremea lui Vodă Bibescu) — a restaurat-o şi tot în gustul vremii, cu tendinţă de occidentalizare, într-o arhitectură romano-gotică (cum au fost şi mînăstirea Radu Vodă, Mihai Vodă, Biserica Creţulescu şi altele). Toate au fost făţuite în stilul acesta care în epoca romantismului era la moda zilei: arhitectura gotică şi chiar romanică. Atunci, din tencuială i s-a făcut o mască în acel gen. Villacros care era totuşi un om de cultură şi care a ştiut să preţuiască arta sculptorilor noştri în piatră din epoca brîncovenească, a încărcat într-o căruţă coloanele şi capitelurile ce rămăseseră neatinse şi le-a dus în curtea casei lui, aflată undeva pe str. Luigi Cazzavillan, după cîte ştiu. Iar moştenitorii lui — Ştefan Belu — le-a luat cînd şi-a făcut casa şi Muzeul de la Urlaţi; încercase o pastişă de casă veche boierească românească şi care din cauza cutremurului şi a războiului s-a distrus; muzeul s-a păstrat. Aşa se întîmplă că pietrele de la Sfîntu Gheorghe trebuie să le căutăm pe la Urlaţi.

V-aş mai da un exemplu — şi să vă întreb dacă aţi fost vreodată în livada din spate a Mînăstirii Antim?

— *Da, zilele acestea cînd m-a condus arhitecta Greceanu. Habar n-am avut, vă mărturisesc cu jenă, că există aşa ceva acolo.*

— Am luptat mult să nu se acopere. Chiar mulţi colegi au insistat să se degajeze zidul mînăstirii pentru a se vedea dinspre bulevardul Coşbuc. Am insistat să nu se facă asta, tocmai pentru că livada a fost aşa şi în vremea ctitorului ei, Antim Ivireanul. Pe locul calcanelor de azi au fost nişte ziduri de curţi şi case şi atunci. Livada e foarte edificatoare pentru imaginea Bucureştiului de altă dată. Ziduri compacte, oarbe, uneori cu metereze pentru apărare şi între ele — această vegetaţie magnifică. Şi Ion Ghica în amintitele scrisori spune că Bucureştiul văzut de sus arăta ca o pădure din care răsar acoperişuri de conace şi olanele roşii ale tot felul de construcţii.

— *Imagine pe care o reţine, care frapează, cu mult mai tîrziu, şi ochiul lui Tudor Vianu, notînd-o cu mîndrie în Scrierile sale de călătorie. Livada de la Antim m-a şi dus cu gîndul la splendida sa notaţie, cum că „o curte interioară este în adevăr un loc al naturii şi al artei, cu înţelesuri şi înrîuriri împerecheate şi contrarii. Pătratul de verdeaţă îndoit cu acel al cerului întregesc o icoană tăiată în nesfîrşitul naturii, capabilă în acelaşi timp să dilate şi să mărginească".*

— Cînd au fost serbările jubiliare ale semimileniului Bucureştiului a fost aici primarul

Cursul meandric al Colentinei cu bălţile, aşa cum arăta ei la începutul veacului. Nu ne vine să credem că pe aceste locuri astăzi se află parcul şi lacul Herăstrău. Cu toate că hotărîrea înfiinţării Parcului Naţional (azi Herăstrău) s-a luat în 1910, lucrările au început abia în 1934—1935.

Monumente cunoscute și necunoscute ale Bucureștiului

Stockholmului care aprecia că „nu vă dați seama ce comoară aveți cu această vegetație de prin curțile caselor". La ei s-a stîrpit — spunea — foarte mult și nu știu cum să o reînființeze. Deci, ce ziceam eu — nu știu dacă sînteți de acord cu mine — că este nevoie de o preocupare mai intensă de reînviere a unor aspecte total sau în mare parte dispărute ale orașelor noastre și care fac pe oameni să creadă că orașul București, de exemplu, a apărut spre sfîrșitul secolului al XIX-lea, și că efortul ar merita făcut. Unora ar putea să le pară niște simple speculații istorice, științifice, dar adevărul este că personalitatea și caracterul unui oraș — dacă știi să-i păstrezi elementele vechi — îi pot reda un interes și o valoare deosebită. Dacă nu ai această grijă, riscă să le piardă și să rămînă cu o față foarte impersonală și lipsită de viață, chiar de sînt locuite de oameni. În primul rînd, realizările noi sînt cu atît mai pregnante, cu cît poți să le pui în contrast cu trecutul. Uite, v-aș conduce (faceți un efort de memorie) pe Magistrala Nord-Sud, sau bulevardul Dimitrie Cantemir, la colț cu bd. Mărășești. E acolo o biserică micuță — Leon Vodă. Aceea, în prima variantă, era sacrificată de proiectul de sistematizare. Ca reprezentant al Direcției monumentelor am pledat cît am putut pentru apărarea ei și a elementelor ce au rămas acolo și aminteau de lupta pe care au dus-o boierii maziliți împotriva înscăunării lui Leon Vodă. (Boierii Țării Românești erau atunci în jurul lui Aga Matei, domnitorul Matei Basarab de mai tîrziu; sfatul boierilor pe el îl alesese domn). Turcii hotărîseră să dea scaunul lui Leon Vodă, iar boierii români au considerat că era un prim caz de amestec în treburile interne ale țării pe care nu-l tolerau și au hotărît să se împotrivească oștilor turcești ce îl însoțeau pe Leon. Toți au fost măcelăriți, Leon devenit domn a ridicat însă o cruce cu o pisanie pe locul acela, în care se spune toată această poveste și se notează numele tuturor boierilor. S-a ridicat o movilă pe gropnița unde au fost ei înmormîntați și în vîrful acestei movile era înfiptă crucea de piatră cu inscripția. Socoteam că pentru generațiile viitoare e mult mai grăitor să păstrezi pe locul istoric respectiv monumentul decît să te duci într-un muzeu și să-ți amintească acolo, cîteva relicve. Partea cu haz e că fiul meu, care e și el arhitect, și proiectase o bună parte din clădirile acestei artere noi, primise sarcina să proiecteze pe locul bisericuței lui Leon Vodă un cinematograf. Din fericire a convins pe edilii Bucureștiului din vremea aceea Direcția monumentelor. Clădirile, foarte expresive, dealtfel, sînt și mai bine puse în evidență prin acea pauză, care rupe monotonia înălțimilor egale, cu acea oază de verdeață, cu lapidariul de-acolo. Nu găsiți că chiar însuși acest șir de construcții destul de seci ca arhitectură, dar care au un ritm al lor, sînt accentuate de acel contrast

Terenuri virane, gropi, maidane, pășune. Pe aceste terenuri, pe care le străbate azi modernul bulevard al Muncii, s-a amenajat în 1953 Stadionul 23 August.

al unui monument vechi înconjurat de zona lui verde?

— *Personal da, şi acesta este chiar scopul vizitei noastre la dumneavoastră, să mai descoperim locurile cu trecut şi farmec din Bucureşti, să militäm pentru o gîndire mai elastică şi mai unanimă privind conservarea valorilor de arhitectură ale oraşului, indiferent din ce epocă provin, a arhitecţilor care sistematizează şi remodelează azi Capitala. Neavînd un punct de vedere comun despre acestea, optează cu prea multă uşurinţă — unii dintre ei şi, ciudat, tocmai dintre cei care au funcţii de decizie — pentru demolări fără discernămînt. Ca în vremea „ahtierii" după moda occidentală şi a ştergerii urmelor orientale, cînd, ca în proverbul românesc — odată cu apa din albie a fost aruncat şi copilul — şi am rămas fără urmă de palate şi conace de stil propriu acestor locuri şi care s-a numit brîncovenesc şi care nu era nici în totalitate oriental, nici roman, nici grec, ci cu totul personal şi admirabil. Excesele, desigur, ne costă. Şi cel mai mult suferă istoria.*

— În legătură cu aceste conace cu ziduri închise, austere şi rebarbative într-un fel, Ion Ghica aminteşte că ar fi mai existat unul pe locul unde se află astăzi Şcoala superioară de arhitectură, căruia i-au luat, probabil, locul, într-un caz fericit, frumoasa clădire a lui Mincu. Unul — adică urmele lui — am avut surpriza să-l descopăr pe strada Mircea Vodă, nr. 5, în fosta Casă Eliad şi care e acum o casă de cultură de sector. Casa asta are nişte acareturi în jurul ei pe care directorul voia să le dărîme. E adevărat, sînt cam ciudate, întorc spatele către stradă şi sînt cam jerpelite, cam neîngrijite, au fost cîndva tencuite dar s-au jupuit. Cărămida dădea semne să ateste că sînt cu mult anterioare casei actuale (şi ea destul de veche, din prima jumătate a secolului XIX). În ele se vedeau nişte fante, nişte linii verticale cam de 1,5 metri înălţime în care cărămizile erau aşezate altfel , păreau să fie nişte creneluri ce fuseseră înzidite interior. Trecînd în podul acareturilor am putut constata că există nişte ambrazuri, deschideri mai înguste în exterior care se lărgesc în interior deci: zid de apărare. Coborînd şi în pivniţele casei găsim iarăşi ziduri de secol XVIII. Se pare că înainte de a se fi construit Casa Eliad acolo a fost un conac boieresc mai mare, cu arhitectură căreia îi zicem noi brîncovenească. Deci, ca să rezumăm, Bucureştiul a avut o ţinută arhitectonică valoroasă şi nu e vorba de a stabili din punct de vedere ştiinţific trecutul Bucureştiului, ci de a-l păstra, acolo unde mai avem mărturii şi a ne inspira pentru creaţiile noastre viitoare. Şeful statului asta îi şi îndeamnă pe arhitecţi, de a crea o arhitectură tradiţională, în spirit specific românesc; elemente sînt destule. Am aflat de strămutarea bisericii Schitu Maici, ştiu dar că s-a mai făcut aşa ceva în România. Inginerul Prager a salvat astfel biserica veche de pe malul lacului Buftea pe care a supraînălţat-o cu cîţiva metri deasupra apei şi a strămutat-o cîţiva metri mai încolo. Acelaşi lucru s-a petrecut şi cu Biserica Olari, pe noua Cale a Moşilor. E bine să ne păstrăm monumentele istorice şi, cînd nu se pot salva altfel, cînd nu mai e nici o soluţie, poate că aşa trebuie făcut, strămutîndu-le. Dar, eu cred că am scuti statul de atîta cheltuială dacă problema sistematizării ar fi pusă şi rezolvată altfel, dacă s-ar pleca din capul locului de la premiza că monumentul trebuie să rămînă la locul lui. Desigur, efortul de gîndire ar fi mai mare dar,

CĂLĂTORIE ÎNTR-UN BUCUREŞTI DISPĂRUT

În această intersecţie din cartierul Colentina au fost realizate pasajul Obor şi construcţiile învecinate, între care şi cel mai mare magazin din ţară, Bucur-Obor.

Monumente cunoscute și necunoscute ale Bucureștiului

cu siguranță, ar apărea soluții mai fericite și neapărat mai ieftine. Uite, Turnul Colței ar fi fost poate salvat, dacă în programul de atunci al primăriei, cînd s-a croit bulevardul, cînd s-a pus problema unei artere largi, la cerințele moderne, s-ar fi pus condiția ca Turnul Colței să rămînă neatins! Gîndiți-vă la orașele medievale din toată Europa, cu străzi înguste, nu sînt demolate numai pentru că acestea nu mai corespund circulației de autobuze și autoturisme din zilele noastre. Se găsesc alte soluții. Cîte din orașele acestea, care au și un vad turistic extraordinar, aducînd serioase avantaje economiilor țărilor respective, nu trăiesc foarte bine?! S-au găsit alte soluții pentru amplasarea zonelor noi, ori pentru modernizarea în interior a caselor prea vechi devenite insalubre, dar rămînînd cu caracterul intact!

În orașele noastre, din nefericire, valorile nu se adaugă, ci se înlocuiesc. Acolo unde se adaugă capătă un prestigiu deosebit, unde se înlocuiesc creează senzația rămînerii pe loc. V-am vorbit de „fleacul" acela din Mircea Vodă, un „mărunțiș" care nu beneficiază de destul interes pentru a fi pus în valoare și ce mult pierde în farmec Bucureștiul! Mi-am propus de la început să nu vă vorbesc despre acele monumente consacrate, pe care aș dori să le văd mereu îngrijite, restaurate, dar, datorită valorii lor unanim recunoscute sînt păstrate și se bucură de un regim bun, ci despre acelea mai anonime, vestigii răzlețe ori case ce nu sînt catalogate ca monumente istorice — deși sînt — care ar trebui de urgență inventariate și conservate pentru caracterul de ansamblu al orașului. În sensul acesta v-aș semnala, poate puteți să faceți ceva prin intermediul revistei dumneavoastră, o serie de alte clădiri valoroase ce sînt pe cale de a fi demolate ori condamnate la pieire prin neîngrijire. Pe Calea Moșilor, la numărul 31, mi se pare, era un han din piatră masivă; dacă sistematizarea nu-l poate tolera, ar putea fi strămutat în alt loc, cu mai multă ușurință, fiind din blocuri masive din piatră, se demontează una cîte una. Să fie adus în rezervația Curții Vechi, unde ar trebui să se ducă mai departe intenția de a se face un muzeu urban. A existat un proiect frumos de restaurare a Hanului Roșu din apropiere, de pe strada Șelari, dar e abandonat. Mai există, într-o stare gravă de degradare, așa-zisul Palat al Doamnei — unde sînt acum atelierele Stirex — deosebit de valoros. Și pentru el există un proiect de restaurare, al arhitectului Pruncu de la „Proiect" București, însă neterminat, părăsit. O clădire care aș dori s-o văd restaurată în bune condiții este și Hanul Gabroveni, cel mai vechi dintre hanurile rămase din epoca secolului al XVIII-lea al Țării Românești, cu elemente de arhitectură foarte frumoase. Se află chiar între străzile Lipscani și Gabroveni. Pe strada cu același nume are o poartă splendid decorată care se

Pe locul hipodromului de altădată se înalță azi Complexul expozițional și Palatul Casa Scînteii, zonă de referință pentru dinamismul și valoarea edilitar-urbanistică a Capitalei în anii socialismului.

dărîmă, putrezește pe locul ei. Este foarte reprezentativă pentru Bucureștiul acelui timp: este o ctitorie de-a lui Nicolae Mavrocordat. Uite, Hanul lui Manuc s-a restaurat și ce bine s-a făcut! E o clădire foarte interesantă ca arhitectură și, gîndiți-vă — nu știu dacă știți — unii arhitecți ai noștri ziceau la un moment dat că e imposibil de păstrat, că altfel nu se poate sistematiza Piața Unirii. Iacătă, s-a putut! Arhitectul de atunci al Capitalei propusese să fie reconstruit lîngă Casa Scînteii. Era ca nuca în perete! Casa Șuțu — Muzeul de Istorie a Municipiului București — a fost, de asemenea, propusă pentru demolare. Am fost chiar anchetat pentru asta, pentru nu știu ce acțiuni subversive. Un arhitect cu funcție de răspundere avizase un proiect care propunea dărîmarea Palatului Șuțu. În domeniul acesta părerile subiective, „îmi place sau nu-mi place", sînt extrem de periculoase. Arhitectului Maicu, dealtfel om cultivat și arhitect bun, nu-i plăcea, de pildă, Casa Romanittos, unde e Muzeul colecțiilor particulare acum. „O clădire eclectică, zicea, fără valoare, domnule. Mie nu-mi place!" Tot așa mi-a spus el și cînd s-au stricat interioarele acestei foste Case a finanțelor. Și ce splendori! În partea cea mai veche a palatului se păstraseră pereți cu frescă și stucaturi și tavane interesant pictate. Casa aceasta care a fost a unui financiar bogat, cînd a ars Palatul Ghica de la Tei, i-a fost propusă domnitorului să se mute în ea. Și atunci a făcut cheltuieli mari pentru decorația ei, să fie la înălțimea unui lăcaș domnesc. Plafoanele au fost lucrate de meșteri de-ai noștri în stilul tîmplelor bisericești, dar ce frumoase! Lemnăria s-a păstrat, pentru a fi dusă în altă parte, dar picturile s-au distrus, s-au pierdut cu totul chiar pe vremea cînd se afla în ea institutul de proiectare al Capitalei. Au tras un planșeu de ciment peste ele pentru că erau tavanele prea înalte, auziți!

Mi s-a răspuns „nu sînt frumoase, mie nu-mi plac, niște picturi naive" și tot soiul de lucruri de genul acesta, foarte subiective. Și erau extraordinare, puțin în stilul miniaturilor persane. Ca să-l flateze pe Ghica, erau și unele vederi cu palatele și conacele Ghiculeștilor: cred că una reprezenta chiar palatul de la Colentina deci, iată, și din punct de vedere documentar ar fi avut interes. De ce am citat acest lucru, tocmai pentru a nu hotărî cu ușurință, din motive subiective, distrugerea unor valori, distrugere absolut ireversibilă. De multe ori, unele asemenea comori au înfățișări dărăpănate, deoarece nimeni nu le-a îngrijit și întreținut un număr prea mare de ani, dar a le considera, înainte de a le studia bine, niște lucruri de lepădat este o greșală ce costă cultura și istoria noastră. În acest sens, mă reîntorc pe Calea Moșilor. A mai fost acolo o casă — probabil s-a și demolat, era Casa memorială a lui Caraveloff, un revoluționar bulgar, dar care este la origine fosta Casă a lui Manuc. Tot acolo există Biserica cu sfinți și cu sibile. O chestie foarte curioasă, deși e pictată în epoca fanarioților are în exterior zugrăviți filozofii antichității, cărora poporul le-a spus în mod ciudat „sfinți".

În programul lor de sistematizare, arhitecții au însemnate toate asemenea monumente mai mult sau mai puțin cunoscute și care ar trebui neapărat păstrate. Nu se poate să nu se afle soluții, dacă se pleacă de la această premiză.

CICI IORDACHE

CĂLĂTORIE ÎNTR-UN BUCUREȘTI DISPĂRUT

Iată și Bulevardul Magheru fotografiat prin 1928. Cititorii vor distinge, desigur, Biserica Italiană, edificiu pierdut astăzi între două clădiri înalte.

Cu nea Tecu, șoferul lui MARIN PREDA

Nu demult l-am întîlnit la Băile Herculane pe Savu Dumitrescu, fostul șofer al lui Marin Preda. E șofer de peste 35 de ani, din care exact un deceniu — din mai 1970 pînă în 16 mai 1980, data tragicului sfîrșit al marelui scriitor — a fost șoferul lui Marin Preda.

— Ce fel de om era Marin Preda?

— Avea un suflet deosebit, era o fire apropiată, era calm, nu jignea, nu persecuta, avea față de mine o grijă deosebită. Ne făceam chiar și unele confesiuni, îmi povestea întîmplări din copilărie sau din viața lui și a altora. Copiii lui mă porecliseră „nea Tecu", de la Dumitrescu, așa puteau ei să-mi zică...

— Care oameni îi erau apropiați în ultima perioadă a vieții sale?

— În mod deosebit, îl căuta pe criticul Eugen Simion. Discutau în mașină lucruri legate de viață, de activitatea editurii, unele probleme ale literaturii. Dealtfel, Eugen Simion vorbește în „Timpul n-a mai avut răbdare" cu atîta căldură despre acest titan al scrisului românesc, care a fost Marin Preda, încît se vede că prețuirea ce i-o arăta era cu totul deosebită. Este un răspuns la prietenia pe care Marin Preda i-a arătat-o, considerîndu-l colaboratorul său nr. 1.

— Dar dintre prietenii mai vechi ai prozatorului?

— Discuta foarte apropiat și cu Crohmălniceanu. Era, de asemenea, apropiat de Eugen Jebeleanu, cu care era în relații de familie. Cu Jebeleanu a discutat foarte amănunțit și aprins cînd a apărut romanul „Delirul"; a fost unul dintre primii scriitori cu care a comentat pe larg și intim această carte.

— Ce ne puteți evoca în legătură cu ultima carte a lui Marin Preda, „Cel mai iubit dintre pămînteni"?

— Scria la Mogoșoaia. Mă chema să-l iau, dar uneori întîrzia 30 sau 40 de minute. Mă anunța apoi că vine imediat, dar așteptarea dura încă două-trei ore. Apucam să plecăm pe aleile palatului și mă oprea: „Hai înapoi, că am uitat ceva". Acest „uitat" trebuie să fi fost un amănunt din carte, căci mă mai lăsa să-l aștept niște ore. Cînd revenea îmi spunea că a scris... „Nu știu cum o să iasă pînă la urmă, dar am scris." Îmi explica ce și cît a prins din viața Matildei, a lui Petrini și alte elemente din acest roman pe care, drept să zic, nu le puteam înțelege prea bine...

— Știți multe lucruri despre Marin Preda. Vi le-ați notat sau le-ați păstrat doar în memorie?

— Întîmplător, am citit într-o revistă despre doi alpiniști care au făcut o călătorie pe munte; unul din ei a decedat, iar celălalt a fost găsit în stare de comă. Avea însă asupra lui un jurnal de călătorie. Mie mi-a rămas în minte acest lucru și, fiind șoferul celui mai mare prozator al nostru, mi-am făcut și eu un carnet, cu gîndul de a-mi nota momentele cele mai importante din viața lui și, evident, din relațiile noastre. Gîndeam că poate însuși maestrul va aprecia ceea ce am însemnat eu. Păstrez aceste notițe ca pe o icoană a zilelor mele. Am 85 de capitole și vreau să le grupez într-o carte, al cărei titlu ar putea fi „Zece ani alături de Marin Preda..."

— Mai dați-ne cîteva detalii despre viitoarea dumneavoastră carte.

— Cartea nu păstrează o ordine cronologică a evenimentelor. La recomandarea redactorului șef al editurii la care lucrez, Cornel Popescu, voi prezenta evenimentele în funcție de ordinea în care mi le aduc aminte. Fac acest lucru tocmai pentru ca aceste evenimente să reflecte cît mai sugestiv viața, manifestările și comportamentul marelui scriitor. Vreau să folosesc în această carte exact cuvintele care îi aparțin lui Marin Preda.

— În legătură cu ziua dispariției marelui scriitor, ce vă amintiți?

— Trebuia să mergem în rodaj cu „Fiatul" lui Marin Preda dar m-a anunțat că nu putem pleca pentru că era invitat la Focșani, unde urma să se întîlnească cu cititorii. Pe la ora 11, redactorul șef, Cornel Popescu, și doctorul, scriitorul Dan Claudiu Tănăsescu, cu mașina căruia urma să se meargă la Focșani, m-au întrebat dacă nu știu ceva despre „șefu". La răspunsul meu negativ, s-au deplasat la Mogoșoaia, unde stătea Marin Preda.

— Moartea lui Marin Preda a produs un şoc asupra tuturor celor care l-au cunoscut...

— Într-adevăr, pe lîngă faptul că a fost fulgerătoare, a fost distrugătoare pentru cei care l-au iubit. A fost incredibil ca acest om, încă tînăr la 58 de ani — şi care avea o frică de moarte fantastică, deşi spera să trăiască — să dispară! Pentru mine a fost o pierdere care nu se mai poate repara.

— O pildă a acestei iubiri pentru marele prozator a fost tipărirea cărţii „Timpul n-a mai avut răbdare: Marin Preda" editată de „Cartea Românească". Aţi fost de faţă la lansarea cărţii?

— Desigur. În acea zi a fost un adevărat pelerinaj la noi, la editură. A trebuit să intervină şi miliţia pentru a menţine ordinea. Au vorbit mai mulţi şi, la un moment dat, şi-a făcut apariţia poetul Adrian Păunescu. Era, dealtfel, solicitat de public. Adrian Păunescu a spus atît: „Oameni buni, dragi prieteni, să păstrăm un minut de reculegere în memoria şi în onoarea celui mai mare scriitor, Marin Preda". Aceste cuvinte au însă valoarea a milioane de cuvinte. Eu am respect pentru acest mare poet, care întotdeauna a avut curajul să vorbească sincer, curat şi liber despre ceilalţi scriitori, precum despre marele scriitor care a fost şi rămîne Marin Preda. Mai tîrziu, am citit cu mare plăcere în „România liberă" poezia lui Adrian Păunescu. „Mi-e dor de tine, Monşer". Trebuie să ne fie mereu dor de marii noştri scriitori...

— Acest cuvînt, „monşer", Marin Preda îl folosea foarte des...

— Îl folosea, da. Nu-l folosea preferenţial, ci cu oricine se întîlnea; chiar şi cu paznicul de noapte de la Mogoşoaia. Chiar îmi amintesc că într-o noapte acel paznic de la Mogoşoaia l-a întrebat: „Cine sînteţi?", la care i s-a răspuns: „Cum, nu mă cunoşti, monşer, cine sînt?" „A...Să trăiţi, don' Preda". Şi şeful i-a spus: „Ia o sută de grame de votcă pentru mine şi spune că o plătesc eu, Monşer Preda."

— Mai povestiţi-ne, vă rugăm, o întîmplare, petrecută alături de Marin Preda.

— Era în perioada inundaţiilor, cînd tovarăşul Nicolae Ceauşescu l-a invitat pe Marin Preda să-l însoţească în zona calamitată din Ardeal. Urma ca Marin Preda să scrie despre aceasta. La Sighişoara, care suferise mult în urma inundaţiilor, după ce am făcut un tur de orizont pentru orientare, ne-am apropiat de cetăţenii care locuiau în zona unde se produseseră cele mai mari pagube. Oamenii, recunoscîndu-l pe maestru, au năvălit asupra noastră, unii plîngînd, alţii strigînd că sînt nenorociţi. Atunci Marin Preda a înţeles că e bine să le vorbească oamenilor. I-a chemat aproape şi, pe tonul calm pe care i-l ştim, că aşa era firea lui, le-a spus: „Noi nu putem face dreptăţi aicea şi nu vă putem ajuta. Singurul lucru care-l putem face e să vedem ce s-a întîmplat, să scriem pe hîrtie şi să le dăm celor care se ocupă de acest lucru pentru ca în curînd să primiţi ajutoarele necesare". După aceste cuvinte, spuse pe un ton calm, oamenii, cu tot necazul lor, s-au mai liniştit...

Interviu realizat de TITUS CRIŞCIU ■

Menţionez că parţial materialul a fost publicat în gazeta locală „Flamura" nr. 3381/31 VIII 1982, cu titlul „Zece ani alături de Marin Preda..." T.C.

FEŢE ŞI FEŢE

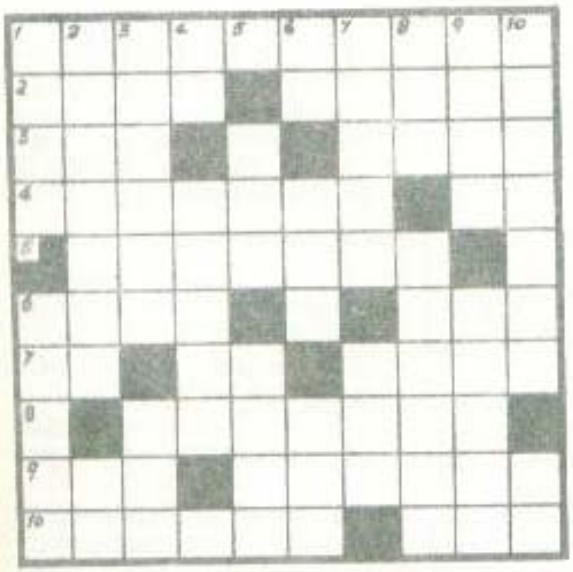

ORIZONTAL: 1) Poate fi pus faţă în faţă pentru stabilirea asemănărilor şi diferenţelor 2) În momentul de faţă — Puşi faţă în faţă. 3) În înalt — Localitate în S.U.A. 4) Unul lîngă altul — Nichel. 5) Binevoitoare faţă de cineva. 6) Lac asiatic care în ierarhia suprafeţelor este al patrulea din lume — Fără... faţă. 7) Făţuiri finale! — Ene Popescu — Cîndva faţă semnificoasă la Veneţia. 8) Maeştrii machiajului. 9) Cum sînt perii plantei numită faţa-miţei — Faţă-n faţă într-o dispută. 10) Autorul din umbră al unei scrisori — Rînd.

VERTICAL: 1) Are şi ea o faţadă — Într-o expresie, se dă pe faţă. 2) Martori la faţa locului — În zonă! 3) Pînză lăcuită pe una din feţe — Trib din Liberia. 4) Postmeridian (abr) — Vorba poporului: e cu două feţe. 5) Corp geometric cu şase feţe — A da pe faţă în mod răutăcios. 6) Cap de roman! — Încreţitură a feţei — Actor de pantomimă care exprimă o scenă prin mişcări ale feţei şi corpului. 7) Prefaţează luna mai — Faţa unui deversor! 8) A da năvală (reg.) — Reprezentarea plastică a zeului dragostei: un copilaş gol, dar cu aripioare. 9) Hang — Fac faţă la orice situaţie. 10) Precum caietele de matematică — Sulimanul bunicelor. Dicţionar: RION, GIO, BUI.

NICOLAE ARAGON — BUCUREŞTI ■

Din problemele lui Lewis Carroll

Lewis Carroll — autorul delicioaselor aventuri ale *Alicei în țara minunilor și în țara de dincolo de oglinda fermecată* — este, de fapt, pseudonimul literar al matematicianului Charles L. Dodgson (1832—1898), autor al unor cărți de matematică dacă nu complet uitate astăzi, în orice caz umbrite de celebritatea operelor literare. Totuși, îmbinare a fanteziei scriitoricești cu rigoarea matematică, de la Carroll Dodgson au rămas o serie de extraordinare probleme de logică, „încurcături de minte" absurde și extravagante la prima vedere, dar ingenios și precis articulate silogistic, inimitabile ca stil, dar (tocmai de aceea) mult imitate de atunci ca gen.

În cele ce urmează, vom relua cîteva asemenea probleme (modificate pe alocuri) din volumul *Mathematical recreations of Lewis Carroll. Symbolic logic and the game of logic* (Dover Publ. Inc., New York, 1958). Fiecare problemă constă dintr-un set de premise, pe baza cărora trebuie dedusă o concluzie. Rezolvarea presupune deci *identificarea* concluziei și *demonstrarea* ei. Cititorii mai puțin răbdători pot citi încă de la început și concluziile (sînt date toate odată, după prezentarea problemelor), rămînîndu-le numai a le justifica.

O cale elegantă și sigură de formulare și demonstrare a concluziilor este identificarea mulțimilor de *obiecte* (animale, poeme, idei etc.) care apar în premise și codificarea adecvată (în termeni de teoria mulțimilor, de exemplu) a relațiilor dintre ele. „Compunînd" aceste relații, se pot obține ușor soluțiile dorite. Bineînțeles (mai ales după cunoașterea concluziilor), pot fi folosite și raționamente verbale, iar rezolvările pe care le vom indica mai jos vor fi de această natură.

Problema 1:

1. Orice budincă este delicioasă.
2. În această farfurie se găsește o budincă.
3. Nici un aliment delicios nu este dăunător.

Problema 2:

1. Este foarte interesant să-l asculți pe vecinul meu vorbind despre istoria Franței.
2. Nici un om nu poate da detalii despre bătălia de la Waterloo dacă n-a citit memoriile lui Napoleon.
3. Nici un om nu este interesant atunci cînd vorbește despre istoria Franței dacă nu poate da detalii despre bătălia de la Waterloo.

Problema 3:

1. Obiectele cumpărate de la vînzătorii ambulanți nu sînt niciodată de mare valoare.
2. Nimic altceva nu poate fi obținut pe degeaba decît vechiturile.
3. Ouăle de struț cenușiu sînt foarte valoroase.
4. Vînzătorii ambulanți nu vînd decît lucruri care sînt într-adevăr *vechituri*.

Problema 4:

1. Nici un poem interesant nu rămîne neanalizat de criticii literari serioși.
2. Toate textele poetice moderne sînt puțin afectate.
3. Toate poemele scrise de x au ca subiect baloanele de săpun.
4. Nici un text poetic afectat nu este analizat de criticii literari serioși.
5. Nici un poem demodat (ne-modern) nu are ca subiect baloanele de săpun.

Problema 5:

1. Animalele care nu lovesc cu piciorul sînt totdeauna greu de înfuriat.
2. Animalele din curtea mea nu au coarne.
3. Un taur poate oricînd să arunce pe cineva peste gard.
4. Nici un animal care lovește cu piciorul nu poate fi tras de coadă.
5. Nici un animal fără coarne nu poate să arunce pe cineva peste gard.
6. Toate animalele sînt ușor de înfuriat, cu excepția taurilor.

Problema 6:

1. Toate ideile mele care nu pot fi exprimate sub forma unor silogisme sînt complet ridicole.
2. Nici una dintre ideile mele privind creșterea viermilor de mătase nu merită să fie consemnată pe hîrtie.
3. Nici o idee de-a mea care nu este realizabilă nu poate fi exprimată sub forma unui silogism.
4. Eu nu am nici o idee ridicolă pe care să n-o pun în seama profesorului meu de logică.
5. Toate planurile mele de viitor se referă la creșterea viermilor de mătase.
6. Eu nu pun în seama profesorului meu de logică nici o idee care nu merită să fie consemnată pe hîrtie.

Concluzii:

1. În această farfurie se găsește un aliment care nu este dăunător.
2. Vecinul meu a citit memoriile lui Napoleon.
3. Ouăle de struț cenușiu nu pot fi obținute pe degeaba.
4. Toate poemele scrise de X sînt neinteresante.
5. Animalele din curtea mea nu pot fi trase de coadă.

6. Toate planurile mele de viitor sînt realizabile.

Rezolvări:

1. În această farfurie se găsește o budincă (premisa 2), deci un aliment delicios (premisa 1), prin urmare (premisa 3), ceea ce se găsește în această farfurie nu este dăunător.

2. Vecinul meu vorbește interesant despre istoria Franței (premisa 1), deci el poate da detalii despre bătălia de la Waterloo (premisa 3), deci el a citit memoriile lui Napoleon (premisa 2)

3. Ouăle de struț sînt valoroase (premisa 3), deci nu pot fi cumpărate de la vînzătorii ambulanți (premisa 1), prin urmare, ele nu sînt vechituri (premisa 4), deci (nu pot fi obținute pe degeaba (premisa 2).

4. Poemele lui X au ca subiect baloanele de săpun (premisa 3), deci sînt moderne (premisa 5), ceea ce atrage după sine faptul că sînt puțin afectate (premisa 2). Atunci, poemele lui X nu sînt analizate de criticii literari serioși (premisa 4), în concluzie, nu sînt interesante (premisa 1).

5. Animalele din curtea mea nu au coarne (premisa 2), deci nu pot arunca pe cineva peste gard (premisa 5), prin urmare, animalele din curtea mea nu sînt tauri (premisa 3). În aceste condiții, aceste animale sînt ușor de înfuriat (premisa 6), deci ele lovesc cu piciorul (premisa 1) și, în consecință, ele nu pot fi trase de coadă (premisa 4).

6. Toate planurile mele se referă la creșterea viermilor de mătase (premisa 5), deci nu merită a fi consemnate pe hîrtie (premisa 2), prin urmare, eu nu pun aceste planuri în seama profesorului meu de logică (premisa 6). Rezultă atunci că planurile mele nu sînt ridicole (premisa 4), deci pot fi exprimate sub forma unor silogisme (premisa 1) și, în concluzie, sînt realizabile (premisa 3).

GHEORGHE PĂUN ■

PRETEXT MARIN

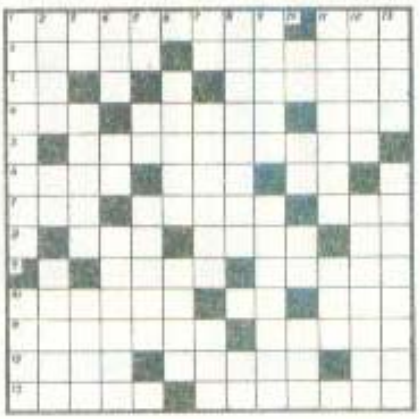

ORIZONTAL: 1) Compozitor român, autorul melodiei „Noapte bună, mare" — O apă ca-n povești. 2) Nisipul de la marginea apei — Autoarea poeziei „Marea" (Nina). 3) Începe iradiația! — Afluent al fluviului Loire (Franța). 4) E dat pentru garanție — Cutat la față — Fata din Bicaz! 5) Compozitor român, autorul melodiei „Adie briza". 6) Loc de staționare la navelor în port — Rîu în Anglia — La plecarea din Eforie! 7) A se ivi — Compozitor român, autorul melodiei „Valsul litoralului" — Ramură poetică. 8) Cînd e caldă e bună de scaldă (pl.) — Iubita lui Hercule — Sînt primele a Nisa! 9) Producător de in — Compozitor român, autorul melodiei „Bună seara, litoral". 10) Afluent al rîului Ialomița — Vas (reg.) — Localitate în Franța. 11) Țărmul mării — Scriitor francez, autorul romanului „Contele de Monte Cristo". 12) Întrebuințat la maximum — Țărm — Tudor Ciortea. 13) Timp pentru plajă — Scriitor român, autorul poeziei „Marea" (Victor).

VERTICAL: 1) Compozitor român căruia îi aparține melodia „Chemarea mării" (George) — Coapsă (reg.). 2) O zi trecută — Cal de la mare — Adieri marine. 3) Carene! — A împrăștia raze de căldură și lumină — Locuitor de la munte. 4) Dialect francez — O jumătate de lună! — A trage la somn. 5) Intrare la Venus! — Curge! — Cîntăreț cu voce caldă. 6) Mare, mare... — Mai aproape de vărsarea unei ape curgătoare. 7)... de mare, peștișor marin în formă de andrea — Compozitor român, autorul melodiei „Marea" (Florentin) — Ciocîrlie alintată. 8) Ca valul mării agitate — Marin Florea. 9) Uși mici — Loc pentru făcut baie într-o apă curgătoare. 10) Numai jumătate din șase! — Notă muzicală — Albie în formare! — A împreuna. 11) Numele popular al lunii septembrie — Localitate în Camerun. 12) Compozitor român, autorul melodiei „Un singur val" — Plini de viață și de voie bună. 13) Troian călător pe mare — Marele nostru poet, autorul poeziei „Adînca mare".

Dicționar: VIENNE, ALN, ACCA, AME, CLUȘ, IȚAN, BAM.

BICA PISOSCHI ■
Craiova

ALMANAHUL

Copiii – minune copii

Ne place să-i numim copii-minune. Ei nu sînt însă decît copii care fac minuni cu talentul lor, cu sensibilitatea şi inteligenţa lor, cu munca lor, cu viaţa lor numărînd abia cîţiva ani peste zece — sau nici atît! — cu dubla lor existenţă de slujitori ai Măriei-sale Jocul şi de Artişti. Minune este sentimentul pe care-l ai ascultîndu-i, văzînd cum muzica îi ia în stăpînire şi îi re-plămădeşte, minune e, în ultimă instanţă, ceea ce creşte în ei necontenit: ARTA.

Sînt elevi ai Liceului de artă „G. Enescu" din Bucureşti şi ai Liceului de artă din Cluj-Napoca şi sînt numai cîţiva dintre cei mai buni.

MARIA LUIZA BOTEZ. Apariţie de „Hänsel şi Grettel". Are 8 ani, două codiţe pline de importanţă, multă, multă graţie şi seriozitate în proporţii egale. Marilu Botez cîntă la pian de la 6 ani. Acum este elevă în clasa a III-a a Liceului de muzică „G. Enescu", clasa prof. Zoe Popescu. Iată pe scurt mica ei biografie artistică: la 7 ani susţine mici recitaluri la ARLUS, la Magazinul „Muzica", la Ateneul Tineretului, la Conservatorul „Ciprian Porumbescu". **„Ceea ce impresionează la Marilu Botez este rapiditatea cu care îşi însuşeşte tehnica instrumentului. Acest copil parcurge într-un an două şi chiar trei programe obligatorii".** (prof. Zoe Popescu). După numai doi ani de şcoală, Maria Luiza Botez este laureată a Festivalului Naţional „Cîntarea României" şi a Concursului „Ciprian Porumbescu" de la Suceava.

„Maria Luiza Botez (...) m-a impresionat prin gîndirea ei clară, prin capacitatea de a vedea şi de a imagina întregul, capacitate de sinteză care rareori se manifestă atît de devreme". (critic muzical **Elena Zottoviceanu**)

Maria Luiza Botez — **„un nume de care veţi mai auzi în arta interpretativă românească" (Alexandru Stark)**

* * *

— De ce cînţi tu la pian, Marilu?

— Mie-mi place pentru că atunci cînd m-apuc, aşa, de pian, mă simt ca o zînă care face vrăji.

— Ce fel de vrăji?

— Cea mai mare vrajă a mea este s-aduc bucurie oamenilor.

— De unde ştii că le-aduci bucurie?

— Păi văd lumea că aplaudă şi se bucură!

— Dar tu te bucuri? Cînd te bucuri mai mult, cînd eşti singură cu pianul sau cînd eşti pe scenă?

— Eu şi pe scenă pot să fiu singură...

— La ce te gîndeşti cînd cînţi, Marilu?

COPIILOR

— Cînd cînt ceva care-mi place, mai întîi încerc să scot sunetele așa, frumoase, sînt atentă la frazări, la gîndirea muzicală...

— Ce-i aceea „gîndire muzicală"?

— Gîndire muzicală? Capul meu să fie la ce cînt!

— La început de tot, cînd abia învățai notele, îți plăcea la fel de mult să cînți?

— Da, dar înainte nu știam ce-nseamnă o piesă, nu știam eu așa bine ce înseamnă muzica.

— Spune-mi și mie, ce înseamnă muzica?

— Muzica înseamnă așa cineva care stă și-ți spune o poveste care nu se mai termină, ori tristă, ori veselă.

— De ce cînți tu la pian și nu la alt instrument?

— Pentru că pianul e ca o orchestă întreagă. Vioara e cam singură... Și la pian poți să cînți pînă mori. Poți să vii și în baston pe scenă.

— Ai văzut tu așa ceva?

— Da, pe Arthur Rubinstein, la televizor.

— Ce vrei tu să-mi mai spui, Marilu?

— Că-mi plac foarte mult pisicile. Și cîinii, dar mai mult pisicile. Și încă ceva...

— Ce?

— (în șoaptă) Porcii.

— ...

DOINA FODOR — 13 ani, elevă în clasa a VII-a la Liceul de muzică „G. Enescu", clasa de vioară a prof. Mihaela Tomescu. Copilăria face deja loc unui aer de adolescență indecisă, dar reperabilă într-o anume seriozitate intransigentă, într-o inocentă superbie, încă inconștientă. Rafturile pline cu jucării din camera ei reprezintă însă o mică trădare a vîrstei biologice față de vîrsta cealaltă — artistică — infinit mai încăpătoare, mai plină. În 1980, 1981 și 1982 — premii și mențiuni la cele trei ediții ale Concursului muzical de interpretare instrumentală „Ciprian Porumbescu" de la Suceava. Mențiune la cea de a 24-a ediție a Concursului internațional de vioară „Jaroslav Kocian" de la Usti nad Orlici, Cehoslovacia (1982). La 11 ani, debutează ca solistă în compania orchestrei simfonice din Saalfeld, R.D.G., cu care susține apoi cîteva concerte pentru elevi la Pössneck, pe care ziarul german **Volkswacht** le comentează astfel: „Tînăra **violonistă din România este sigură pe tehnică și pe sine. Deși numai de 11 ani, ea a înțeles foarte bine conținutul concertului pe care l-a interpretat (Concertul nr. 2 pentru vioară și orchestră de J.S. Bach — n.n.) și l-a redat adecvat**". A mai cîntat cu Orchestra simfonică a Liceului „G. Enescu", sub bagheta prof. Aurelian Boniș.

* * *

— Ce a însemnat pentru tine micul turneu în R.D.G.?

— Am căpătat multă experiență în acomodarea cu scena, cu publicul. Și orchestra și cei care m-au ascultat m-au înconjurat cu foarte multă prietenie și am avut mult de învățat de la ei.

— Ai cîntat în cadrul unor concerte educative pentru copii. Cum te-au primit?

ALMANAHUL COPIILOR

— Tare frumos. Am primit o mulțime de jucării și multe, foarte multe flori. M-am simțit foarte bine.

— Ce crezi că este important pentru cariera unui violonist?

— Talentul și mai ales munca. Îți trebuie multă putere de muncă. Pentru ca să ajungi un mare violonist, trebuie să te întreci mereu cu tine însuți.

— Nu și cu ceilalți?

— Ba da, asta la concursuri. Dar cel mai mult contează să te cunoști pe tine însuți și să te perfecționezi.

— Ești un copil foarte „ocupat": faci zilnic un drum destul de lung de acasă la școală, studiezi mult, te pregătești pentru concursuri. Nu ți-e greu?

— Nu, de ce să-mi fie greu? Dar să știți că nu fac numai asta. Îmi place filatelia, am o mulțime de timbre, îmi plac cărțile de aventuri, romanele cu mușchetari.

— A început școala. Ce-ți propui pentru anul acesta?

— Deocamdată, voi merge în octombrie la concursul „Wieniawski" din Polonia — Lublin.

— Cu ce gînduri pornești la drum?

— Să cînt cît mai bine.

DAN VLADESCU are 12 ani și este elev în clasa a VII-a la Liceul de muzică „G. Enescu" din București, la clasa de pian a prof. Zoe Popescu. Un băiețel scund, cu fața rotundă, aurită de cîțiva pistrui năstrușnici, cu o expresie de seriozitate bine strunită, alunecînd totuși cînd și cînd în fermecătoare clipiri jucăușe. A descoperit pianul la 4 ani. La 8 ani era laureat al Festivalului Național „Cîntarea României" și al concursului „Ciprian Porumbescu" de la Suceava, al cărui trofeu — Lyra de aur — îl primește și în anul următor. Deținător al unui premiu la Concursul internațional de interpretare din orașul italian Senigalli a (1980) și al Medaliei de aur, al Cupei și al premiului I absolut (premiul „Yamaha") cu media 10, la Concursul internațional „Città di Stresa" — Italia.

„Un tînăr de o remarcabilă precocitate. Profesionalismul cu care se prezintă în fața publicului, stăpînirea extraordinară a tehnicii instrumentului și strălucirea pe care o imprimă discursului, ca și forța de transmitere a fluxului emoțional, fac din el un talent cu totul deosebit" (critic muzical **Luminița Vartolomei**).

„Dan Vlădescu este un copil foarte dotat, înzestrat cu e inteligență muzicală deosebită" (prof. Ana Pitiș) **„El are acea calitate, indispensabilă unui artist, de a comunica cu publicul. Este un copil cu perspective foarte frumoase"**. (prof. Ioana Minei)

* * *

— Ce este pentru tine muzica, Dănuț?

— Muzica înseamnă pentru mine foarte mult. Înseamnă frumusețe. Țin foarte mult să urmez această cale pentru că numai așa voi putea să-mi arăt pasiunea față de muzică. Eu cred că muzica poate să rămînă mereu ceva frumos și că prin ea oamenii pot să se simtă buni și să fie fericiți.

— Spune-mi, pianul mai lasă loc în viața ta și altor preferințe?

— Sigur. Eu studiez numai trei ore (!) pe zi!

— Și în rest?

— Sînt la vîrsta la care îmi plac cărțile de aventuri și cele polițiste. Apoi citesc cu plăcere **Pif**. Îmi place mult să mă joc, pe strada noastră avem multe ascunzători, ne facem cazemate...

— Cum ți se părea pianul **la 4 ani?**

— Mă atrăgea încă de mic. Cel mai greu mi-a fost cu cheia sol pe care nu reușeam deloc s-o desenez. Mereu îmi ieșea iepure.

— Cum adică?

— Adică îi făceam mereu două urechi în loc de una!...

„Cînd îmi place mie să cînt, îmi zboară degetele“

Numele şi prenumele: Dan Claudiu Vornicelu
Locul şi data naşterii: Bacău, 11 octombrie 1972
Familia: primul copil al unor medici. S-au transferat (cu greu) la Bucureşti pentru destinul micului artist.
Instrumentul: vioara
Primul profesor: Alexandru Rugină de la Filarmonica din oraşul natal.
Următorii profesori: maestrul Mihai Constantinescu şi Alexandru Ionescu de la Liceul de artă „George Enescu“ din Bucureşti (unde îşi începe studiile în clasa întîi)
Debut: la 5 ani, la o serbare a Grădiniţei 28 din Bacău
Palmares: la 6 ani, în 1979, cîntă ca solist cu orchestra Filarmonicii băcăoane, partea întîia din Concertul nr. 2 de Seitz. Turnee cu aceeaşi filarmonică la Piatra Neamţ, Buhuşi, Moineşti şi alte oraşe moldovene • la 7 ani, în clasa întîi, participă la al IX-lea Festival al muzicii de cameră, Braşov 1980. Cîntă ca solo-vioară, împreună cu corul de copii „Camerata Infantis“, **Balada** de Ciprian Porumbescu. Participă prima oară — e cel mai mic concurent — la Concursul şi festivalul naţional „Ciprian Porumbescu“ de la Suceava, Premiul special al juriului. • La 8 ani, în clasa a II-a, alte recitaluri, concerte, emisiuni TV. Vedetă de cinema. Interpretează pe „micul Enescu“ în filmul de televiziune „Săteasca“. Iarăşi la tradiţionalul Festival de la Suceava. Premiul I. • La 8 ani şi jumătate urcă pe podiumul Ateneului Român, alături de violonistul Mihai Constantinescu, interpretînd **Dublul concert de Bach** (iunie 1982). E prezent din nou la Suceava şi cucereşte marele trofeu „Lyra de aur“. • La 9 ani: îşi sărbătoreşte ziua de naştere în Polonia, prezent la reputatul Concurs internaţional muzical „Wieniawski“. Limita maximă de vîrstă — 19 ani, minima — nu există. A fost cel mai mic participant.

Despre el:

Prof. Alexandru Ionescu — „Are o capacitate de muncă deosebită faţă de a altor copii. Şi, ceea ce este fundamental pentru un artist — bogăţie afectivă. Participă şi trăieşte foarte intens ceea ce cîntă şi are o intuiţie artistică aparte. Cînd interpretează se află într-o stare de creaţie. Are disponibilităţi cu totul excepţionale. Este cine este: unic în ţara noastră“

Prof. Nicolae Bica, dirijorul formaţiei **Camerata Infantis** — „Nu exagerez deloc cînd afirm că Dănuţ e un copil minune. Prin mîna mea au trecut mii şi mii de copii, dar la nici unul pînă la el n-am întîlnit o memorie atît de prodigioasă, o tehnică perfectă şi o sensibilitate de excepţie. Cultivat cu grijă, el poate face mîine gloria şcolii interpretative româneşti“

Ilarion Ionescu-Galaţi, dirijorul şi directorul Filarmonicii „Gh. Dima“ din Braşov: — „Dănuţ e un talent care se naşte odată la 50 de ani în lume“

Ştefan Ruha, profesor şi violonist de renume mondial —: „Copilul acesta e un fenomen de necrezut, un geniu indiscutabil. El reuşeşte să interpreteze, într-un mod unic şi incomparabil, piese muzicale pe care alţii, foarte talentaţi, izbutesc să le tălmăcească după ani şi ani de studiu şi de exerciţiu şi în disciplina unei vieţi cu totul speciale“.

L-am întîlnit pe Dan Claudiu Vornicelu la o oră de prînz, la el acasă, într-un apartament al unui bloc abia dat în folosinţă, pe Calea Rahovei din Bucureşti. Este obişnuit cu interviurile, nu-l surprinde nici o întrebare. Stă pe scaun, aşteaptă, jucîndu-se din cînd în cînd cu picioarele pe sub masă cu un căţel pechinez. Şi rîde mult, copilăreşte. La cele magrave întrebări răspunde rizînd, dar foarte serios şi cu precizie.

— Cînd ai început să cînţi la vioară Dan Claudiu?

— La patru ani şi jumătate. De ziua mea, cînd am avut patru ani, am fost cu mămica la un magazin să-mi cumpere ceva. Eu am ales o vioară mică pe care o avem şi acum, cu care cîntă Cristi, fratele meu. A încuiat-o într-un dulap. O tot ceream să mă uit la ea şi s-o mîngîi. Cînd am împlinit patru ani şi jumătate şi au văzut că nu mai pot să aştept au dat un telefon la domnul profesor Rugină Alexandru.

— De ce te-a atras pe tine tocmai vioara? De unde cunoşteai cum arată şi cum sună?

ALMANAHUL COPIILOR

— De la televizor: cînd auzeam muzică cu vioară mă uitam, cum să vă pun, fără să mă mişc. Profesorul a venit într-o seară la noi şi au aranjat cînd să ne întîlnim să facem prima oră. După o lună, a întrebat-o pe mama, cum vreau să fac vioară, aşa... din pasiune sau ca profesie? După o săptămînă-două a spus că pot să fac de-adevărat. Am început s-o iau mai serios. Cu metode, să studiez notele. Am învăţat o melodie, „Dansul ţigăncuşelor" din Metoda Geantă-Manoliu, cu care am debutat la o serbare, la grădiniţă.

— La ce te gîndeşti tu, cînd cînţi?

— După cum sună piesa; depinde cum sună. E ca o poveste. Dacă este una mai mişcată — la o horă, la veselie..., la mai multe, nu pot să le spun acum pe toate.

— Dan Claudiu ai emoţii cînd ieşi pe scenă? Ce simţi atunci? Cînd ai fost la concursuri, la festivaluri, cînd ai cîntat cu orchestre mari...?

— Nu, eu nici n-am emoţii. Nu-mi e teamă, nu simt nimica. Simt că sînt bucuros. Unii vin speriaţi, habar n-am, mă mir de ce vin aşa!

—Noaptea dormi?

— Ahă, încă cum! Fără nici un medicament: m-am urcat în pat şi adorm. Dimineaţa mă scol, repet şi merg la concurs, cînt, şi asta-i tot!

— Cum înveţi acum, la şcoală, vioara?

— Cu profesorul Alexandru Ionescu studiez şi cu maestrul Mihai Constantinescu mai mult interpretez.

— Ce înseamnă a studia şi ce a interpreta?

— A studia — a învăţa piesa mai întîi şi a perfecţiona-o, a putea s-o ţii în degete. Cînd îmi place mie ce cînt, îmi zboară degetele. A interpreta — a simţi-o cum o cînţi, nu aşa... ,mecanic, ci să înţelegi ce vrea autorul prin ea. La Dublu concert de Bach prima parte sună ca un marş, a doua — e lentă, ca o supărare, a treia e iarăşi veselă.

— Cum adică e „ca o supărare". Ce este supărarea?

— Cînd un om e trist, cînd e supărat de ceva.

— Tu eşti uneori trist?

— Da, sînt. Cînd nu-mi iese un pasaj, cînd mă supăr de ceva la şcoală..., de treburi de-astea de care se supără toată lumea.

— Cîte ceasuri studiezi pe zi?

— Pentru concurs, trei-patru ore. Altfel vreo două. Odată am studiat şase — patru la şcoală şi două acasă. Eu nu obosesc la vioară.

— Altfel, te joci? De-a ce te joci?

— Mă joc. De-a luptal Cu Cristi şi cu prietenii.

— Cristi cîţi ani are?

— E în clasa a II-a.

— Şi ai prieteni?

— Da..., aşa cîţiva.

— Ce e „de-a lupta"?

— Pentru că îmi plac filmele istorice. Cu Ştefan cel Mare, cu Mihai Viteazul... Îmi place istoria, n-o fac la şcoală, dar am s-o fac într-a patra.

— În afară de vioară, ce-ţi mai place să faci?

— Să călăresc.

— ?!

— Da, am călărit! Păi am făcut un film despre George Enescu, anul trecut, în perioada verii. Care a luat şi Marele premiu „Praga de Aur", la un Festival internaţional de filme muzicale. L-am văzut şi la televizor că l-au dat şi l-am văzut şi în culori, aşa cum a fost filmat. Ne-a invitat la televiziune, cu mămica şi cu tăticu şi l-am văzut acolo.

A venit la noi la şcoală o echipă şi a luat mai mulţi copii şi a filmat mai multe idei: cum fugi, cum miroşi o floare... Ei au derulat aceste imagini acolo, la televiziune şi aşa m-au ales pe mine. Ne-au dat telefon regizorii şi am plecat să facem filmul. Cu mama.

— Văd că e foarte greu să fii mama unui copil talentat. Cum o răsplăteşti?

— Toate spectacolele pe care le cînt şi le fac, le fac foarte frumos şi asta e răsplata. Şi cînd iau note bune la şcoală. Iau numai 9 şi 10. Mediile sînt numai de 10, vreţi să vi le arăt?

— Dan Claudiu, auzi mereu în jurul tău că eşti talentat, ştii ce este acela talent?

— A fi talentat înseamnă a face nişte lucruri pe care alţi copii nu le fac aşa de devreme. De exemplu, am învăţat cele şapte poziţii ale viorii într-un an în timp ce alţi copii le învaţă în 2-3-4 ani.

— Cu ce gînd pleci în Polonia, la Concursul „Wieniawski„?

— Să cînt frumos.

— Ne dai şi nouă un telefon cînd te întorci, să ne povesteşti cum a fost?

— Mamă, notează tu numărul de telefon. Acum, pot să mă duc să mă culc?

CHIPUL MAMEI

Hurloi Cristina
Liliesti — Băicoi,
Prahova

CERCURI

Cercuri de lună,
Cercuri de soare
Cercuri de vis
Şi de-ntrebare

Sînt capetele copiilor
Cercuri de bucurie
Cercuri de răbdare
Pămîntul e plin de copii,
Cercuri de lumină
şi de mirare.

Ben Corina
Cl. a V-a Şc. gen. 87

ŢARA MEA

Seamănă cu mine ţara mea,
Seamănă cu fratele meu şi cu tine.
Seamănă cu jocul dintr-o stea
Ţara mea cu oameni şi albine!

Visez un pod de flori pînă la cuvinte
Pe care să alerg toată dimineaţa
Să te pot cînta, pămîntule părinte,
Să-ţi limpezesc cu cîntecul meu faţa!

De muguri s-a umplut toată grădina
Şi din pămînt ies pui de iarbă, temători
Veniţi! le strig, e Pace şi lumina
Ne învaţă zborul liber de cocori.

Elena-Maria Calisov
Cl. a III-a Şc. gen. 87

PĂMÎNTUL COPIILOR

Ce fel de oameni sînt aceia
care visează numai moarte?
acei ce fabrică războiul în eprubete,
pui de război, furnici atomice
cu etichete colorate?

Ce fel de oameni sînt aceia?
Au fost copii odată-n vreme
şi s-au jucat de-a porumbeii,
într-un oraş ori într-un sat?
Au fost vreodată tineri,
au fost vreodată vii,
sau poate au uitat?

Lăsaţi pămîntul liber de război
Lăsaţi pămîntul liber
Să înflorească-n noi!
Să zboare printre stele,
Ca stelele de viu.
Lăsaţi pămîntul liber pentru ciocîrlii!
O să-l păzim şi o să-l vindecăm
Cu inimile noastre, de copii.

Ben Corina
Cl. a V-a Şc. gen. 87

CASA MEA — Alecu Daniela — Dobrogostea, Argeş

AMINTIRE

Pe cînd eram un ţînc
Cu faţa de lapte
Îmi plăcea să mănînc
Mai ales mere coapte

Mă urcam şi-n pom
Şi mă făceam urs.
Din vecini, un om
Mormăia a ris.

Şi aşa... cu urşii
Între zburătoare
Am crescut... vioaie
Şi destul de mare.

Elena-Maria Calisov
Cl. a III-a Şc. gen. 87

BUNICA

Bunica seamănă cu roua,
Zboară prin cuvintele mele
Şi se întoarce mereu
În cuvintele sale, caravane
De fluturi. Bunica e oriunde,
În munţi şi în văi, în
Sămînţa ierbii şi în cîntecul apei.
E mare cît pămîntul şi cerul
La un loc, dar mai presus de toate
Bunica este cît cuprinde inima mea.

Daniela Cristea
Cl. a V-a Şc. gen. 87

ALMANAHUL COPIILOR

Numele şi prenumele: Moscaliuc Victor

Locul şi data naşterii: Bucureşti, 7 mai 1970

Familia: Cel mai mare dintre cei trei copii ai unui medic şi o asistentă medicală din Piatra Neamţ

Instrumentul: vioara, pe care a început s-o înveţe la 5 ani, în oraşul Cîmpeni, jud. Alba, unde lucrau atunci părinţii.

Primul profesor: Gheorghe Bursz, de la Liceul de muzică din Cîmpeni.

Al doilea profesor: Titus Fluieraş de la Liceul de artă din Cluj-Napoca, unde Victor este elev în cls. a VII-a şi unde, venind din Cîmpeni, a dat un examen special şi a intrat direct în clasa a II-a.

Palmares: A cîntat la toate concursurile din liceu şi la toate spectacolele elevilor din oraş, situîndu-se întotdeauna pe locuri fruntaşe. În 1981, în clasa a VI-a, participă la un concurs pentru un loc de solist cu orchestră şi îl cucereşte. Participă la Suceava, la Concursul „Ciprian Porumbescu: în 1980 şi 1981, după o severă preselecţie.

„Muzica este ca o floare care nu se ofileşte niciodată“

Pe Victor Moscaliuc l-am cunoscut în vacanţa de vară. E un băiat cu ochii mari şi adînci, interiorizaţi şi aproape trişti. Este foarte tăcut. Se exprimă cel mai bine în scris şi, firește, cîntînd. La întrebările: **Ce înseamnă muzica pentru el? şi De ce vrea să ajungă violonist?**, ne-a răspuns într-un extemporal- fulger de 5 minute. Îl reproducem:

„Pentru mine, muzica este o floare care nu se ofileşte niciodată, un munte de sunete melodioase care stă cu vîrful neclintit spre nori. Ce frumos este să asculţi nişte sunete care se întrec unele pe altele! Muzica e o suliţă care pătrunde în adîncul sufletului şi astfel, capul, trupul, sufletul se simt apropiate de Univers, de oameni, lăsînd la o parte răul.

Eu aş vrea să devin violonist pentru că, pentru mine, e instrumentul cel mai plăcut şi, cîntînd, mă simt într-o lume unde, toate gîndurile rele, supărările mor şi astfel se deşteaptă toate bucuriile. Muzica nu moare niciodată. Spre muzică eu vreau să urc, tot mai sus, căci muzica este un Himalaya care nu se sfîrşeşte niciodată şi este cu vîrful încununat de glorie".

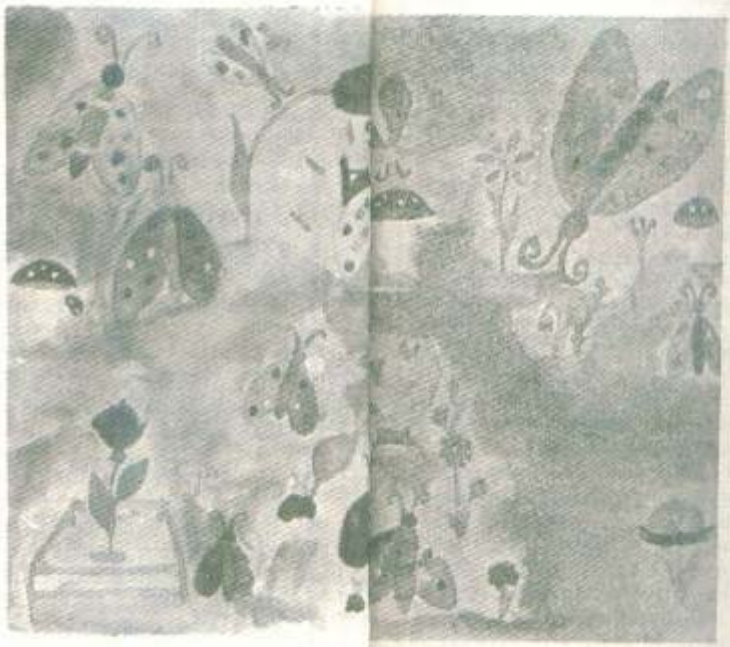

ÎMPĂRATUL FLORILOR

LA MARE — Întorsureanu Daniel

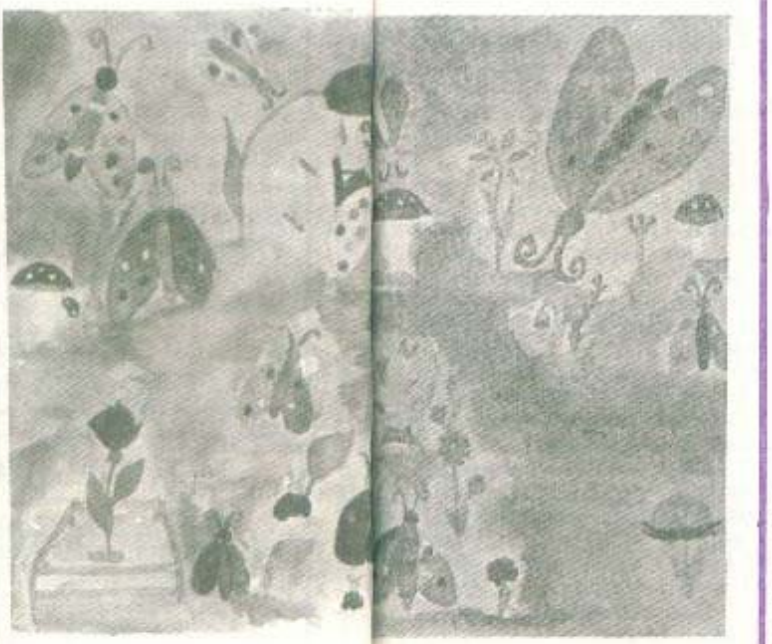

ÎMPĂRATUL FLORILOR — ...ştină Ancuţa, Ocna Mureş

LA MARE — Întorsureanu Daniel...

„Dacă aţi pleca să locuiţi pe Lună, ce-aţi lua cu voi de pe Pămînt? Şi pe cine? Ce-aţi construi acolo?

Un extemporal cu acest subiect, am propus, dragi copii, unor colegi de-ai voştri de generaţie — mai mici şi mai mărişori, din clasa a IV A şi a VIII E — de la Şcoala generală nr. 194 din Capitală, în ajunul sărbătorii de 1 Iunie 1982. O parte au fost publicate în suplimentul numărului 21 al revistei noastre (din 28 mai 1982), o parte la fel de interesante, n-au avut loc. Vă prezentăm doar cîteva dintre ele acum, la ceasul de lectură al vacanţei de iarnă 1983. Pentru că sînt pline de imaginaţie, de luciditate, de umor, de fantezie.

„Într-o zi de august am fost anunţaţi că vom merge pe Lună împreună cu clasa noastră. Mulţi dintre noi doream foarte mult să ajungem pe Luna strălucitoare pe care o vedem în fiecare seară de vară, stînd acolo sus de tot pe bolta cerească. Credeam că este doar o amăgire, dar cînd am văzut că oameni mari şi copii se pregătesc de plecare, mai m-am înviorat. În acele clipe îmi venea să iau cu mine toate rudele, deoarece toate îmi sînt dragi, dar nu se putea. Cînd am ajuns acolo, am fost îmbrăcat într-un costum greu care îmi apăsa pe umeri mai greu decît ghiozdanul de şcoală. După aceea mi-au pus pe cap o cască mare prin care venea oxigen. Toate mi s-au părut ciudate şi într-un fel foarte drăguţe. Făceam salturi uriaşe şi începusem să mă obişnuiesc cu peisajul. Dar, tocmai cînd să iau cu mine mai multe, multe roci ciudate pentru a le aduce pe Pămînt să le cercetăm, am fost rechemaţi la rachetă. Cînd am ajuns înapoi pe Pămînt, totul s-a risipit pentru că nu fusese decît un vis."

Tudor Mihail
cl. a IV-a

„Dacă aş putea să locuiesc pe Lună, mi-aş lua în primul rînd părinţii, pentru că singur nu cred că m-aş descurca. Şi pentru că, atunci cînd aş vedea peisajul acela fără pic de verdeaţă, mi-ar îngheţa sîngele de frică. Dar cînd ştiu că am pe cineva alături de mine, cu ajutorul uneltelor aduse de pe Pămînt, mi-aş construi în primul rînd o locuinţă cu tot felul de aparate, căci nu cred că este prea plăcut să stau în rachetă tot timpul. Pe urmă, mi-aş construi un „modul lunar" cu care să mă plimb pe Lună. Mi-aş construi şi un robot care să-mi ţină de urît şi să mă joc cu el. Aş mai încerca să fac o seră, cu plante vii şi verzi, căci doar cu pastile, hrană sintetică şi altele, cred că o să-mi vină rău. Şi dacă aş putea, aş face şi viaţa posibilă."

Diţescu Costin
cl. a IV-a.

ALMANAHUL COPIILOR

„Aș lua cu mine Copiii Lumii și Lumina Soarelui. Aș mai lua cu mine ceva care ne-ar bucura pe noi, copiii: PACEA, simbolizată prin mulți porumbei albi. Aș mai lua viața, zîmbetul, fericirea. Aș numi-o Planeta copiilor și aș construi pe ea multe castele în care să locuiască ei."

Morariu Sebastian-Laurențiu
cl a IV-a

„Cînd cresc mare, dacă o să mă duc pe Lună, voi lua de pe Pămînt tuburi de oxigen și apă. Aer voi lua, pentru că pe Lună nu este, iar apă voi lua ca să ud solul lunar pentru ca toți pămîntenii care se vor mai duce acolo să fie întîmpinați cu flori.

Iar ca ființe, voi lua pe Victor și un cîine. Pe Victor îl iau pentru că sîntem frați și ne vom aventura pe Lună ca să cunoaștem, iar cîinele va fi prietenul nostru". (Această compunere ne-a fost trimisă, după apariția revistei, de micuțul **Cezar Moscaliuc**, cl-a II-a Școala generală nr. 2, Piatra Neamț)

„Dacă ar fi să trăiesc pe Lună aș lua, cred, tot ceea ce are mai bun, mai frumos și mai pur Lumea. Aș duce acolo frumosul peisaj pămîntean prin aclimatizarea plantelor. Dacă ar fi să plec singur, n-aș pleca, deoarece m-am obișnuit să trăiesc în mijlocul multor copii și oameni mari. Aș construi acolo aerodroame pentru vehicule spațiale, aș construi locuințe cît mai confortabile, spațioase, însoțite de multă vegetație controlată de computere, iar individul care ar încerca să rupă o floare va fi aspru pedepsit. Munților le voi schimba numele, după faimoșii savanți ai omenirii, iar pe cel mai înalt munte voi ancora steagul păcii alături de însemnul vieții: Soarele. Voi construi generatoare de aer care să facă în așa fel încît să se poată respira în voie, fără tuburi de oxigen. Aș transforma deșerturile Lunii în adevărate mări cu apă, deoarece apa este vie (ca'n povești).

Acesta este visul unui copil din România, care se bucură de o copilărie frumoasă".

Dinu Gioni Marian, cl a VIII-a

„În primul rînd eu nu aș vrea să plec pe Lună și asta nu pentru că aș fi un reacționar, un răuvoitor al progresului. Nu, categoric nu. Însă nu înțeleg de ce să părăsesc un univers abia început, un univers neterminat, ca să mă apuc de ceva nou. E drept, visul de a cuceri spațiul, de a stăpîni imensa mare galactică e înălțător și frumos, ba imprimă chiar cele mai nobile și mai curate aspirații ale omului. Însă mai sînt destule de terminat pe bătrîna Terra.

Eu iubesc soarele, iarba, cerul, albastrul mării și galbenul toamnei, mă simt prea legat de oameni, de viața cotidiană, de nimicurile astea mărunte ale vieții. Nu cred că sînt un om modern, ci din contră, un visător, un îndrăgostit de trecut, de istorie. Iubesc castelele Spaniei, viața medievală engleză, îl iubesc pe „le petit tandu" al Franței, într-un cuvînt simt că toată istoria lumii face parte din mine. Vedeți, eu cred că nimic nu este mai frumos decît un petic de cer albastru, un colț de natură înverzită și un „strop" de cîntec care să-ți mîngîie auzul. Lumea de aici, de pe pămînt, e prea frumoasă și prea bună pentru ca eu, un simplu om, s-o părăsesc, să mă despart de ea. Și mă rog, pentru ce să părăsesc această lume a mea, a vieții și a fericirii mele? Pentru o lume efemeră, pentru un vis care poate că nu va prinde viață? O, nu, mulțumesc, prefer să rămîn pe această planetă bătrînă și demodată, dar a noastră, a oamenilor. Îmi rotesc ochii prin lume și văd nefericire, bombe și foame! Dacă le-aș părăsi, m-aș mai numi eu om? Nu, cu siguranță aș fi un laș, un „savant" care și-a uitat menirea și datoria față de oameni.

La naiba cu stelele și cu Luna! Ce pot găsi pe solul nisipos de pe Lună? Tăcere, plictiseală, întuneric. Cum pot fi atît de naivi oamenii ca să se lase înșelați de aceste lucruri uscate, lipsite de orice semnificații?

Frumusețea trebuie căutată pe pămînt, aici, printre noi. Dragostea, viața, arta, munca, natura, iată credința mea. Visurile despre cucerirea spațiului sînt frumoase și bune, dar trebuie păstrate pentru viitor. Deocamdată, lumea de pe Terra se confruntă cu probleme grave. Inflația, criza economică, înarmarea, violența sînt numai cîteva din relele Pămîntului. Locul oamenilor este pe Terra. Numai aici viața lor este cu adevărat viață. Luna poate aștepta, popoarele Africii, nu. Eu mă mir cum oamenii pot să se gîndească la stele atunci cînd pe pămînt domnește foamea?!

Așadar, eu rămîn pe pămînt. Prefer să mă plimb cu prietena mea Paula, să-mi fac antrenamentul la atletism, să mă uit la televizor, să miros florile, să mă înfurii că a pierdut Steaua și să mă entuziasmez cînd o ascult pe Nicole cu frumosul ei cîntec-argument pentru pace".

Protopopescu Valentin Evald cl a VIII-a

„Aș construi instituții în care oamenii să ajungă a învinge boli de orice natură, să învingă timpul, să aducă nemurirea. Și alături de aceste instituții aș construi nesfîrșite grădini care să o întreacă pe cea de la Versailles. Și poate că așa aș face pe orice planetă din

univers, pînă cînd voi întîlni pe alți oameni care, poate, vor face ca mine, voi construi, voi zidi, voi ridica, voi aduce viața în univers."

Moșoia Monica, cl. a VIII-a

„M-aș îmbrăca într-o rochie albă, pe umeri mi-aș pune porumbei albi sau albatroși, în păr mi-aș prinde un buchet de toporași, în mînă aș ține un buchet mare de maci, albăstrele și spice de grîu. Nu vreau să călătoresc cu o rachetă, ci cu o barcă în care să aud fremătînd marea. Aș încerca să-i învăț pe oameni să urască minciuna, să iubească munca, viața. Cu mine aș duce toate anotimpurile, aerul care „nicăieri nu este mai dulce" ca aici. Nu mă duc să distrug, ci să uit acea atmosferă a marilor orașe, unde zgomotul și poluarea domnesc."

Neaga Dana, cl. a VIII-a

„Eu voi construi în primul rînd o cupolă gigantică sub care să fie adăpostite toate vietățile și plantele aduse de pe Pămînt, dacă pînă atunci știința nu va găsi o modalitate de a transforma satelitul pustiu într-un satelit verde, satelit care să vibreze de pulsul vieții, de bucuria nașterii sale. Apoi, voi construi clădiri nu prea înalte, camuflate de reliefuI lunar pentru a nu distruge, totuși, „farmecul" ce este dat chiar de acele pietre puse la voia întîmplării prin nisipul fin, prin praful lunar. Sau poate că aș construi clădiri înalte, semețe, menite să înfrunte toate vitregiile și vechile legi ale fizicii și chimiei".

Satmari Florin, cl. a VIII-a

„Dacă vreodată mi-aș îndrepta pașii spre alt pămînt, în primul rînd mi-aș lua cu mine familia, colegii, profesorii și aș lua încă anumiți oameni din această lume. De ce? Este o întrebare la care se pot da multe răspunsuri, dar adevăratul răspuns este în inima și sufletul meu. Aș lua cu mine pe Lună și „Cenaclul Flacăra", împreună cu Adrian Păunescu. Iubesc „Cenaclul Flacăra", iubesc cîntecele lor, îi iubesc pe acești oameni care spun în cîntecele lor tot ceea ce simt. „Viața noastră unde e, viața noastră, ce-ați făcut cu ea?!".

Zamfir Amelia cl. a VIII-a

„Totuși, cred că dacă în caz de forță majoră ar trebui să plec pe Lună, mi-aș lua cu mine pe ființa cea mai dragă, cu sfaturile ei bune și înțelepte, cu inima caldă și bună, mereu alături de noi toți, care indiferent de vîrstă, că sîntem de-o șchioapă ori sîntem maturi, o considerăm tot mamă".

Bălăceanu Bogdan, cl. a VIII-a

„Aș dori să nu fie așa înghesuială de blocuri, uzine și fabrici ca pe Pămînt, ci din contră, să fie foarte mult spațiu verde. Și aș mai construi metrou aerian și subteran care să meargă cu viteza vîntului".

Ștefan Diana, cl. a VIII-a

Pagini realizate de
TANIA RADU
CICI IORDACHE

GÎND LA GÎND

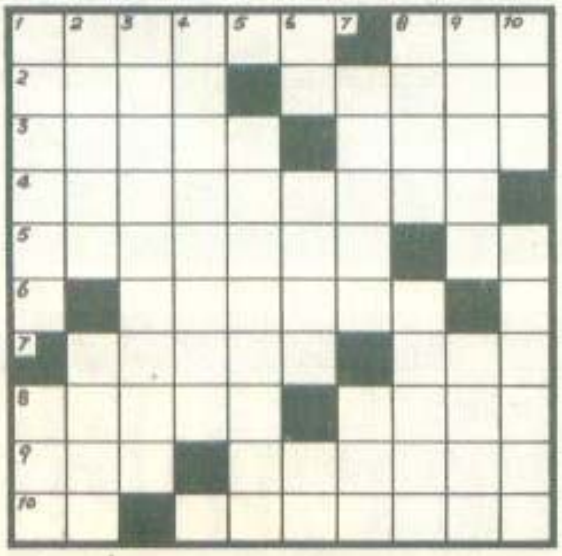

ORIZONTAL : 1) Oameni duri — Una cu pămîntul. **2)** Varietate de tobă — Susține moralul. **3)** Trecuți cu buretele — A la grec. **4)** Boala somnului. **5)** Pîinea tocilarilor (pl.) — Nap... gol ! **6)** Fluviu în ceață. **7)** La o gură spartă — E cu ochi și cu sprîncene. **8)** Îmbracă haina pe dos — Un pahar în sănătatea cuiva (pl.). **9)** Spală în albie — Nevoi de consum (sing.). **10)** Cu rol de îndrumător — Colectivă harnică.

VERTICAL : 1) Îmbrăcată sumar — Val de căldură. **2)** Praf și pulbere — Din fire... aventuroasă. **3)** Totală lipsă de cultură. **4)** O țin într-o bătaie. **5)** Publicul de la oraș. **6)** În piept și peste piept ! — Poartă canadiene la canotaj — Debut în public ! **7)** Își deapănă... ghemul — Dop de saca. **8)** Locul unei așezări domnești — Dau naștere la o penetrație. **9)** Mai marele marinarilor — Varietat de anin. **10)** Luat de picior — Dă și ea din ce-i pică.

Dicționar : ERIE.

LIVIU POPESCU – CRAIOVA

După cum se vede, munca pe lac nu e chiar ușoară...

FANNY ȘI TOADERE

BĂLOSU

RE BĂLOSU

Mărturisesc cinstit că pe eroina acestui interviu am cunoscut-o întîmplător în urmă cu cîțiva ani. Fiind la Buziaș, un amic, știindu-mi gustul pentru bucatele pescărești, m-a invitat la o crescătorie aflată nici la 10 km.

Întîi am cunoscut-o pe eroină. Ba mint. Mai întîi pe soțul ei. Dar asta n-are nici o importanță. În seara aceea, deci într-o superbă seară de toamnă, totul m-a fascinat : bucatele, amfitrionii, atmosfera și, mai presus de toate, faptul că s-a vorbit numai de pește. Am aflat lucruri interesante despre pești, minunîndu-mă mai ales minunata viață a țiparului. Dar, sincer să fiu, ea, gazda, m-a surprins mai întîi prin ținuta vestimentară, apoi cu știința de-a prepara bucatele, pe urmă cu graiul ei deosebit (e la origine nemțoaică), pentru ca să mă uluiască cu dragostea pentru meseria pe care o face. Iubește aceste viețuitoare ale apelor mai presus de orice, fiind capabilă de sacrificii, pe care chiar le-a și făcut. Am întîlnit în viața mea mulți oameni pasionați, dar mărturisesc că îndrăgostiți de pește nu prea am văzut. Pescarii din deltă fac meseria, aș zice, ereditar, cei amatori stau pe lac din pasiune și mai puțin din dragoste pentru pește, în timp ce Fany Bălosu este fascinată și subjugată de ei. Îi îngrijește și-i alintă cu o tandrețe ieșită din comun.

Atunci n-am luat nici o însemnare, așteptînd alt moment, care avea să vină în această toamnă.

— Deci, stimată tovarășă Bălosu, vorba proverbului, munte cu munte se întîlnește, dar... Iată-mă gata să ascult povestea vieții și muncii dumneavoastră. Dacă bine-mi amintesc, ați avut o viață plină de meandre, pe care ați reușit să o străbateți, datorită unei structuri deosebite care vă definește personalitatea.

— După cum se poate remarca, nu vorbesc prea bine românește, cu toate că sînt născută pe aceste meleaguri bănățene. Fiind de origine germană, de mic copil am vorbit nemțește, cu toate că și româna am vorbit-o deopotrivă. Dar știți cum e cu limba maternă, lasă o puternică amprentă dacă nu a existat o preocupare serioasă pentru anihilarea influențelor. Și după cum se vede, la mine nu a existat. Tatăl meu era agronom și a avut o gospodărie frumoasă dar și o viață zbuciumată. Eu, cum este lesne de înțeles, am avut o copilărie fericită, fiind trimisă chiar și la Notre Dame pentru a căpăta o educație mai aleasă, tatăl meu iubindu-mă ca pe ochii săi. Totul decurgea normal și aparent mulțumitor pentru viitorul meu, cînd am primit vestea aceea îngrozitoare. Tata a fost omorît și aruncat în fîntînă. Spre regretul meu nici pînă astăzi criminalul nu a fost găsit, dar parafrazîndu-l pe Mihai Pelin, îi doresc criminalului să nu aibă liniște cel puțin, pînă cînd eu, fiica lui, a defunctului, n-am să-i iert crima. Cum era și firesc, am întrerupt studiile și alături de mama am avut grijă de gospodărie. Cînd totul părea din nou normal,

După cum se vede, munca pe lac nu e chiar ușoară...

Anul acesta recolta de peşte a fost bună...

FANNY ŞI TOADERE BĂLOSU

a căzut pe capul nostru al doilea trăsnet. Am fost obligaţi să părăsim locurile natale. Totul trebuia să se desfăşoare rapid. Acest al doilea eveniment tragic din viaţă nu doresc să-l mai comentez, nu din alt motiv, dar nu am putere.

Şi brusc, Fany Bălosu începe să plîngă în hohote profunde şi reţinute. Mărturisesc cinstit că numai într-o asemenea postură nu o vedeam. Îmi dau seama că nu am de făcut altceva decît să tac, deoarece amintirile triste şi amare i-au învins dirzenia. Poţi oare comanda sufletului să stea smirnă ? Motiv pentru care aştept ca femeia din faţa mea să-şi recapete sura bărbătească, care-i şade de minune, pentru a continua interviul.

— ...Şi aţi ajuns la Feteşti unde, expresia vă aparţine, cerul şi pămîntul erau ale dumneavoastră. După cîte ştiu, nici în Timiş, nici în Bărăgan, ca să zic aşa, peştele nu e la el acasă. De unde pasiunea pentru el ?

— Dar grăbit mai sînteţi. Înainte de peşte să vorbim de Toadere.

Şi din nou sînt obligat să mă opresc pentru a vă spune că Toadere este soţul ei, că de fapt îl cheamă Toader. Dumneaei nu-i spune decît Toadere. Cum nu este frază în care să nu fie pomenit, m-am gîndit ca din toate cuvintele pe care le pronunţă greşit, numai acest substantiv propriu să-l transcriu aşa cum îl exprimă Fany Bălosu.

După patru ani de muncă grea, presărată cu multe neajunsuri şi deceptii, mi-a apărut în cale Toadere. De cum l-am văzut, mi-am pierdut capul. Dar nu i-am spus. Am vorbit, l-am cercetat, l-am iscodit. Mi-era teamă să nu fiu prada încă a unei deceptii. Doamne, cît de frumos era şi ce suflet minunat are. Ne-am luat. Nu am greşit, căci fără el cine ştie care ar fi fost viaţa mea. Şi atunci cînd ne-am mai aşezat, mi-am adus aminte de dragostea mea pentru peşti. Mai bine spus, de fascinaţia care m-a cuprins cînd eram mică şi i-am văzut în apă. Nu realizam ce se întîmplă cu ei, şi eram tentată să-i scot pentru a nu se îneca. La Giurgeni am cunoscut pe Moş Patap, un lipovean care vindea peşte şi de care mă apropiasem tot din dorinţa de a afla lucruri cît mai multe. Concomitent am început să citesc, dar slova tipărită nu mă fascina ca poveştile bătrînului meu prieten.

DIN VIAŢA PEŞTILOR

CALCANII ŞI CAMBULELE au înfăţişarea de peşti plaţi, binecunoscută, abia la maturitate ! În tinereţe au aspectul peştilor obişnuiţi, cu corpul fusiform. Am crede că spatele lor este partea cu cei doi ochi, de deasupra, şi partea ventrală cea pe care se sprijină — în realitate acestea corespund flancului stîng, respectiv flancului drept, şi aşa numai putem preciza înotătoarele, dorsală şi ventrală !

CALCANII provoacă un nor de nisip în apă cînd se aşază într-un loc de odihnă. La depunerea nisipului, peştele rămîne acoperit, practic aproape imposibil de observat.

ÎN ORDINUL INIOMES sînt grupaţi peştii-lanternă ; sînt peşti oceanici, cu reflexe argintii, prevăzuţi cu ochi mari şi organe luminiscente situate în diverse zone ale corpului. Îi uneşte în special caracteristica de mare lăcomie, rapacitatea.

ŢIGANUŞUL are o particularitate evasiunică printre peştii de apă dulce: înotătoarele ventrale se mişcă ca picioarele unui căţeluş, cu mişcări asimetrice, opuse, în aşa fel încît dă impresia de mers terestru ; trăieşte în România, Austria şi Ungaria.

PEŞTII LYOMERI sînt unii din cei mai extrordinari şi mai ciudaţi peşti cunoscuţi, peşti adaptaţi zonei abisale dincolo de posibilităţile de pătrundere a luminii. Sînt (fie) anghiliiformi, cu vestigii (urme) de ochi şi şi-au dezvoltat o gură monstruoasă, enormă şi un stomac atît de elastic încît pot înghiţi peşti mai lungi decît ei, victima ajungînd îndoită în corpul călăului ei ! Totuşi, lăcomia aceasta este accidentală : să nu uităm că prada e prinsă pe întuneric absolut !

CEL MAI MARE PEŞTE DE APĂ DULCE cunoscut este peştele Arapaima — uriaş, sau „piracucu" din Brazilia şi Guyana, care măsoară pînă la 5 metri.

De la Moș Patap am aflat că ei, peștii, sînt muzicali. Crapii, îmi spunea moșul, aparent dorm pe fundul lacului, cînd aud însă o melodie sînt capabili de salturi și piruete care nu înseamnă altceva decît bucuria ascultării unei partituri muzicale. Sigur că într-o crescătorie este mai greu de arătat, dar există pești care deosebesc prietenul de dușman, fiind capabili să mănînce din mîna celui pe care-l recunosc drept prieten. Nu mai vorbesc cît de răbdători sînt. Lipsa de mîncare o primesc cu resemnare. Mai arătați-mi o vietate care atunci cînd nu are mîncare stă liniștită. Și atunci m-am hotărît : crescătoare de pești mă fac. Și m-am făcut. Am venit înapoi, cu Toadere, pe dragile mele plaiuri bănățene. Nu am găsit post. Atunci am intrat la o crescătorie ca portăreasă, iar Toadere contabil. Eram o portăreasă de toată frumusețea. Cînd mă căutau, numai la poartă nu eram. Locul meu era pe eleștee, la prietenii mei. Nici astăzi nu știu cum de nu m-au dat afară. Și încet-încet am ajuns împreună cu Toadere să conducem o crescătorie de pești aflată la 15 km de Timișoara, crescătorie care se întinde pe o suprafață de 100 hectare.

Știu că faceți totul din pasiune, și acolo unde este pasiune, nimic nu este greu. Dar tot nu pot să nu vă întreb cît de grea vă este viața ?

— Crescătorul de pește duce o viață dură. În primul rînd apa cere sacrificii și o rezistență fizică deosebită. Reumatismul se instalează de urgență. Munca începe odată cu lumina și se termină mult după lăsarea întunericului. Zilnic trebuie să-ți arunci un ochi pe fiecare eleșteu. Știți ce înseamnă asta ? Recoltatul se face numai cîteva luni pe an, dar grijile și nevoile peștelui sînt tot anul. Acum terminăm recoltatul și începem munca la puiet. Tot timpul stai cu mîinile în apă. Fără dragoste pentru pești nu merge.

— Mi se pare un paradox în viața și activitatea dumneavoastră. Iubiți peștele, apoi îl sacrificați. Nu vă este milă ?

— Într-o crescătorie sînt și lacrimi, nu numai flori. Eu nu sînt absurdă. Iubesc peștele, dar îmi dau seama că este vorba de o crescătorie și bucuria mai mare pentru mine nu este decît atunci cînd aud că la Timișoara este pește și lumea îi apreciază gustul. Nu uitați că pentru a fi gustos, peștele de crescătorie cere o anumită știință a furajării.

— Vizitîndu-vă pentru a treia oară, îmi dau seama că într-un fel viața dumneavoastră seamănă cu viața din piesa „Jocul de-a vacanța". Nu aveți telefon, radio și televizorul nu vă folosesc, fiind mai tot timpul pe lac, poștașul nu prea vă aduce ziare și așa cum aveam să constat, cu toate că atît cei din Buziaș, cît și cei din Timișoara, trec prin fața crescătoriei, nu prea opresc aici. Aveți o casă la Timișoara unde nu călcați cu lunile, zilele singurătății nu vă înspăimîntă ?

— În piesa de care vorbiți, lucrurile erau puțin altfel. Eu citesc literatură, iar Toadere, reprezentantul meu, este mereu plecat și deci mai aflu cîte ceva. Peștii însă nu-i părăsesc, deoarece nici tata nu părăsea ogorul. Munca noastră cere sacrificii. Nu uitați că peștii se pot și îmbolnăvi, mai ales acum, cu apele poluate. Vă dați seama ce înseamnă pește bolnav într-un eleșteu ? Muncă de Sisif. Bucată cu bucată trebuie transbordată în lacul cu apă sănătoasă. Am trăit o asemenea nenorocire în urmă cu ani, și nu mai vreau să se repete.

— Ce s-a întîmplat ?

— Așa cum v-am mai spus, nu-mi iau concedii, nu prea părăsesc acest bîrlog. Acum cîțiva ani am fost plecată peste hotare. Pe Toadere l-am lăsat în grija peștilor, iar pe pești în grija lui Toadere. Țineam legătura telefonică. Eram mulțumită. Dar cum se pare că eu am un anumit destin, primesc un telefon cu care prilej aflu că Toadere nu prea se simte bine, iar peștii sînt bolnavi. Nu mi-a mai trebuit nimic. Am venit val-vîrtej acasă. Pînă la urmă lucrurile s-au aranjat.

— Viața dumneavoastră se desfășoară pe lac sau pe malul lacului. Lucrați cot la cot cu ceilalți încadrați, nu vă prevalați de faptul că sînteți femeie sau șefă. Dacă într-o zi, haideți să visăm puțin la peștele de aur

ANUMIȚI MORMYRIZI, cum ar fi peștele suyo posedă un organ electric pereche de o parte și de alta a cozii, capabil să provoace o ușoară comoție celui care-i atacă. Specie, ce trăiește în Nil, era adorată de vechii egipteni fiind chiar reprezentată pe monumentele lor.

O RUDĂ A ȘTIUCII, „The Blackish" din Siberia și Alaska, de o remarcabilă vitalitate, e capabil să supraviețuiască unei congelări de mai multe săptămîni.

PRINTRE VICTIMELE ȘTIUCII se numără broaște, șerpi, propriile rubedenii și chiar păsări acvatice. În „Instantanee din viața animalelor" Ionel Pop citează chiar o rîndunică. Atacă uneori chiar omul : Poate atinge 1,20 m și cîntări 40 kg ! Există în marile lacuri americane și o știucă numită muskellunge care la 40 kg poate măsura 1,40 m. !

UN MIJLOC de apărare original : peștele inbu, din familia tetraodontidae, din apele dulci africane, are particularitatea că se poate umfla cu aer, căpătînd o înfățișare specifică foarte amuzantă ! Astfel poate pluti la suprafață și devine greu de atacat !

PEȘTII-GLOB sau peștii-minge sînt pești marini, în general cu țepi pe corp fără solzi ; ca mijloc de apărare ei se pot umfla înghițind aer și astfel plutesc la suprafață, cu burta în sus. Japonezii îl usucă și fabrică din ei lămpioane !

PEȘTELE-LUNĂ propriu-zis are corpul circular (semilunar) el poate atinge 2 metri diametru și o tonă greutate. Foarte prolific, depune uneori peste 300 milioane de icre, care sînt, din păcate, hrana altor pești în proporție de peste 99% !

PEȘTELE-LUNĂ-TRUNCHIAT cu corpul relativ alungit are extremitatea posterioară terminată brusc, fără înotătoare propriu-zis, de parcă ar fi retezată ! Și-a căpătat în decursul unei lungi evoluții această conformație, specifică mediului ambiant.

PEȘTII-ARBALETIERI sau pești cu dotanță își datorează numele celor trei țepi dorsali. Un mecanism osteo-articular, comandat nervos, permite la doi dintre ei să-i mențină întinși și să-i împingă, ofensiv, înainte

→

FANNY ŞI TOADERE BĂLOSU

Acesta-i Toadere

din superba poveste a lui Andersen, v-ar apărea şi v-ar spune : Fany Bălosu, pentru sufletul tău bun, pentru dragostea care ne-o porţi, pentru tot ce faci pentru noi, spune trei dorinţe, care ar fi acestea ?

— Toadere să fie sănătos ; să mai muncim împreună foarte mulţi ani ; să nu plecăm niciodată de aici.

Şi a început să plîngă, puternic şi în rafale. Din nou mă simt obligat să deschid o paranteză pentru a arăta că Toadere, omul care pentru Fany Bălosu a însemnat totul, care cu tact şi dragoste s-a dat un pas înapoi pentru a o lăsa pe ea, pe soţia lui, să conducă şi să îngrijească peştele, este acum bolnav. Anul trecut a fost operat, dar binefacerile intervenţiei chirurgicale nu au început să se arate, în ciuda faptului că a curs amar de vreme. Ţinuta i-a rămas aceeaşi, pasul însă şi-a redus ritmul. Îngrijorarea i se citeşte pe faţă. În discuţia pe care am purtat-o cu soţia lui, aceasta se întreba cu reproş dacă o vină nu poartă şi ea, obligîndu-l pe Toadere să stea luni în şir la creşcătorie, cînd la Timişoara îi aşteaptă o casă sănătoasă, prieteni şi viaţă culturală. Şi din nou plînsul îi cuprinde firea.

— După cum mi-aţi mărturisit, multe nopţi le petreceţi singură în acest loc pustiu, care într-un fel se află la răscruce de vînturi. Nu vă cuprinde frica în nopţile lungi de iarnă ?

— Atîta vreme cît sînt lîngă peşti, nu-mi este frică de nimeni. Să nu rîdeţi, dar trăiesc cu certitudinea că atunci cînd aş fi în pericol, peştii vor fi marii mei apărători. Lăsaţi-mă să visez...

— Mi-aţi mărturisit că pe Toadere l-aţi luat pentru frumuseţea sa interioară, dar şi pentru cea exterioară. Soţul s-a plimbat mai mult şi, cum singură aţi mărturisit, succesele nu prea l-au ocolit. Toată ziua purtaţi o vestimentaţie adecvată muncii pe lac şi, dacă-mi daţi voie, o voi descrie : pantaloni albaştri, cizme roşii de cauciuc pînă dincolo de genunchi, bluză de bumbac mai puţin definită cromatic. Iar pe cap un fel de pălărioară cu

→

pe cei de-al treilea, întocmai ca la o arbaletă ! Mecanismul descris este un procedeu de apărare care rareori serveşte la procurarea hranei.

PEŞTELE-PESCAR are o adevărată undiţă pe capul plat, enorm, prevăzut cu o gură monstruoasă ! Este o ţepuşă mobilă, avînd la capăt un petic de piele servind ca momeală ; alte bucăţi de piele camuflează „monstrul", ascuns la pîndă în cîte o crevasă, printre stînci. Atingerea „fanioanelor" de piele declanşează deschiderea gurii enorme care apucă prada împreună cu o apreciabilă cantitate de apă !

HYPOTREMELE sînt, în apele Mării Negre, prezente prin vulpile şi pisicile de mare ; au corpul turtit dorso-ventral, pectorale enorme, formînd două mari plăci triunghiulare, fantele branhiale şi gura se găsesc pe suprafaţa inferioară. Înapoia ochilor au 2 pori care asigură circulaţia apei cînd, peştele fiind pe nisip, calea bucală este închisă. Ar fi mai periculoase decît rechinii dacă ar vîna la suprafaţă !

PEŞTELE-FIERĂSTRĂU şi chitara-de-mare avînd corpul turtit incomplet şi pectoralele încă precis delimitate, de dimensiuni relativ obişnuite, ilustrează foarte bine, ca şi o verigă intermediară, modul în care treptat, s-a ajuns la actuala formă a pisicii-de-mare plecînd de la morfologia rechinului clasic.

PRINTRE RECHINI, speciile genului Squales posedă cîte o ţepuşă înaintea primei şi respectiv celei de-a doua înotătoare dorsale ; acestea prezintă cîte o glandă ce secretă o otravă puternică, întregul „armament" provocînd răni foarte dureroase !

PELOR-UL FILAMENTOS este un peşte pe care atîrnă fişii din propria piele, ajutîndu-l să semene cu un pachet de alge şi reuşind astfel un camuflaj perfect.

PRINTRE SCLEROPARIDE (ordin ce cuprinde rascasele sau porcii-de-mare, prezente şi în Marea Neagră) se află peştii Pierois din Pacificul tropical. Aceştia au ţepi foarte lungi, pectorale enorme, o curioasă coloraţie dungată — au aspectul unei corăbii cu toate pînzele sus, sau al unui arici — toate acestea ajutîndu-i să se camufleze printre pietre şi corali. Sînt veninoşi, producînd

borurile lăsate peste ochi, probabil pentru a vă apăra de soare. Munca grea şi-a spus cuvîntul şi asupra ţinutei şi a mersului : paşii sînt cam depărtaţi, parcă căutînd contrabalansarea unei greutăţi imaginare, iar mîinile le purtaţi puţin depărtate de corp, ţinută caracteristică celor care fac multi sport. Asta nu înseamnă că în clipa cînd intraţi în casă, feminitatea să nu vă definească. Deci, asta-i realitatea. Gelozia nu v-a cuprins niciodată fiinţa ?

— Nu v-am spus că înainte de a-l lua, l-am studiat ? Şi nu am greşit. În rest, nimic nu mă mai interesa. Cînd am fost la Notre Dame, am văzut cum se ocupau maicile de noi. Acel exemplu nu l-am uitat nici azi. Deci chiar femeie, ştiu să fiu şi mină forte. Nu degeaba colegii îmi zic Colombo !

— Puteţi să-mi daţi o definiţie a meseriei dumneavoastră ?

— Viaţa de pescar înseamnă haine rele şi viaţă scurtă.

— Viaţa aici, după mine, este grea, dar pare liniştită. Aşa cum spuneaţi, peştele rabdă cu stoicism. Mi se pare că senzaţionalul lipseşte cu desăvîrşire. Totuşi, vă întreb, aţi trăit şi momente senzaţionale ?

— Peştele nu rabdă un singur lucru : lipsa de oxigen. Atunci e o nenorocire, să-i vezi cum cu sutele, cu miile sar din apă, cerşind aer. Este un spectacol înspăimîntător.

— Aţi trăit un asemenea moment ?

— Acum cîţiva ani, paznicii au dat alarma : apa nu are oxigen suficient. Mor peştii. Am sărit efectiv pe geam, în cămaşă de noapte. Nu ştiu cum am ajuns, mai bine-zis, cînd am ajuns acolo. Spectacolul era înspăimîntător : salturile disperate ale peştilor semănau cu un dans al morţii „totentantz", cum spunem în nemţeşte, zgomotul produs de aceste zvîrcoliri, aducea cu o simfonie a disperării, era parcă Noaptea sfîntului Bartolomeu. Mi-am revenit repede, am dirijat apa, apoi cu barca cu motor am creat valuri mari, deci am adus oxigenul necesar, am salvat peştii. A doua zi, la prînz, lucrurile erau rezolvate. Atunci mi-am dat seama că sînt în cămaşă de noapte, numai cu o jachetă pe mine, care udă fiind, mai mult ţinea rece. Dar cine şi-a dat seama...

În puţinele clipe de răgaz...

——**Ne apropiem de finalul discuţiei şi, pentru că am vorbit de peşti fermecaţi, daţi-mi voie, în spiritul acelei minunate poveşti, să vă întreb cu acum ce dorinţă aveţi ?**

— Am o singură dorinţă : să mor cu o zi înaintea lui Toadere, iar inima să mi-o îngroape aici, pe dig, ca să rămîn aproape de peşti...

DAN BÎRLĂDEANU
Foto : ELENA GHERA

răni periculoase. Pescarii îl evită cu sfinţenie !

GEOTRIA CHILIANA poate înghiţi în 7 ore de 18 ori cît propria greutate corporală ! (obişnuit acesta fiind de 300—400 grame).

FAMILIA GOBIIDAE cuprinde şi unele specii de peşti care prin unirea pelvienelor şi-au format un fel de ventuză, cu ajutorul căreia se pot fixa de roci. Printre reprezentanţi, cel mai mic vertebrat terestru : Pandaka pygmaea, din Malabon, Filipine, are mai puţin de un centimetru lungime !

PEŞTELE cel mai extraordinar din lume este, poate cel numit de englezi the Great Swallower (marele mîncău sau gămaN). Acest mic peşte, negru-tăciune, are dinţi lungi, încovoiaţi şi un stomac în formă de sac extraordinar de extensibil, care îi permite înghiţirea unor peşti de cîteva ori mai mari ca el.

LA CAII-DE-MARE, masculul prezintă după reproducere un marsupium — pungă incubatoare aşezată spre baza cozii — în care embrionii sînt hrăniţi cu substanţe provenind de la tată. Coada calului-de-mare este prehensilă — ea îl ajută la apucarea plantelor din apă pentru a se menţine pe loc.

ACELE-DE-Mare au corpul foarte lung, cilindric şi se propulsează prin vibraţii foarte rapide ale înotătoarei dorsale ţinîndu-şi corpul oblic. Mai lungi chiar şi mai subţiri decît acele vor fi, bineînţeles, acele-de-mare ! din acelaşi ordin.

AMFISILII au o constituţie tubulară, cu înotătoarele dispuse cu totul deosebit, prezentînd un remarcabil mod de deplasare : corpul se află pe verticală, capul sus. El mai înoată şi invers, cu capul în jos, şi cu totul excepţional, orizontal, ca imensa majoritate a peştilor !

REGALECUL este un peştepanglică ce depăşeşte 6 metri lungime. Datorită filamentelor ce-i acoperă ca o coamă prima parte a înotătoarei dorsale a fost descris ca animal marin cu cap de cal ; unii autori (insuficient informaţi) l-au propus ca origine al legendelor privind „şarpele-de-mare" — ipoteză falsă, acesta din urmă reprezentînd după toate probabilităţile un enorm braţ al caracatiţei uriaşe — KRAKEN.

ZOO, SAU ÎMPOTRIVA

Puiul de tigru Greta s-a născut în condiţii ingrate, acum cîteva luni: fiind debil şi inactiv, maică-sa a refuzat să-l „recunoască", să-l crească altfel spus, punîndu-i astfel viaţa, şi aşa plăpîndă, în mare primejdie. S-au încercat nenumărate soluţii pentru a-l salva, în cele din urmă recurgîndu-se la ajutorul unei... căţele de pază, domestice, care tocmai fătase; puiul de tigru a fost frecat de blana căţelandrilor, pentru a le prelua mirosul, iar căţeaua l-a adoptat. În condiţii excelente! Crescînd însă incomparabil mai repede decît... fraţiorii săi vitregi, aceeaşi căţea a intrat la idei... înlăturîndu-l în cele din urmă. S-a găsit şi de astă dată soluţia: zi şi noapte micul tigru a fost alăptat, de către îngrijitori şi personalul medical, cu... biberonul. Astăzi Greta este bine mersi, mănîncă zdravăn carne, se joacă cu mingea şi cu o... păpuşă, şi poate fi admirat zilnic de către copii (cei mai fideli şi serioşi vizitatori).

...Acesta este un episod doar, caracteristic unor activităţi ale celor de la Grădina zoologică din Bucureşti mai puţin cunoscute. Şi demonstrează din plin dragostea şi grija acestora pentru fiecare vieţuitoare. În general — zice cu oarecare tristeţe biologul *Mihai Cociu*, directorul grădinii — ni se spune: „păi, voi domniţi acolo!", sau „Uite, vine iarna, intraţi şi voi în hibernare!". Dincolo de faptul că astfel de afirmaţii jignesc un colectiv de 112 oameni (îngrijitori, floricultori, casieri, controlori, mecanici de întreţinere, veterinari etc), ele sînt complet lipsite de temei, nesocotind munca anonimă şi nu arareori dramatică a unui personal care îşi desfăşoară activitatea în program de „foc continuu", adică 24 de ore din 24, pentru a asigura existenţa şi sănătatea celor 1300 de exemplare — aparţinînd unor 142 specii — dintre care piese de mare valoare, unele extrem de rare şi mai ales extrem de dificil de crescut în captivitate (de exemplu: cimpanzei, gheparzi, ursul polar, pantera neagră, jaguarul, crocodilul de Nil, pitonul african etc.).

„Grădina zoologică are rolul, în primul rînd, *de a instrui* — reţin din cele spuse de Mihai Cociu — ea, este un „muzeu viu", spre deosebire de muzeele de ştiinţe naturale propriu-zise, care sînt destinate mai ales specialiştilor; una e să vezi animalul împăiat, alta în mişcare. Pe lîngă instruire, este important aspectul educaţional: în probleme de biologie, ecologie, comportament, adaptare la mediu etc. De asemenea, în grădina zoologică, adevărul ştiinţific despre animale destramă unele prejudecăţi, unele „mituri" produse de cultură sau tradiţie (dumneavoastră ştiţi că mai există unii vizitatori care scuipă sau aruncă cu pietre în bufniţe?!). Un ZOO ne mai învaţă atitudinea civilizată faţă de animale, acestea trebuiesc înţelese, protejate! Învăţînd asta, copiii vor învăţa şi mai uşor să preţuiască viaţa şi, în ultimă instanţă, să-şi preţuiască semenii. În plus, există şi o funcţie artistică a grădinii zoologice (*Ion Miclea*, cunoscutul artist fotograf este unul dintre prietenii noştri cei mai statornici). *animalul reprezintă o parte din frumosul din natură!* — frumos de care, în ultimul timp, dacă nu ne batem joc de-a dreptul, cel puţin nu îi mai acordăm atenţia ce i se cuvine; şi asta numai în detrimentul nostru, al oamenilor!"

Este necăjit directorul Grădinii zoologice din Bucureşti? S-ar părea că da şi, am constatat, are şi motive destul de întemeiate. Ele neţinînd doar de nişte greutăţi inerente —procurarea hranei pentru animale, problema transporturilor, numărul redus al personalului etc. — ci şi de nişte factori exteriori, faţă de care directorul Mihai Cociu se simte neputincios, ba care îl aduc chiar—în special duminica — în pragul unor veritabile crize de nervi. Iar acest aspect merită a fi analizat mai pe larg:

Există o maladie a animalelor, aşa-numita *„maladie de luni"* (asemănătoare celei ce apare în spitalele umane în ziua următoare celei destinate vizitelor externe!). Lunea

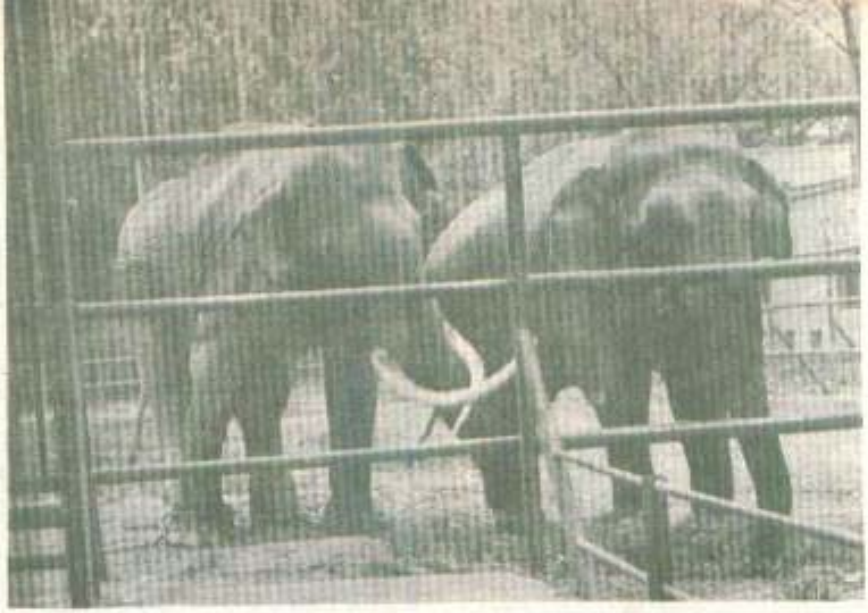

MALADIEI DE LUNI

se descoperă, aici, la ZOO, cele mai multe îmbolnăviri ale pensionarilor, animalele sînt epuizate, refuză mîncarea etc. Dacă, în linii mari, publicul nostru este un public civilizat, mai există o parte din acesta, certat cu cele mai elementare reguli ale bunului simţ: şi culmea, acesta e reprezentat din tineret şi oameni maturi — *nu din copii!* Ce se întîmplă?

Animalul, la apropierea omului, vine la gratii sau la plasă, dînd senzaţia că „cerşeşte" (de aici, prejudecata că el ar fi flămînd). În realitate, programat de natură în a-şi obţine singur hrana — asta de acum mii şi mii de ani — iar aici, la ZOO, primind-o regulat, la gură, el este tentat să şi-o mai obţină şi singur, de unde această „cerşire" aparentă. Ei bine, mulţi îi oferă hrană — una dintre cele mai grave erori, care poate aduce prejudicii incalculabile (la grădina zoologică din Londra, o maimuţă a murit îngurgitînd o cantitate enormă de dulciuri oferite de public, i-a plesnit stomacul pur şi simplu). Acesta ar fi un prim aspect, hai să-i zicem datorat ignoranţei. Dar iată alt caz: exact vizavi de intrarea în ZOO Bucureşti funcţionează un bufet la care se vînd mici şi cantităţi imense de sticle cu bere (bufetul ţine de IAPL „Ambasador", din cîte am fost informaţi; are mai multe anexe, de-a lungul aleii paralele cu grădina, şi e deschis în tot cursul săptămînii; s-au primit nenumărate reclamaţii împotriva lui — nici o măsură).

Dacă zilnic găseşti aici tineri în salopete (unde or lucra oamenii ăştia?!), autobuze oprite, purtînd placa „RODAJ", cu oameni consumînd în neştire bere — în zilele de duminică totul devine un infern, spectacolul oferit de zeci şi zeci de beţivi — mai ales femeilor şi copiilor! — fiind degradant! Mulţi dintre aceşti indivizi pătrund în grădina zoologică şi iată cîteva dintre „rezultatele" acestor incursiuni:

— cineva sparge o sticlă de bere şi o aruncă în ţarcul elefanţilor; masculul, Raj, apucă ciobul masiv şi îl strecoară în gură.

— un inconştient (nu-i putem spune altfel) aruncă mucul ţigării aprinse în coama unui leu; acesta ia foc, este necesară intervenţia urgentă a formaţiei de pompieri;

— în nenumărate cazuri, maimuţelor — cele mai solicitate dintre animalele de aici — li s-au aruncat de asemenea ţigări aprinse sau, mai grav, cioburi de oglinzi.

— în încăperea crocodililor există o sobă de teracotă care funcţionează cu gaze; cineva *a smuls (?!)* uşa din fontă a sobei, din balamale, aruncînd-o apoi peste crocodilul de Nil care îşi făcea siesta: „De ce nu mişca, dom'ne?! Am crezut că e mort!".

În fiecare muzeu sau expoziţie de anvergură, există cîţiva aşa-zişi „observatori", care nu fac altceva decît supraveghează buna desfăşurare a vizitelor. Grădina zoologică bucureşteană nu are astfel de posturi în schemă, s-a încercat o improvizaţie, s-au trimis în acest sens femei din personalul contabil: au venit la director plîngînd, fiind insultate în mod grosolan de public; nimeni nu a luat vreo măsură)

De regulă, grădinile zoologice din alte ţări sînt subordonate ministerelor culturii respective; ale noastre ţin de administraţia domeniului public. Mai există şi o Uniune internaţională a directorilor de grădini zoologice; noi nu facem încă parte din ea. Cu toate acestea, socotim, trebuiesc luate măsuri cît mai drastice pentru a preîntîmpina pe viitor degradarea prezentării animalelor la ZOO Bucureşti şi credem că, în primul rînd, desfiinţîndu-se (sau mutîndu-se în altă zonă) „salba" de bufete, de berării ambulante din imediata apropiere a parcului, înlăturînd alcoolul şi înlocuindu-l exclusiv cu răcoritoare. Pentru că dacă huliganismul şi inconştienţa agresivă vor cîştiga vad în continuare, ne vom trezi curînd în situaţia de a ne întreba — şi pe bună dreptate — de care parte a gratiilor se află, în fond, necuvîntătoarele?!

HORIA PĂTRAŞCU
Foto : VASILE MĂNECAN

CUBOMANIA
eseu despre o jucărie de milioane

La prima vedere, inofensiv ca orice virus: un cub de plastic, de cîțiva centimetri, secționat pe fiecare direcție în cîte trei „felii", astfel încît să se obțină 27 de cubulețe mai mici, dintre care numai 26 sînt vizibile. Fiecare față este colorată altfel decît celelalte și se poate roti în jurul axului ei central. Aici e tot chichirezul: rotind de cîteva ori la întîmplare feliile cubului, culorile „difuzează" rapid, pierzîndu-se într-un mozaic aparent incontrolabil în care numai cubulețele din centrele fețelor mai amintesc de culoarea inițială. Cu orice mișcare în plus, mozaicul se uniformizează (în dezordine) și mai tare, pînă la un moment în care orice nouă rotire nu mai face nici rău, nici bine. Revenirea la ordinea inițială pare a fi o speranță irealizabilă și așa și este dacă ne bizuim numai pe hazard: există peste 43 de miliarde de miliarde de configurații posibile ale celor 26 de cubulețele (minus, de fapt, cele 6 centre ale fețelor) și exact una este cea inițială, cu fețele uniform colorate. Din fericire, există (numeroase) rețete sistematice pentru rezolvarea problemei (un asemenea algoritm poate fi găsit în Almanahul Știință și Tehnică, 1983, pag. 122).

Pînă aici, nimic foarte deosebit; jocuri logice am mai văzut, numerele mari nu mai sperie pe nimeni (vorba egiptenilor: tot ce trece de zece mii este infinit, așa că niște zerouri suplimentare nu ne impresionează în nici un fel ...). Și totuși... Obiectul descris mai înainte s-a dovedit un agent patogen irezistibil.

Epidemia a fost pregătită (involuntar, declară acum inițiatorul ei) în 1975, cînd un tînăr arhitect maghiar, Ernő Rubik, profesor la școala de arte decorative din Budapesta, mare amator de șah, dar nu prea interesat în ale matematicii (spun unii jurnaliști, pentru savoarea contrastului), a brevetat o jucărioară multicoloră, menită să-i folosească drept material didactic pentru întărirea intuiției spațiale a studenților săi. În 1978, un amic al lui Rubik ia cubul cu el la Congresul internațional de matematică de la Helsinki și astfel „explozivul" ajunge pe mîna matematicienilor, acele personaje care, după cum afirmă Fontenelle, „sînt ca niște îndrăgostiți; ajunge să le cedezi o premisă că ei derivează imediat o consecință, care și ea trebuie cedată, apoi încă una" și așa mai departe. Cubul a trecut din mînă în mînă, s-a făcut imediat legătura cu teoria grupurilor și cu alte sobre teorii matematice care nu se puteau deloc lăuda pînă atunci cu exemplificări multicolore ale noțiunilor cu care operau. Virusul s-a răspîndit cu repeziciune în Franța și Anglia, a trecut apoi oceanul spre America și Japonia (unde în 1976 fusese brevetat un joc similar), a intrat, bineînțeles, în atenția unor coloși ai industriei și comerțului cu jucării, astfel încît, în 1980, grupul Ideal-Toy comanda Ungariei 6 milioane de cuburi, dedicate desfacerii în țările occidentale (Science et Vie, 753 (1980), pag. 135). Un număr comparabil de cuburi-pirat sînt probabil simultan în circulație. În 1981 puteau fi înregistrate peste 50 de articole dedicate fenomenului și obiectului împricinat și de atunci vor mai fi apărut desigur și altele, iar broșurile cu soluții ale jocului s-au dovedit a fi o afacere extrem de rentabilă (Notele asupra cubului magic al lui Rubik, de David Singmaster, unul dintre meșterii cubologiei, a fost reeditată deja de opt ori în Anglia și o dată în S.U.A.).

Apropo de „cubologie": mai în glumă, mai în serios, se vorbește adesea și despre inovațiile lingvistice antrenate de invenția lui Rubik. Cubmaestru, cubist, cuboman, cubiclu, cubuleț sînt numai cîteva dintre cuvintele noi, frecvent utilizate de „specialiștii" de profil.

Un psiho-sociolog ar putea face studii serioase asupra fenomenului. Pe ce se bazează puterea de extindere a „efectului Rubik", care sînt componentele atractivității acestui joc, realmente mare eveniment în istoria totuși milenară a domeniului (lista jocurilor moștenite de la grecii sau chinezii antici cuprinde titluri răsunătoare, precum șah, go, tangram)? Fără intenția sau pretenția de a epuiza subiectul, vom contura cîteva elemente ale răspunsului la această întrebare.

1. Cubul lui Rubik are o valoare decorativă apreciabilă, el poate fi purtat ca breloc (există, desigur, asemenea variante), poate fi agățat la oglinda automobilului, poate fi instalat pe un raft al bibliotecii, ca bibelou, poate fi desenat pe un tricou etc., etc. Trebuie să fiți de acord că este greu să numim un alt joc care poate îndeplini la fel de multe funcții.

2. Este compact, nu este format din piese detașabile, scăpat din mînă sau atins din greșeală nu se „strică", precum un joc de șah în mijlocul unei partide. Asta îl face ușor manevrabil și nu există practic restricții privind locul unde poate fi practicat.

În fotoliu, pe plajă, la munte, în tramvai, sub apă sau în timpul unei plimbări, cubul lui Rubik poate fi învîrtit cu aceeași ușurință. Și nu numai că poate, dar chiar este realmente învîrtit în aproape toate împrejurările amintite.

3. Are dimensiuni portabile, încape în buzunar, în servietă, în poșetă.

4. Este un joc tipic de o persoană, pentru a-l practica nu trebuie căutat un partener, care chiar dacă este uneori ușor de găsit, are o personalitate distinctă de a noastră, vrea aproape totdeauna să cîștige, adesea comentează, ironic, mutările pe care le facem, sau, și mai rău, are amici printre chibiți...

5. Pentru că veni vorba: cubul lui Rubik nici nu-i avantajează pe chibiți. Dacă aceștia nu știu să-l rezolve, atunci n-au altceva de făcut decît să privească uimiți cum, după un șir de rotiri febrile (însoțite de inevitabilul „pac-pac, pac-pac-pac", sonor sau numai schițat din buze), culorile se ordonează misterios tinzînd spre configurația urmărită. Chiar dacă chibiții sînt deja „cubiști", ei tot nu pot urmări mișcările jucătorului, deci nu-i pot da nici sfaturi și nici nu-i pot face reproșuri (ca la șah: „Ai văzut dacă nu m-ai ascultat și..."). Singura ipostază activă a spectatorului este cronometrarea și omologarea eventualelor performanțe; în acest fel, chibiții devin oarecum persoane oficiale, deci sobre și tăcute, deci suportabile.

6. Deși joc de o persoană, cubul lui Rubik rămîne profund competitiv prin dificultatea rezolvării lui. La început, înainte de a cunoaște acele formule magice care asigură restaurarea, pare că înverșunării cubului de a nu se lăsa ordonat nu i se poate opune nimic, nici răbdarea, nici tenacitatea, nici logica. După ce formulele sînt cunoscute (eventual reinventate), concentrarea pe care folosirea lor o implică este apreciabilă. Ele nu pot fi tratate în glumă. O mișcare greșită și totul trebuie luat de la început. Și atunci, adio, record personal, secundele trec fără milă.

7. Poate că explicația cea mai subtilă a succesului cubului se referă la esența sa intelectuală. Omul deceniilor noastre este o ființă din ce în ce mai școlită, mai antrenată să raționeze, mai obișnuită să lucreze cu cortexul. De multe ori, terminarea școlii propriu-zise marchează însă o scădere a intensității activității intelectuale organizate. Și atunci intră în scenă jocurile logice de tot felul, cuvintele încrucișate, enigmele, în general, „generatoarele de probleme intelectuale". Se poate estima că fenomenul se va accentua, potențat de impactul generalizat al calculatoarelor. Într-adevăr, așa cum sportul are menirea de a păstra vigoarea fizică amenințată de automobil, de lift, de scările rulante și de toate celelalte tentații sedentare ale civilizației, la fel jocurile logice vor deveni probabil din ce în ce mai importante pentru păstrarea vigorii mentale a oamenilor, serios amenințată de „mașina care gîndește"-calculatorul, precum și de rutina activității industriale intensive.

8. Argumentul anterior are și o altă nuanță: cubul lui Rubik este el joc intelectual, dar are și o componentă „manuală" apreciabilă. La șah, transportul unei piese de pe un cîmp pe altul nu are nici o semnificație, mutarea poate fi efectuată la fel de bine cu creionul pe hîrtie sau chiar în gînd. Cubul trebuie însă manevrat cu amîndouă mîinile, uneori chiar cu oarecare efort. Amănuntul nu este deloc neglijabil. Se vorbește chiar despre bătăturile pe care „cubomanii" le capătă la degete, din cauza prea îndelungatului contact cu irezistibila jucărioară. (Printre primele victime, s-a numărat Dane Hethleen Ollerenshaw, lord primar în Manchester, ne informează Douglas R. Hofstadter în Scientific American, 244, Martie 1981.)

9. Cubul, în general, multe alte invenții ale lui Rubik și ale epigonilor lui, sînt spațiale, contrastînd cu lungul șir de jocuri logice planare (începînd cu celebrul „14 — 15" al lui Samuel Loyd, probabil singurul joc de permutare a cărui popularitate poate fi comparată cu cea a cubului lui Rubik). Schimbarea nu putea fi primită decît cu mare interes de către amatori. (Ce păcat că este relativ dificil să manevrăm cu mîna un cub de o dimensiune superioară...)

10. Cubul are și șansa de a fi o reușită ilustrare a unor elemente de matematică — vezi interesul pe care l-a stîrnit printre matematicieni.

11. Bineînțeles, se poate constata și un oarecare efect de „autorezonanță", ca să spunem așa. Fiind o jucărie extrem de reușită, cubul a justificat și o reclamă bine organizată, devenind astfel o jucărie „extraordinară", „magică", „diabolică", popularizată în excelente intervenții jurnalistice (în Science et Vie, Scientific American și în alte reviste de mare tiraj), în emisiuni-concurs la TV (cu recorduri „mondiale" în jur de 30 de secunde, ca timp, și în jur de 50 de mutări, ca eficiență a algoritmului), în reviste pentru copii, a ajuns pe firme, pe tricouri etc., etc.

Mai departe... Nici o grijă, succesiunea este asigurată. Frenezia permutării, extinsă iremediabil pe toate meridianele, a căpătat noi pretexte. Variante ale cubului, unele concepute tot de Rubik (cu patru cubulețe pe o față, cu 16 cubulețe, cu colțurile tăiate, cu fețele colorate cu numai două sau trei culori, sau chiar cu mai mult de șase, cu diverse figuri în locul culorilor și multe altele), jocuri planare, unele izomorfe, matematic vorbind, cu cubul, jocuri similare pe cilindru (turnul Babilon, o altă invenție a lui Rubik, a fost lansat cu o publicitate zgomotoasă de către același ramificat Ideal-Toy) etc, etc.

Parafrazîndu-l pe Beaumarchais, Michel de Pracontal își încheie un articol din Science et Vie, 767, 1981 (pag. 123) cu: „Permutați, permutați, ceva tot va rămîne." Așa cum tot timpul va mai rămîne ceva de permutat...

GHEORGHE PĂUN ■

ILUZII

ORIZONTAL: 1) „... unei iluzii", poezie din sumarul volumului „Istoria unei secunde" de Adrian Păunescu (sing. neart.) — Sau. 2) Regizor francez (1894—1979), realizatorul celebrei pelicule antirăzboinice „Iluzia cea mare" (1937), apreciată la Expoziția mondială de la Bruxelles (1958) drept unul din „cele mai bune șase filme ale tuturor timpurilor" (Jean) — Ziarist din romanul „Iluzii pierdute" de Honore de Balzac... 3)... și sora lui Lucien Chardon din același roman — Autorul romanului „Iluzia cea mare", povestea „vîrstelor activistului Titus Oniga, angajat încă de la început în marile bătălii purtate în anii de după Eliberare (Ovidiu) — Marius! 4) La început, lento! — Caracteristici. 5) Una din eroinele comediei „Iluzia optică" de Dumitru Solomon — Localitate în Norvegia — Fular. 6) Locașuri pentru albine — Urzeală învîrtită pe sul. 7) Cunoscut cineast francez, care cu prilejul primirii sale la Academia Franceză a spus, printre altele: „Sînt doar un prezentator de umbre, care nu aduc decît iluzii..." (René) — Paul Florea — „Cei doi...", prima parte a romanului „Iluzii pierdute" de Balzac, care a apărut la început în volumul al IV-lea din „Scene ale vieții de provincie" (sing.). 8) Emil Ene. — Scriitor sovietic, autorul povestirii „Doar o iluzie", apărută în traducere românească în volumul „O întîmplare în nord" (Aleksandr). 9) Oază în Sahara — „... iluziei", una din poeziile lui Mircea Dinescu (vol. „Proprietarul de poduri"; neart.) — Servește la cernut. 10) Bine! — Vine de la Samuel — Telur — Raită. 11) Localitate în U.R.S.S. — Ziaristul de la „Journal des Débats", personaj din romanul „Iluzii pierdute" de Balzac (Blondet) — Germaniu. 12) Poet timișorean din a cărui creație amintim poezia „Unde Tadorna Casarca spune iluzii" (vol. „Singurătatea amiezii"; Anghel). 13) Zeul iubirii în mitologia indiană, fiul Cerului (tată) și al Iluziei (mamă), astfel evocat de Mihai Eminescu în poezia cu același titlu: „Cu săgeata-i otrăvită" / A sosit ca să mă certe / Fiul cerului albastru / Și-al iluziei deșerte" — „... de inventator", partea a III-a și ultima din romanul „Iluzii pierdute" de Balzac (sing.).

VERTICAL: 1) Poet care și-a intitulat unul din volumele sale de versuri „131 iluzii" (Nicolae). 2) Autorul romanului „Cercul", a cărui primă parte e „Fără iluzii" (Alexandru) — Profesorul de desen din nuvela „Iluzia" de Ion Istrati (vol. „Cu dragă inimă"). 3) Magicianul nopților — Riu în Brazilia — Adverb interogativ. 4) Udrea Oprescu — Tînărul erou al nuvelei „Iluzii deșarte" de Șerban Nedelcu — Pictor care a transpus pe pînză „Chipul iluziei" (Paul).. 5) Stavilă în calea apelor — Tipograful din romanul „Galeria cu viță sălbatică" de Constantin Țoiu, care „nu și-a făcut niciodată iluzii că lumea se poate schimba de la sine" — Barbu Deleanu. 6) Localitate în Belgia — Iluzii. 7) Cel care scoate nisipul din carieră — Căile ferate maghiare (abr. în orig.). 8) Nepotrivit pentru o anumită sarcină — Iluzorie. 9) Fata voinică de la țară, angajată la tipografia „Séchard și fiul", din romanul „Iluzii pierdute" de Balzac — Dinsele. 10) Sărutare (reg.) — Bogat în apă — Fiu al lui Zeus. 11) Olga Hilmu — „... iluzii", titlu din volumul de versuri „În fața timpului" de Demostene Botez (sing. neart.) — Nicolae Hinoveanu. 12) Poet clujean, cel care a închinat o poezie „Iluziei de-o clipă" (vol. „Unde apele vorbesc cu pămîntul"; Aurel) — Posedă — Autorul poeziei „Iluziile mele" (vol. „Contrapunct în toamnă"; Haralambie). 13) Iluzorii (fem.).

Dicționar: IVE, STO, AOB, UICI ISA, ORET, MAV, TUC, EAC.

ADAM STOICA
București

LEMNE

ORIZONTAL: 1) Celebru arhitect din Damasc, constructorul nu mai puţin vestitului pod de lemn de la Drobeta, aşezat pe 20 picioare de piatră, construit între anii 103 şi 105. — În timp! 2) Locuitori ai vechiului imperiu chaldeean, ţară a cărei pecete oficială era sculptată în lemn, putînd fi aplicată pe plăcuţe de argilă moale, pe care erau înregistrate actele oficiale. 3) Denumirea romană a rîului Caraş din Banat — Tudor Gheorghe — Unitate de măsură egală cu un metru cub, întrebuinţată la măsurarea lemnelor aşezate în stive. 4) Rîu în India — Frunză de brad — Le găsiţi în talaş! 5) Coadă de topor! — Mîncate de carii. 6) Oraş în Persia antică, în ruinele căruia au fost păstrate jucării din lemn cu o vechime de peste 4 000 de ani — Rapid. 7) Aşezări rurale — Tăiate la coadă! — Udrea Anton. 8) Oraş în Ţara de Sus, unde se află cel mai bogat şi interesant muzeu al lemnului, cuprinzînd şi vestita colecţie de linguri din lemn a profesorului Ţugui, care numără peste 6.000 de bucăţi, adunate din toată lumea. 9) Localitate în R.F. Germania — Ziua ce-a trecut — Telur. 10) Aşchii de lemn — Văzduh. 11) Totalitatea vehiculelor cu tracţiune animală — Invenţie genială în materie de transport, construită din lemn şi folosită pentru prima oară în Mesopotamia (pl.).

VERTICAL: 1) Arbore exotic cu lemnul negru, greu şi foarte durabil, mult folosit în industria obiectelor de artă, a instrumentelor muzicale etc. — Bucată de lemn devenită la multe popoare din vechime prilej de încercare a forţelor. 2) Material sub formă de foiţă prelucrat din tulpina fibroasă a unor plante oarecum lemnoase, pe care vechii egipteni îl foloseau la scris — Bucată de lemn lungă şi subţire. 3) Împrejmuire din material lemnos pentru vînzarea vitelor sau a lemnelor — Vechi butoaie de lemn pentru transportul apei potabile. 4) Luca Ionescu — Arbori melifери cu lemnul tare (reg.) — Alexandrescu (presc.) 5) Afluent al Dunării — Pusă în circulaţie. 6) Transformă lemnul în butoaie (pl.) — Scoase din pepeni! 7) Onofrei Nicolae Găleată sau vas făcut din doage de lemn sau dintr-un trunchi de copac, servind la scoaterea apei din fîntînă. 8) Pisică sălbatică — Şcoala împlarilor, de exemplu. 9) Vîrstă — Vîrf de rododendron! 10) Cantitatea de lemn creată şi acumulată de un copac în decursul unei perioade vegetativ-active (pl.) — Produs industrial alimentar sau farmaceutic extras din sămînţa arborelui de cacao. 11) Răşină cu virtuţi vindecătoare şi odorante folosită în farmacie şi medicină, produs al unor arbori exotici — Armele de lemn ale omului primitiv.

Dicţionar: APO, NIRA, SUSA, IBA, MIRĂ.

DORU BĂNCULESCU
Balotești

EPIGRAME

MENAJ MODEST

El este barman, ea-i bufetieră —
Şi ajustînd gramajul şi paharul,
Îşi duc un trai comun pe biosferă,
Mîncîndu-şi, foarte mulţumiţi, amarul...

UNUI INDOLENT

Sperînd de lene c-o să-l scap
Şi că-l voi pune pe picioare,
Am început să-l bat la cap,
Dar ştiţi ce rezonanţă are!?

UNUI COMEDIAN

Deşi pe foarte mulţi îi arse
Cu verbu-i moralizator,
Stimatul autor de farse
În viaţă nu-i decît farsor.

IUBITEI

Iubita-mi are-o fire — un tezaur,
Modestă-i, rîvnitoare nu-i defel...
Eu îţi ofer o inimă de aur,
Dar ea s-ar mulţumi cu un inel.

MÎNDRIE JUSTIFICATĂ

În faţa nimănui nu stă-n genunchi,
Nu-l vezi bătînd la nici o uşă —
Deşi — se ştie — n-are nici un unchi...
(E drept că are o mătuşă!)

UNUI POET

Ieri mi-a şoptit un indiscret:
— „Ştii, Cuţărică e poet...“
De nu-mi spunea acest infam,
Muream bătrîn şi tot n-aflam!

PE TEME DE GEOMETRIE

Nu-mi transpuneţi în cuvinte
Căi de mijloc — le refuz:
Ori eşti ascuţit *la minte,*
Ori, din contra, eşti obtuz.

DUPĂ O SEARĂ „PETRECUTĂ“ LA RESTAURANTUL PERLA

Sînt nevoit să mă refer la
Serviciul lor „prompt şi ales“:
Decît în viaţă şi la „Perla“,
Mai bine mort la „Pere Lachaise“.

GIUSEPPE NAVARRA

Ciocanele de pe Homorod

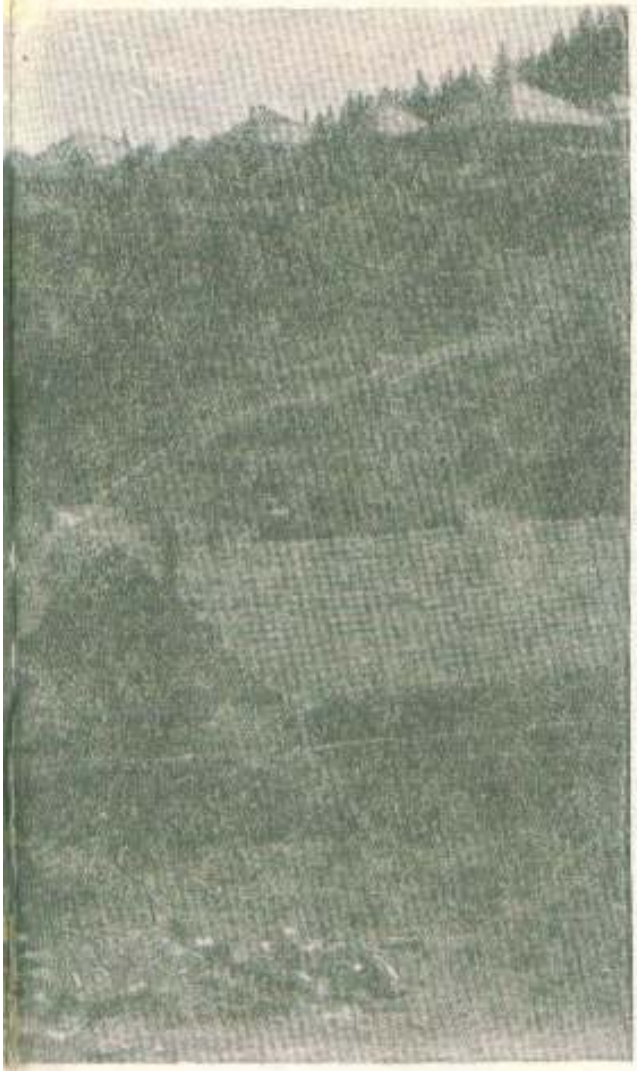

Pîrîul cu nume de legendă își are obîrșia în Munții Harghitei. I se spune Homorodu Mic și, mai ales cînd plouă, de pe culmile de stei se prăvălește, vuind în depresiunea Vlăhiței, acolo unde, din timpuri străvechi, oamenii locului au tot căutat să-l domolească și să-l înhame la treabă.

Și treptat, pe cursul lui superior, într-un peisaj de-a dreptul fascinant, i-au înjghebat cîteva instalații gospodărești mînate exclusiv de forța apei repezi de munte. Dar cele mai interesante dintre toate cîte și-au găsit sălaș aici, pe frumoasa vale, mi se par a fi ciocanele. Trei la număr. Mari, înnegrite de fum și butucănoase, ele par niște enigme ale istoriei.

Propriu-zis este vorba de o forjă. Forja veche a Întreprinderii de fier Vlăhița, un fel de fierărie a lui Hefaistos, construită prin 1825, cînd Transilvania gemea sub jugul austro-ungar, iar focul revoluției lui Tudor din Vladimiri încă nu se stinsese bine în Țara Românească. Atunci, mari meșteri populari au durat din lemn, fier și piatră o adevărată minune tehnică ce dăinuie și azi în plină funcțiune.

Construcția întreagă ca și principiul tehnic pe baza căruia a fost concepută sînt pe cît de simple pe atît de ingenioase. Apa, strînsă în căușul din dosul unui mic baraj de beton, este dirijată pe un jgheab și, în dreptul clădirii ce-o adăpostește, cam de la nivelul acoperișului, e lăsată să cadă liber, cu toată forța, prin niște guri, exact deasupra roții motoare. Iar roata asta, semănînd bine cu cea a unei mori de apă, învîrtește un butuc de stejar ferecat la mijloc de o brățară cu dinți mari de fier. Ei bine, tocmai acești dinți izbesc intermitent coada ciocanului și-i imprimă o mișcare verticală. Cu o prăjină subțire, acționînd ca o pîrghie asupra închiderii și deschiderii scocului, este dirijată frecvența loviturilor: treizeci pînă la șaizeci pe minut, slobozite cu o forță de 180 kg asupra fierului înroșit de pe nicovală.

Astfel și-au făcut fierarii Vlăhiței, încă din trecut, munca mai spornică și mai ușoară. Din fier forjat de Vlăhița, ei au dat acestui popor multe seceri și coase, lopeți, tîrnăcoape și sape trebuitoare muncii pașnice.

Astăzi, forja cea nouă a marii și modernei întreprinderi de fier din Vlăhița este dotată cu cele mai perfecționate utilaje din cîte există la ora actuală, cu puternice ciocane pneumatice și hidraulice. Totuși, oamenii locului n-au uitat, și nici nu trebuie să uite vreodată, de forja cea veche, de ciocanele-butuci de pe Homorodu Mic.

Prin gabaritul lor deosebit, dar mai ales prin vechimea și ingeniozitatea cu care au fost făurite, ciocanele de pe Homorodu Mic reprezintă adevărate piese muzeistice, de incontestabilă valoare națională, unice în toată Europa.

A sosit demult vremea ca această comoară să fie pusă la adăpost, ferită de orice fel de intemperii. Pentru ca tentative nefaste, petrecute cu ani în urmă cînd, din prostie și nesăbuință condamnabilă, s-a încercat distrugerea ei, să nu se mai repete.

Este timpul ca forja de pe Homorod să-și ocupe locul ce i se cuvine în rîndul marilor noastre valori de creație tehnică populară, fie constituindu-se ca un muzeu de sine stătător, fie ca secție a Muzeului județean din Miercurea Ciuc.

Și, dacă îmi e îngăduit, drept custode l-aș propune cu dragă inimă chiar pe fierarul-forjor Imecs Dénes, care de peste 34 de ani lucrează în această forjă și care foarte curînd urmează a ieși la pensie, dacă nu cumva chiar a și ieșit.

Ar fi aceasta nu doar o simplă răsplată a omului care a trudit aici o viață ci și o garanție că această inestimabilă comoară nu se va pierde. Cred sincer să acest autentic reprezentant al clasei noastre muncitoare va ști s-o apere și s-o păstreze ca pe lumina ochilor.

MIHAI STĂNESCU

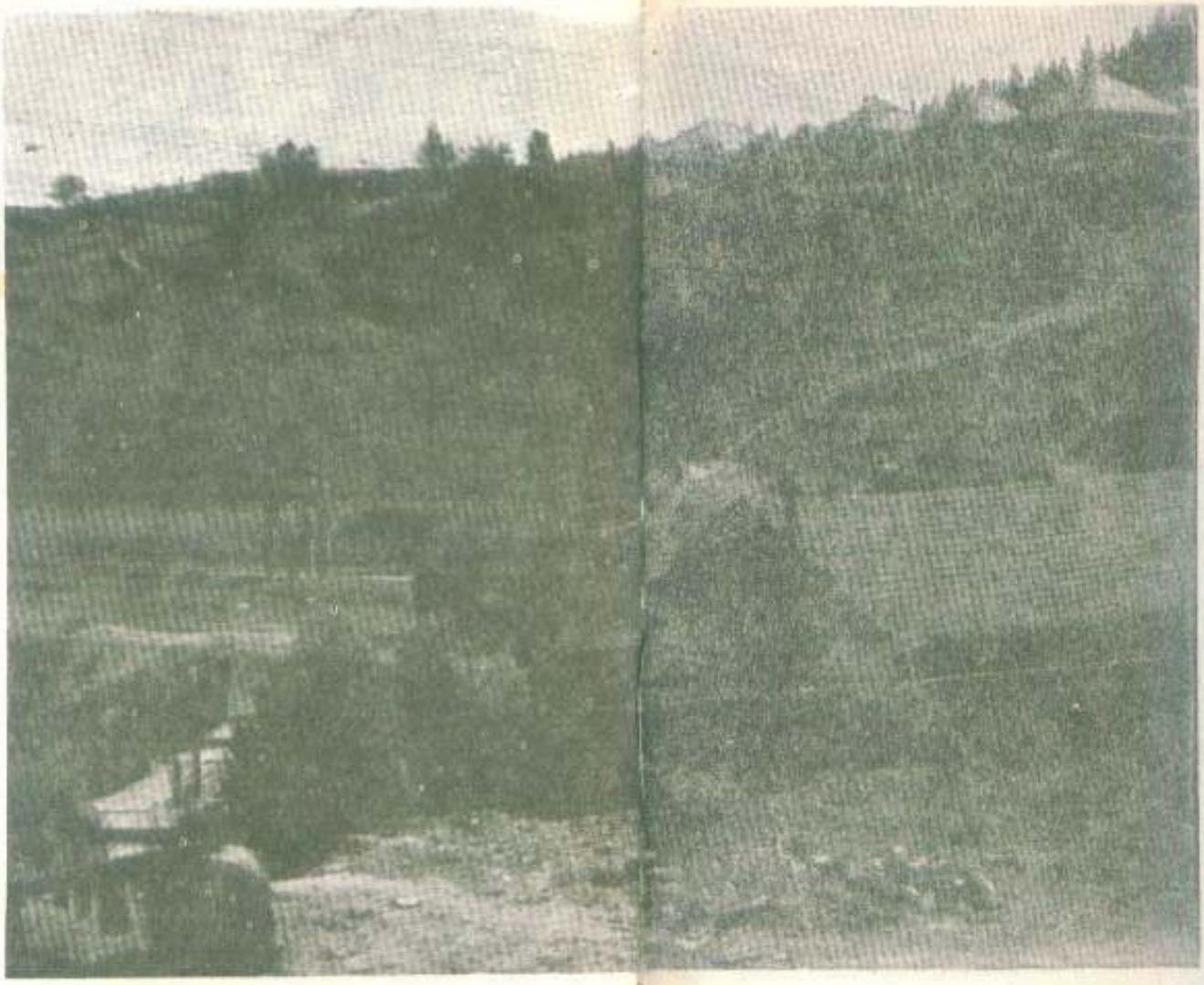

ARGENTINUL este un peşte-panglică abisual, lung, de 1—1,20 m. Aproape la fel de subţire ca lama unui brici, este remarcabil pentru înotătoarea lui caudală, care este aşezată perpendicular pe axa corpului, fiind unica de acest fel în lumea peştilor.

În căutarea bancurilor de morună, pescarii francezi au descoperit Canada !

MORUA SAU GADUL este cel mai important peşte comestibil după hering ; se pescuieşc anual 300—400 milioane de bucăţi, în special cu momeli cirilge înşirate pe fire foarte lungi. Importanţa economică constă în carnea şi uleiul de ficat, bogat în vitamina D antirahitică. Are o mare prolificitate, femela depune circa 9 milioane de icre. Mortalitatea infantilă este foarte mare : ouăle şialevinii plutesc la suprafaţă, unde sînt decimaţi uşor. Din cele 9 milioane depuse mai puţin de 4—5 milioane ajung la maturitate. Morua atinge 1,20 m,. şi 50 kg.

VEZICA ÎNOTĂTOARE A PEŞTILOR SERVEA (după toate probabilităţile) la origine în respiraţie ; actual, este organ hidrostatic, hotărînd poziţia pe verticală a peştelui ! Conţine un amestec de gaze care contrabalansează (potenţează) şi schimbările de presiune din mediu, al cărui volum şi densitate, sub controlul sistemului nervos şi în funcţie de necesităţile de deplasare ale peştelui pot fi schimbate rapid la parambtrii necesari !

UNA DIN SPECIILE FAMILIEI URANOSCOPIDAE lasă să-i spînzure pe nisip un filament roşu ca momeală pentru mici peşti pe care astfel îi prinde !

FAMILIA OCICHLIDAE numără peste 600 de specii. Cuprinde cei mai inteligenţi peşti de apă dulce, foarte atenţi la progeniturâ — „Tilapia" (Africa) femeiaîşi poartă ouăle, şi mai tirziu chiar şi puii, în... gură, pentru a-i feri de duşmani.

PEŞTII-PAPAGAL, din familia Scarid, înrudiţi cu labridele, au gura în formă de cioc de papagal — (de unde şi numele lor) ; ei manifestă schimbări foarte rapide de colorit, cu rol mimetic, de camuflaj. „Ciocul" prezintă dinţi-cirilge pentru apucarea algelor ; acestea sînt apoi mojarate cu dinţii situaţi pe pereţii gîtului.

PEŞTELE-BOXEUR sau Jack Demey (cichlasoma biocellatum) porecliţ astfel pentru că aplică lovituri cu capul altor peşti, este originar din America de Sud, atingînd 15—17 cm. În timpul împerecherii, partenerii schimbă un număr de săruturi, adevărate testări ale solidităţii ţesuturilor bucale. Într-adevăr, acestea folosesc curent la transport de pietricele şi nisip în amenajarea culbului de reproducere, iar gura deseori protejează ouăle, puii, de duşmani. Prin urmare, alegerea unui partener bine înzestrat este vitală pentru specie ; de aceea cei care abandonează

jocul nupţial este aspru pedepsit (bătut cu lovituri ale capului) de peşti ai aceleiaşi specii. Este una din speciile cele mai inteligente, atentă la propria progenitură, pe care o apără de agresori.

PEŞTII NUMIŢI MACROURI ALBASTRE — sau macrouri bastarde (horse mackerels) formează bancuri enorme. Dincolo de marea lor importanţă economică, e bine de ştiut că numai pe lungimea coastelor Noii Anglii, aceşti peşti lacomi vinează zilnic peste 10 miliarde de peşti !

PRINTRE PEŞTII-ÎNGER, peşti coraligeni din familia Pomacantidae se află Amphiprionul, colorat într-un violet exploziv, zebrat cu albastru. Trăieşte în apele Marii Bariere de corali, Australia în simbioză cu o enormă anemonă ; atrăgînd peşti agresori către anemonă, aceasta îi urzică omorîndu-i.

CEL MAI STRANIU PEŞTE este anomalps-ul, din Arhipelagul Malaez. El are sub ochi un mare organ luminiscent, aşezat pe o prelungire musculară mobilă ; el se poate retrage spre interiorul unei cavităţi sub-oculare speciale, adaptîndu-i-se perfect. Acest organ serveşte peştelui în atragerea hranei — mici peştişori — cît şi ca sursă de lumină proprie : deseori, peştele depăşeşte limitele zonei abisale.

PEŞTII POLIPTERI sînt (caşi sturionii : morun, nisetru, cegă, păstrugă) supravieţuitorii unor tipuri străvechi, stinse cu milioane de ani în urmă. Polipterul din Nil şi peştele-bambus din Vechiul Calabar. (Nigeria) au amîndoi corpul acoperit de o grea armură de plăci mari romboidale, emailate — solzii ganoizi — şi mult mai puţini solzi cornoşi, îmbricaţi decît majoritatea peştilor osoşi Ei sînt o pildă vie a modului de constituire a solzilor peştilor din perioadele geologice vechi (fosili).

SE PESCUIESC anual peste 10 milioane de peşti din familia Clupeide : heringi, şprot, sardele (aiose) — Familia cuprinde peste 200 de specii, toate cu importanţă economică. Ceea ce se pescuieşte reprezintă doar 1% din efectivele estimate !

FIECARE HERING înghite la o masă peste 50.000 de organisme (plante şi animale) microscopice (plancton), şi are peste 10 mese zilnic !

SOMONUL COMUN trăieşte pe lîngă coastele Atlanticului ; ei pătrunde pentru a-şi depune icrele (ouăle) în riurile şi fluviile Americii de Nord cît şi ale Europei, înoată împotriva curentului şi sare, atunci cînd e necesar, chiar cascadele şi digurile, înspre amonte ! Migrarea are loc primăvara şi vara. Tinerii (puii) rămîn în circuitul apelor dulci un an-doi înainte de a coborî spre mare.

PANTODON-ul sau **PEŞTELE-FLUTURE** provine din Africa de Vest, atingînd 12 cm.

Reuşeşte zboruri planate de circa 30 m. Se hrăneşte cu insecte la suprafaţa apei ; e un adevărat peşte-zburător de apă dulce, unul din cei doi existenţi !

SOMONUL ROŞU se distinge de toţi ceilalţi somoni prin faptul că mor după reproducere, după mii de kilometri parcurşi (cum ar fi pe fluviul Columbia din S.U.A., de exemplu). Din migraţia lor, ei niciodată nu se mai întorc.

Culese de
BOGDAN CÂNDEA ■

SUB SEMNUL VIOLENȚEI

MAFIA LA STRÎMTOARE

Autorii a mai multor crime rămăseseră nedescoperiţi, fiindcă de cazurile respective se ocupaseră anchetatori nu prea pricepuţi. Dosarele fuseseră trimise la arhivă. Dar iată că apare un procuror deosebit de perspicace, care e pe punctul de a face lumină în legătură cu asasinatele comise. El cere, spre a le examina, dosarele cu pricina. În seara aceleeaşi zile este asasinat: Cei în cauză nu voiau să se lase depistaţi.

Faptele relatate sînt scoase dintr-un roman poliţist. După cum este bine cunoscut, aceste romane, chiar dacă sînt în proporţie de sută la sută rodul fanteziei, pornesc de la fapte şi situaţii concrete, de la realitate. Uneori însă ordinea se inversează, realitatea se produce, voit sau întîmplător, după un scenariu tras dintr-un roman poliţist. Aşa s-au petrecut lucrurile şi cu asasinarea, la începutul lui septembrie 1982, a generalului Carlo Alberto dalla Chiesa, prefectul poliţiei oraşului Palermo şi şef al serviciilor de luptă împotriva terorismului din Italia. Venit la Palermo cu cîteva luni mai înainte, avînd ca principală misiune lupta contra „cancerului Siciliei", cum a fost supranumită Mafia, dalla Chiesa a început-o metodic, concentrîndu-şi activitatea asupra unicului fenomen care putea constitui o probă împotriva mafioţilor: averile dobîndite ilegal. (În legătură cu lipsa de probe pentru luarea de măsuri anti-Mafia şi punerea mafioţilor sub acuzare, precizăm că această organizaţie nu utilizează nici un document scris. Comunicările şi ordinele se transmit exclusiv prin viu grai, de la persoană la persoană. Mafiotul nu scrie nimic, el călătoreşte. Dacă dă telefon, utilizează un limbaj criptic, un fel de argou sicilian, pe care-l înţeleg numai iniţiaţii). În acest scop, prefectul de Palermo a solicitat Ministerului de Finanţe întocmirea unei liste cu cei îmbogăţiţi în chip dubios. Au fost găsite, în această situaţie, peste 3 200 de persoane. Pe data de 2 septembrie anul trecut dosarele unora dintre cei de pe listă au poposit pe biroul lui Chiesa. A doua zi generalul era asasinat.

Cunoscătorii situaţiei din lumea interlopă a Siciliei n-au legat însă moartea demnitarului italian exclusiv de existenţa acestei liste şi a dosarelor corespunzătoare. Au contribuit şi acestea, firește, dar în esenţă asasinarea lui dalla Chiesa este considerată mai degrabă un act de terorism cu bătaie lungă. Faima generalului crescuse enorm, în Italia şi în lume, datorită succesului său în combaterea Brigăzilor roşii. Pentru mas-media el era unicul om capabil să vină în cele din urmă de hac şi Mafiei. Prefectul era deci în Sicilia reprezentarea fizică a statului, în stare acum să-i anihileze pe mafioţi. Suprimarea lui avea rolul de avertisment: nu s-a născut încă omul şi n-au apărut încă instituţiile capabile de a ţine piept Mafiei; cine va îndrăzni să ridice mîna în contra „Onorabilei societăţi" (cum îşi numesc mafioţii propria confrerie) va avea aceeaşi soartă ca şi Chiesa.

Dealtfel, asasinarea de către mafioţi a unor reprezentanţi ai ordinii publice şi puterii politice nu-i o noutate. De cîţiva ani Mafia a încetat să se limiteze la „lichidarea conturilor" doar în mediile interlope, ci a trecut la eliminarea oamenilor simbol, adică a acelor persoane care prin autoritatea lor ar putea crea un climat anti-Mafia şi determina acţiuni desfăşurate în contra acestei organizaţii. Şirul acestor asasinate a început în 1979 cu vicechestorul Boris Guiliano, şeful Scuadrei mobile. Au urmat, în acelaşi an, Piersanti Mattarella, preşedintele Regiunii siciliene, şi magistratul Cesare Terranova. În 1980 a fost rîndul lui Emanuele Basile, căpitan de carabinieri, apoi al lui Gaetano Costa, procuror al republicii. Tot în 1980 a fost ucis Pio La Torre, secretar al P.C.I. Avînd acestea în vedere, susţin cei ce urmăresc fenomenul mafiot, asasinarea lui dalla Chiesa a fost continuarea logică a seriei de crime amintite, rămase pînă în prezent nepedepsite. Dar niciodată totuşi mafioţii n-au lovit atît de sus; de aceea actul criminal de la 3 septembrie a fost considerat ca o sfidare la adresa puterii politice înseşi.

Cu toate că, odată luat de Mafia în colimator, Chiesa n-ar fi scăpat, probabil, cu viaţă, orice ar fi făcut, i se atribuie şi lui o anumită contribuţie la propria sa moarte, concretizată în ceea ce s-ar putea numi rămînerea în urmă, necunoaşterea exactă a actualei configuraţii a Mafiei. Iată ce spune, referitor la acest aspect al cazului, scriitorul Leonardo Sciascia, deputat din partea partidului radical, care locuieşte în Sicilia şi este considerat ca unul din cei mai buni cunoscători (şi totodată şi un redutabil adversar) ai „Onorabilei societăţi": „Dalla Chiesa era un om foarte inteligent, extrem de competent, dar s-a lăsat înşelat de vechea imagine romantică cu privire la Mafia. El credea că mafioţii se bat împotriva institu-

ţiilor, dar respectă omul, curajul sau forţa lui. El s-a lăsat aşa de uşor asasinat deoarece credea că Mafia nu va îndrăzni s-o facă. Toate precauţiile extraordinare pe care le instituise în nord în timpul luptelor contra Brigăzilor roşii le-a lăsat complet pe dinafară în Sicilia. El nu este singurul care se înşeală: mulţi oameni continuă să creadă că Mafia de astăzi este aceeaşi cu Mafia tradiţională. Dar lucrurile stau cu totul altfel. Cînd l-am auzit pe preşedintele republicii spunînd cu prilejul funeraliilor lui Chiesa: «Ei au îndrăznit chiar să ucidă o femeie!», mi-am dat seama că în cercurile politice conducătoare nu s-a înţeles deloc ce-i cu noua Mafie. Pentru a-şi apăra interesele, ea nu se mai împiedică deloc de prevederile codului onoarei, fiind gata să asasineze femei şi chiar copii".

Într-adevăr, de cînd venise la Palermo, generalul îşi schimbase obiceiurile de mister şi de clandestinitate. El care, în focul luptelor împotriva Brigăzilor roşii, nu dormea decît o singură noapte în acelaşi loc, se arăta acum deseori în public, neînsoţit. Prefectul voia să fie în contact cu populaţia, pentru a-i insufla, prin exemplul său personal, curaj. Nu-şi mai modifica programul, venea şi pleca de la slujbă la ore fixe. Iar mafioţii ştiau acest lucru. Aşa s-a întîmplat şi în ziua asasinatului. La ora 21, soţia sa Emanuela a venit ca deobicei să-l ia acasă cu maşina. Pe drumul dintre prefectură şi reşedinţa lor de la Villa Paino, a fost ucis cu focuri încrucişate trase dintr-un automobil şi o motocicletă care-i urmăreau. La primele împuşcături, dalla Chiesa a căutat s-o protejeze pe Emanuela cu propriul său corp. Zădarnic. Soţia lui a murit, la puţine secunde după el, în drum spre spital. La locul atentatului au fost găsite 40 de cartuşe de armă automată.

Totuşi, se pare că de astă dată Mafia şi-a greşit socotelile. Guvernul a interpretat acest act al „Onorabilei societăţi" ca o sfidare la adresa autorităţilor, a puterii politice. Şi de aceea prin moartea lui dalla Chiesa acţiunile anti-Mafia nu numai că nu s-au oprit, nu numai că nu s-au redus ci au crescut mult în intensitate, făcînd ca organizaţia să se afle de atunci încoace la strîmtoare. În locul prefectului asasinat, guvernul a numit un înalt comisar pentru lupta contra Mafiei, dispunînd de ample împuterniciri în

Automobilul în care dalla Chiesa a fost ucis, împreună cu soţia sa, la 3 septembrie 1982

ce privește coordonarea dintre organismele administrației și poliției. Sarcina a fost încredințată lui Emanuele de Francesco, șeful serviciilor secrete civile, care va deține concomitent și funcția de prefect al orașului Palermo. De aici el urmează să coordoneze lupta împotriva bandelor de mafioți de pe întreg teritoriul italian. Această luptă are în momentul de față șanse în plus, întrucît, spre deosebire de epoca Mafiei tradiționale, cînd mafioții jucau rolul de „lobby" electorali ai politicienilor, adică de factori ce le asigurau acestora din urmă succesul în alegeri, astăzi, față cu noua Mafie lipsită de scrupule, clasa politică are tendința de a se distanța de „organizație", căreia îi este din ce în ce mai greu să-și impună voința în mediile politice. Și aceasta este — potrivit lui Leonardo Sciascia, citat anterior — una din condițiile obligatorii pentru desființarea Mafiei: oamenii politici să nu mai aibă nevoie, pentru a fi aleși, de sprijinul „Onorabilei societăți". O altă condiție ar fi ca biserica să condamne oficial organizația. În sfîrșit, evaluările financiare, controlul fiscal (adică exact ce începuse să facă dalla Chiesa) constituie un element de cea mai mare importanță în lupta anti-Mafia. Căci, după cum am mai menționat, singurul punct slab al Mafiei, singurul flanc din care ar putea fi atacată cu toate forțele îl reprezintă banii ei, a căror proveniență n-are cum s-o justifice.

NOUA CAPITALĂ AMERICANĂ A CRIMEI

Neașteptata evoluție a unei localități pașnice

De cîtva timp, în fața morgii din Miami (Florida, Statele Unite), staționează în permanență un camion frigorific, care, la origine, era folosit la transportul produselor de măcelărie. Acum camionul funcționează ca o anexă a morgii (capacitate: 36 de cadavre), întrucît morga propriu-zisă a devenit neîncăpătoare. Și aceasta deoarece niciciînd criminalitatea n-a avut în Florida amploarea de acum.

Potrivit relatărilor radio-ului, televiziunii, presei — un amplu reportaj a publicat, pe această temă, revista franceză „Paris Match" — potrivit datelor furnizate de înșeși autoritățile din această parte a Statelor Unite, în ultimii ani geografia crimei s-a schimbat. De-a lungul anilor vedetele au fost Chicago și Al Capone, New York-ul și Mafia, California și sectele asasine, Los Angeles și tulburările rasiale. În prezent însă, dacă e să vorbim de o capitală americană a crimei, aceasta este indiscutabil Miami. Cauza principală care a determinat o asemenea mutație o constituie faptul că Florida a devenit centrul celui mai mare trafic de droguri din Statele Unite: 80 la sută din cocaina care intră în țară pătrunde prin acest stat.

Nimic însă nu lăsa să se întrevadă pentru Miami un astfel de „viitor". Cu numai 15 ani în urmă, Miami era un colț de lume liniștit și plăcut, unde veneau să-și petreacă ultima parte a vieții mii de americani cu dare de mînă. Palmieri pretutindeni, un strat gros de nisip fin, soare în permanență și, pentru variație, cîte un mic ciclon pe an; în totul, un fel de Rivera a Lumii Noi, un paradis al pensionarilor.

Era prea frumos ca să fie adevărat. În prezent, Miami a trecut în capul listei în ceea ce privește numărul de asasinate: 515 în 1981, cam cît într-o țară în curs de dezvoltare sau cît într-o mare metropolă sud-americană. Ca urmare, în rîndurile populației s-a instaurat teama. De luni de zile, principalul subiect de conversație, la masă ori cu alte prilejuri, al locuitorilor fostei oaze a liniștii îl constituie atacul, jefuirea sau uciderea unui prieten ori cunoscut în cursul ultimei săptămîni.

Și, potrivit obiceiului pămîntului de a nu lăsa nimic netransformat în dolari, frica cetățenilor a fost rapid valorificată. A apărut

astfel o industrie a securității care este în plină expansiune: societăți specializate în protecția cetățenilor, întreprinderi profilate pe instalarea de bare la ferestre etc. O femeie care locuia în Miami de peste 30 de ani a declarat (sinistru calambur): „Am spus mereu că n-o să trăiesc niciodată în spatele gratiilor, însă acum patru ani a trebuit să-mi schimb părerea". Și a avut totuși noroc, fiindcă a plătit atunci, pentru instalarea barelor la ferestre, „doar" 3 000 de dolari; în prezent, operațiunea costă cel puțin de trei ori pe atît. Dar cel mai mult profită de pe urma situației create vînzătorii de arme. În ultimii cinci ani, în Miami au fost vîndute 220 000 de pistoale; între 1980 și 1981, cumpărările de arme au crescut aici cu 46 la sută. Fenomen care nu este deloc surprinzător, fiindcă și în Florida, ca și în cea mai mare parte a teritoriului Statelor Unite, cumpărarea unei arme de foc este la fel de simplă ca și achiziționarea unei cămăși sau a unei truse de bărbierit; în cel mai bun caz, îți se cere permisul de conducere auto.

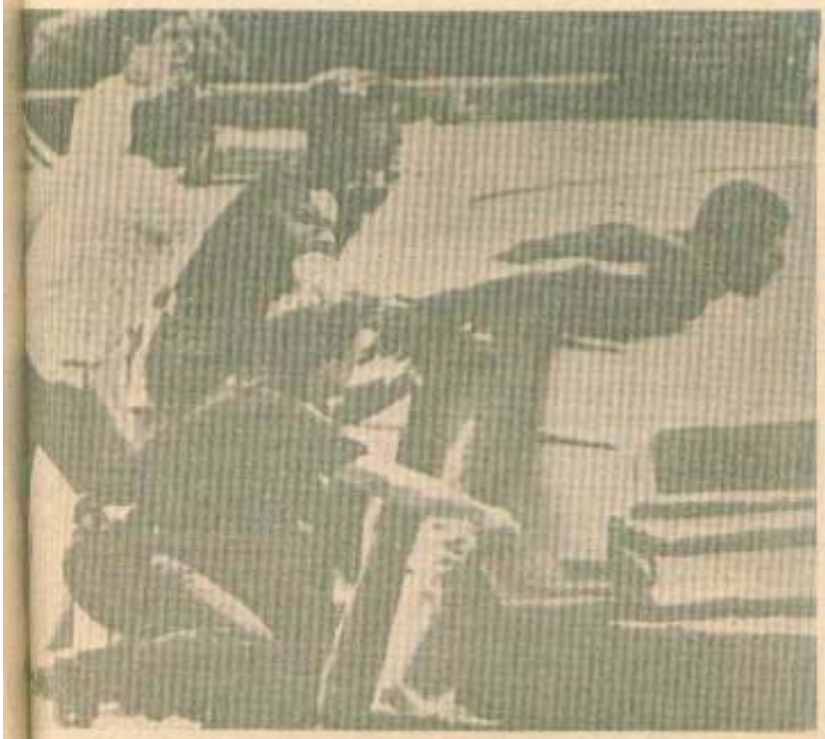

Scenă obișnuită în Florida: arestarea unor „cow-boys ai cocainei"

Magazin de arme la Miami. O armă se poate procura la fel de ușor ca și o cămașă

Sursa criminalității: drogul

După cum arătam la început, cauza creșterii criminalității în Florida o constituie faptul că această regiune a devenit poarta de intrare a drogului, și în primul rînd a cocainei, în S.U.A.: 80 la sută din banii lichizi ai orașului Miami provin din traficul de droguri. Este deci limpede de ce tocmai acest trafic se află la originea a jumătate din crimele comise în Florida. Beneficiul net care se realizează în acest stat de pe urma "pudrei" se cifrează la 17 miliarde de dolari, adică la tot atît cît se obține din activitatea imobiliară și la mai mult decît produce turismul (9 miliarde). Nu e vorba de activități ilegale izolate, de simple încălcări individuale ale legii, ci de un adevărat trust multinațional al „morții blînde", a cărui cifră de afaceri depășește 30 de miliarde de dolari, egalînd-o aproape pe aceea a lui Ford Motor Corporation. Dealtfel, există șanse să o depășească, fiindcă automobilele se vînd din ce în ce mai greu, în timp ce stupefiantele ating nebănuite procente de creștere a vînzărilor datorită numărului tot mai mare de consumatori.

Cîștigurile fabuloase de pe urma traficului de cocaină rezultă din diferența imensă de preț a drogului la locul de origine (unele țări sud-americane, și în primul rînd Columbia), și la locul de „desfacere la consumator". Astfel, un kilogram de cocaină pură, care costă la Bogota 4 000 de dolari, valorează la Miami 60 000 de dolari. Dar „pudra" nu se vinde, bineînțeles, în stare pură, ci amestecată cu lactoză, procaină, borax, amfetamină, astfel că în ingredientul final cocaina nu depășește 12 la sută. În aceste condiții, un kilogram de cocaină pură bine „administrat", adică bine amestecat, se revinde cu 500 000 de dolari. Sursa primară o formează platourile andine din Bolivia și Peru, de unde cocaina este expediată în Columbia pentru a fi rafinată și apoi introdusă pe piața americană. Pe acest traseu, Miami este o etapă obligatorie, de unde se efectuează apoi redistribuirea pe întreg teritoriul S.U.A. Trebuie spus că Florida, cu cei 15 000 kilometri de coastă, se pretează de minune la debarcările clandestine, care se fac de cele mai multe ori pe calea aerului, cu aparate din ce în ce mai perfecționate.

„Cow-boy-ii cocainei"

Enorma distanță de la 4 000 de dolari la 500 000 explică de ce gangsterii implicați în traficul „pudrei", denumiți și „cow-boy-ii cocainei", se disting printr-o totală lipsă de scrupule, printr-o cruzime care frizează demența. Pentru a pune mîna pe „cocodolari", acești „cow-boy" nu se dau în lături de la nimic. Traseul drogului este marcat de cortegii de schelete. Spre deosebire de gangsterii din generațiile precedente, care își reglau conturile în chip discret, noii traficanți sînt celebri prin manifestările lor de violență sălbatică. Este vorba de rezidenți, în general columbieni, care se răfuiesc cu adversarii lor ziua-n amiaza mare, în orice loc, făcînd ravagii în magazine sau localuri, numai pentru că înăuntru se află și persoana pe care o vizează ei. Una din persoanele cele mai informate și mai competente în materie, Don Meyer, directorul regional al administrației federale anti-drog, spunea: „În aceste omucideri pentru drog, cei ce se omoară între ei sînt, de regulă, „cei răi". Dar situația devine oribilă cînd răfuiala se petrece în locuri publice. Într-o zi, ei au ucis un băiat într-o patiserie plină de lume. Gangsterii vin în aceste locuri cu intenția precisă de a asasina, și nu le pasă pe cine omoară în plus pe lîngă cel pe care-l vizează. Ei nu mai respectă regulile vechilor gangsteri. Singurul lucru pe care știu să-l facă este să ucidă!". Și încă o părere, a unui inspector de la Narcotic Bureau: „Cow-boy-ii cocainei sînt adevărați posedați ai glonțului, avizi de dolari. Ei cîștigă enorm de mulți bani, dar nu sînt niciodată mulțumiți. De aceea, se sapă și se ucid între ei. Unul este omorît, alții îl răzbună, șirul nu se încheie niciodată".

Pentru a-și asigura supremația, noii „cow-boys" operează ca niște brigăzi militare. Ei au la dispoziția lor servicii de spionaj și de contraspionaj foarte eficace. Ei dispun de asemenea de mijloace de transport ultramoderne: avioane, vapoare ș.a. Cuvîntul de ordine este simplu: orice greșeală se pedepsește cu moartea. Cruzimea „cow-boy-lor cocainei" este așa de mare, încît, se afirmă, ea a reușit să intimideze Mafia italo-americană. Aceasta din urmă se ocupă mai ales de contrabanda de heroină, rămînînd aproape totdeauna în afara traficului de cocaină, care, după părerea cunoscătorilor, ar fi și mai profitabil decît cel de heroină. Gangsterii cocainei n-au încredere decît în ei și în familiile lor. Femei, copii și bunici dau o mînă de ajutor „afacerilor". În schimb, clanurile se masacrează între ele. Pentru membrii acestor clanuri, moartea nu înseamnă mare lucru, atîta vreme cît un om este considerat ca valorînd mai puțin decît un kilogram de cocaină. De multe ori, traficanții nu ezită să-și exercite represaliile asupra femeilor și copiilor.

Afacerile sînt afaceri

Dar numai „cow-boy-ii", ei singuri, n-ar putea izbuti. Îi favorizează însă conjunctura. Căci un element de cea mai mare importanţă în proliferarea traficului de cocaină îl constituie interesul a o mulţime de factori care cîştigă foarte bine de pe urma drogului: oameni de afaceri, bănci, societăţi ş.a. Legea de bază este „business is business" În consecinţă, numeroşi businessmeni din Miami şi din împrejurimi, din moment ce dolarii apar la orizont, nu-şi fac probleme cu privire la proveniența lor. Astfel, în timp ce afacerile imobiliare cunosc o depresiune în întreaga Americă, situaţia din Florida este cu totul alta. Aici în ultimii doi ani preţurile n-au încetat să urce, graţie imensei cantităţi de bani injectaţi în economia locală de către traficul de droguri. Potrivit unuia din cei mai de vază agenţi imobiliari din regiune, peste 80 la sută din totalul caselor vîndute în cantonul Dade au fost plătite cu bani proveniţi din vînzarea drogului. Vînzătorii de automobile de lux semnalează că, foarte des, clienţii lor sînt tineri care plătesc pe loc între 20 000 şi 40 000 de dolari şi pleacă imediat la volan.

Însă puţine întreprinderi au beneficiat atît de mult de pe urma traficului de droguri ca băncile din sudul Floridei. Un raport secret al Trezoreriei americane semnalează că numai într-un singur an băncile din Florida au „albit", adică au introdus în circuitul normal, „cinstit", miliarde de dolari proveniţi din traficul de droguri. Anul trecut, sucursala din Miami a lui Federal Reserve Bank a înregistrat un aflux de monedă în valoare de cinci miliarde de dolari — o sumă depăşind pe aceea a 12 alte bănci federale de rezerve din ţară, împreună cu cele 25 de sucursale ale lor. Potrivit unei mărturii făcute comisiei bancare a Senatului în 1980, peste o treime din băncile din regiunea Miami colaborează cu contrabandiştii drogului şi convertesc banii acestora în cecuri certificate, pe baza cărora se pot efectua telefonic viramente în afara graniţelor ţării. Una din situaţiile cele mai tipice o constituie cazul lui Continental National Bank din Miami, care în 1978 a anunţat un depozit de 37 de milioane de dolari, iar în prima jumătate a lui 1979 a manipulat 300 de milioane de dolari în monedă. Pentru a-şi mări beneficiile, banca accepta orice bani, de oriunde ar fi venit. Contrabandiştii interesaţi în depuneri sigure utilizează, pe lîngă bănci, şi alte posibilităţi la fel de simple. De mare succes se bucură investiţiile clandestine în afaceri imobiliare, prin intermediul unor nume de împrumut. Pe această cale, au fost „albiţi", în ultima vreme, mai bine de două miliarde şi jumătate de dolari.

În sfîrşit, din panoplia atotputernicei lozinci „business is business" nu trebuie neglijată nici acea categorie de oameni de afaceri „onorabili", aparţinînd clasei mijlocii. Ei sînt infinit mai diversificaţi decît cei ce revînd marihuana sau decît traficanţii de heroină. Printre ei se află comandanţi de bord, directori de companii maritime, industriaşi. Banii sînt canalizaţi, prin intermediul economiei, mult mai repede decît înainte, fiindcă oamenii care asigură distribuirea stupefiantelor sînt stabili. Este binecunoscut cazul unui fabricant de schiuri nautice, care ascundea drogul chiar în corpul schiurilor pe care le livra. A fost depistat întîmplător, fiindcă-l luase pe un agent federal de la brigada de stupefiante drept revînzător.

Şi tu, paznice al meu?

Nu se poate spune că autorităţile federale nu s-au străduit să facă ordine în Florida. Au fost create grupuri speciale, administraţia Regan a trimis recent în regiune două avioane cu radar şi 250 de agenţi suplimentari. Însă în ciuda acestor măsuri, Miami continuă să rămînă capitala americană a crimei. Pentru că lupta este inegală. Traficanţii dispun, după cum am văzut, de vapoare, avioane şi arme perfecţionate. Aceste mijloace sînt mai numeroase, mai rapide şi mai moderne decît cele de care dispun grănicerii şi poliţia. „Cow-boy-ii" au, de asemenea, aparate de radio emisie-recepţie care le indică orice mişcare a poliţiei. Fiecare detectiv de la Narcotic Bureau are de rezolvat, simultan, cam 19 cazuri. Traficanţii sînt aşa de numeroşi, că pentru a-i urmări cît de cît ar fi nevoie în Florida de 600—700 de agenţi în plus. Şi aceasta în condiţiile în care agenţii ar fi sută-n sută „cuşer". Dar nu sînt. De aceea, la dificultăţile legate de inegalitatea luptei, se adaugă şi vulnerabilitatea unora din oamenii legii. Poliţia, în acest caz, este de două ori depăşită: pe de o parte, prin amploarea fenomenului, pe de alta, prin cazurile de corupţie din chiar sînul ei. Nu o dată s-a întîmplat ca agenţi ai poliţiei de coastă, după ce au primit drept „mici atenţii" sume fabuloase, să închidă ochii asupra transporturilor. Rezultatul este că în felul acesta pentru agenţii care combat drogul cu adevărat, războiul este dinainte pierdut.

Pînă una-alta, Miami rămîne „Wall Street-ul stupefiantelor", o „gaură neagră" a societăţii americane, în care desperarea şi oportunitatea se înfruntă pentru a-şi adjudeca viitorul.

VEDI NAPOLI, POI MORI!

Dintr-o dimineaţă răcoroasă a lui aprilie 1982, în satul italian Ottaviano, situat la 40 de kilometri de Napoli, în portbagajul unui Fiat roşu a fost descoperit corpul decapitat al unui bărbat. Identificarea lui s-a făcut destul de repede, întrucît în aceeaşi maşină, pe unul din locurile din faţă, i s-a găsit şi capul însîngerat. Era vorba de Aldo Semerari, un cunoscut criminolog. Autopsia avea să demonstreze că victima fusese mai întîi strangulată cu un jurăţ, iar apoi asasinii îi tăiaseră capul cu ferăstrăul. Un ţăran din Ottaviano, aşezat pe podişca din faţa casei sale, fără să se mire deloc a rostit în chip de oraţie funebră un fel de proverb adaptat situaţiei: „Un cap tăiat nu mai gîndeşte". Aforism înrudit cu două din dictoanele preferate ale organizaţiei napolitane Camorra, de tip mafiot: „Muţii şi morţii nu vorbesc. Dar e de preferat un mut mort" şi „Cine se eschivează piere". Căci toată lumea a fost de acord că această organizaţie nu era deloc străină de afacerea decapitatului din maşină.

Între confreriile din lumea interlopă, cel mai mult sînt cunoscute Mafiile, cea siciliană şi cea americană („Cosa Nostra"). Dar ele nu sînt nicidecum singurele. Numeroase alte organizaţii asemănătoare acţionează în diferite părţi ale lumii. La Napoli, trustul crimei are în frunte tocmai Camorra, considerată ca mult mai lipsită de scrupule, mai brutală şi mai feroce decît Mafia.

Camorra a luat fiinţă în secolul al XVI-lea, dar cea care acţionează acum este o variantă modernă a vechii confrerii, de unde şi numele: „Nuova Camorra Organizzata", al cărei boss este în momentul de faţă Raffaele Cutolo. Ocupaţiile Camorrei: jaful, frauda, răpirea de persoane, prostituţia, traficul de droguri, de arme, de ţigări etc., adică activităţi de subsol, de cele mai multe ori în contradicţie cu legea, dar deosebit de profitabile, a căror cifră de afaceri ajunge la exorbitanta cifră de 800 de milioane de dolari anual. Fiind în joc asemenea cîştiguri, nu e de mirare că la Napoli au proliferat şi alte organizaţii, rivale ale Camorrei. Între acestea se numără banda „Malommo" şi clanul fraţilor Bardellino, care constituie, în special pentru drog, capete de pod în Italia ale Mafiei americane. Urmează „Nuova Famiglia", care grupează pe boşii tradiţionali ai lumii interlope şi al cărei personaj central este Pupetta, fostă cu ani în urmă regină a frumuseţii la Napoli.

Ca şi în cazul Mafiei siciliene, bossul Camorrei se află, de multă vreme, în puşcărie. Cei care cunosc situaţia susţin că ar fi putut de mult evada, însă n-a vrut, fiindcă din închisoare poate să-şi conducă organizaţia mult mai bine, aici concentrîndu-se „crema" celor peste 2 500 de ucigaşi, membri ai Camorrei, care i-au prestat, pe ascuţişul pumnalului, jurămînt de credinţă şi de păstrare a legii tăcerii. Ba, mai mult, de curînd a izbutit să fie recunoscut drept „debil mintal", încă o plapumă menită să-l acopere în zile grele (raportul de expertiză medicală era semnat de... Aldo Semerari).

Între grupările existente, şi în primul rînd între Nuova Camorra Organizzata şi Nuova Famiglia, se dă o luptă necruţătoare pentru supremaţie în Napoli. Adversarii Camorrei sînt încurajaţi de Mafia siciliană, care ar dori să-şi extindă puterea şi aici. Avînd acest sprijin, „familiile" napolitane nu mai vor să plătească impozitul de 10 la sută pe care li-l pretinde Camorra. De unde un război atroce, pe viaţă şi pe moarte, între gangsteri. Omorurile se ţin lanţ: un asasinat la fiecare 18 ore, ceea ce înseamnă aproape 500 de morţi anual.

Dar nu numai membrii grupărilor adverse sînt lichidaţi. Aceeaşi soartă o are oricine stă în calea bandiţilor, dintr-o confrerie sau alta, oricine le pune într-un fel sau altul în pericol afacerile. Aşa s-a întîmplat şi cu Semerari. Medic legist, expert criminolog pe lîngă tribunalele din Roma, el a avut posibilitatea să pătrundă în toate închisorile ţării, să frecventeze atît pe deţinuţii de drept comun, cît şi pe cei politici. Relaţiile pe care şi le-a făcut în acest mediu eteroclit sînt, fără îndoială, la originea sfîrşitului său tragic. Acest sfîrşit a fost pus în legătură mai ales cu afacerea Cirillo, care a debutat în ianuarie 1981. Ciro Cirillo, proeminentă figură politică, a fost răpit de Brigăzile roşii. Cei din partidul său au refuzat orice legături cu teroriştii. Toată lumea socotea că se va reedita cazul Aldo Moro. Dar iată că, după două luni de captivitate, Cirillo este pus în libertate. El jură că n-a plătit nici un fel de despăgubire. Ulterior însă au început să circule zvonuri potrivit cărora eliberarea celui sechestrat s-a făcut în schimbul a 500 de milioane de lire italiene, afacerea fiind perfectată de un grup de apropiaţi politici ai lui Cirillo, care s-au deplasat în închisoare şi au negociat cu Raffaele Cutolo. Intermediarul şi cel ce cunoştea toate firele cazului

părea să fie Aldo Semerari. Prin urmare, el ar fi fost omorît pentru a nu mai putea face destăinuiri. În acest caz, autorii oribilului asasinat ar fi oamenii Camorrei. După alte opinii însă, uciderea criminologului, considerat bun amic cu șeful Camorrei, ar fi opera adversarilor acesteia, care ar fi urmărit un dublu scop: să-l lipsească pe boss de un aliat prețios și să bage frica-n oasele camorriștilor, un fel de a le spune: „Iată ce-i așteaptă pe cei care sînt în tabăra lui Don Raffaele".

Firește, poliția se străduiește să stăvilească activitățile criminale din Napoli, dar rezultatele de pînă acum nu prea sînt concludente. Războiul pentru cucerirea Napolelui dă un sens tragic cunoscutului dicton „Vedi Napoli, poi mori!". Căci dacă la origine sensul era „să nu mori pînă nu vezi Napoli" (atît e de frumos acest oraș), astăzi traducerea pare a fi: „Dacă vezi Napoli, mori".

ION D. GOIA ■

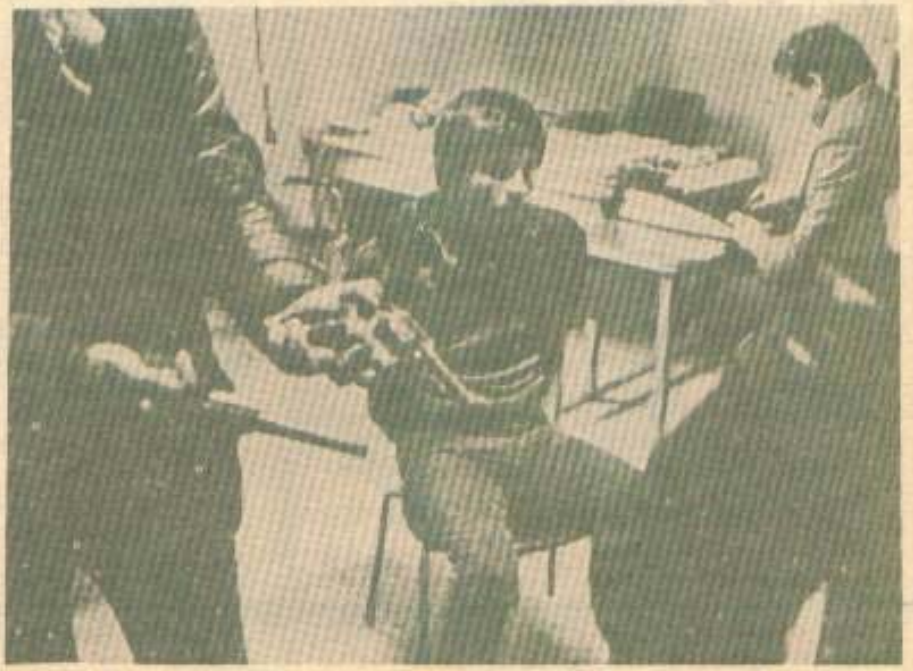

„Boss-ul", Raffaele Cutolo, după internițare

A fost arestat unul din camorriștii de vază. În ciuda probelor, el și-a impus să nu declare nimic. „Omerta" obligе...

Morbul camorrist atinge pe napolitani încă „din fragedă pruncie". Fotografia înfățișează un gang de copii între 8 și 13 ani, interogați în una din secțiile de poliție

DOAR O VORBĂ...

ORIZONTAL: 1) Difuzare pe teren. 2) Distincţie cavalerească — Se bate cu un... scop precis. 3) Astea ştiu de toate — Face faţă la o pînză. 4) Monolog la leagănul copilăriei — Ce-i al lui, e-al lui. 5) Probă de film — Bun de o zeamă lungă. 6) Le întoarce ca la Ploieşti! — Chip de fier! — Respectă regula. 7) Frumoasa lumii — Rămas în centru! 8) Execută lucrări în lemn (pl.) — Fac parte din UNESCO! 9) Pune totul la punct. 10) Diferenţă specifică — Pe asta o sorbi din priviri.

VERTICAL: 1) Prezentare autentică în cifre şi fapte. 2) Nu-şi justifică existenţa — Preparate á la minut. 3) Arhicunoscutul nostru sistem — Se bagă sub apă! 4) Mijloc de relaxare — Contră neplăcută. 5) Gogoaşă populară — Plan superior de casă. 6) Redate corect! Tuns scurt! — Se înalţă prin cultură. 7) Înscrise la ordinea de zi — Emană! 8) Căzută de curînd la pat — Erodată! 9) Impuls în activitate. 10) Element de autodepăşire — Inocenţa personificată (pl.).

V. POTOLINCA — Fălticeni
Cercul rebusist „Dumbrava minunată"

A.B.C.

ORIZONTAL: 1) Clase — Învăţător. 2) Clasa întîi. 3) Mai mare ca şoimii — Preparat din alb şi negru. 4) Şcoala de meserii. 5) Foarte bune. 6) Care mişcă (sing.) — Supraapreciat în familie. 7) A.B.C.... ştiinţific! — Rămăşiţe nepămînteşti. 8) Carte cu valoare convenţională — Date la deranjamente. 9) Joc... care nu poate fi dezlegat — Neo! 10) Notată la şcoală cu o cifră romană — Funcţionează cu două clase... simultan.

VERTICAL: 1) Artist al poporului — Micul meu abecedar. 2) Bogat încoronat în timpul vegetaţiei — Factor cu destinaţie precisă. 3) Şcoala generală. 4) Învăţaţi cu cartea — Primul din clasă! 5) Două probe la logică — Concluzie (cam dură) a războaielor ţărăneşti. 6) Ţin mîna întinsă — Localitate în Finlanda. 7) Şcolile nr. 1 şi 3! — Vechi izvoare de lumină (sing.). 8) Cartea timpului. 9) Din an în an — O... I... OI! 10) Număraţi în bănci — Scriitor ascuţit la cap.

Dicţionar: EVO.

C. TUCULEASA — Bucureşti

NIMICURI

ORIZONTAL: 1) Nimicuri. 2) Vorbe de nimic — Într-un anume... sens! 3) Are în el de toate şi mai nimic (pop.) — Nu spune nimic, dar îl înţelegi. 4) Te vezi! — Nimic mai concret. 5) Neam de viţă, dar ajunsă de nimic — Însemnat! 6) Adnotaţi! — Limba clopotului. 7) Semn al trecerii noastre în neființă — Marcaje sonore punctînd trecerea ireversibilă a timpului. 8) Dat peste cap şi-i de nimic — Bate străzile Bucureştilor (abr.). 9) Spune vrute şi nevrute — Direcţie în orientare! 10) Vorbă de nimic — Nu spune nimic — Urmează rotirii pămîntului. 11) Le impresionează te miri ce şi mai nimic — Nimicuri care ascund ceva.

VERTICAL: 1) Nimic concret — Brăzdată în riuri. 2) N-are nimic comun cu adevăratul eroism — Nimic, nimic. 3) Mai rar să nu te ciupească cu nimic — De bună voie (pl.). 4) Nimicuri pentru adormit copii (sing.). 5) Nu-i chiar boacă! — Toţi o bat şi nimeni nu reclamă. 6) Din nou... la „nimicuri" — Camere mici! 7) Vezi după el! — Cu ce te alegi din nimic! — Om de nimic. 8) Pentru nimic — Încărcătură la un vas liberian. 9) Vezi de la capăt! — Nimic mai mult. 10) Nimic nu-l mai pune pe roate — Ultimile pe răboj! 11) Nimic nu se prinde de ele.

GH. VICTOR DUNCA – Sighetu Marmaţiei ■

ALTE MĂŞTI, ACEEAŞI PIESĂ!

ORIZONTAL: 1) Dă semne de plecare — Face autostopul. 2) Căzuţi la examenul de estetică — Dă omului bătăi de cap. 3) Trasă lă faţă — Bună de pus în ramă. 4) Mediu de creaţie — Serviabil de felul său. 5) Deschideri personale — Schimb... în sens invers! 6) La mica... mititica — Merg mai uşor la deal. 7) Şodă! — Priviţi cu îngăduinţă. 8) Una pe ceas — Zece... la istorie! — Un fel de morgă (pl.). 9) Autorul unui nou serial după „Epoca de piatră" — Tare de cap. 10) Ce întrebare! — Un fel de ochi — Cu trecere la public. 11) Arta manuală.

VERTICAL: 1) Luat de gît — Tip de rezistenţă. 2) Doi la mînă — Cedat! 3) După ultimul plecat — Una la... fix! 4) Un model de cizmă. 5) Numai doi bade! — Expunere pe motive de sănătate. 6) Luaţi la bani mărunţi — Îşi scoate pîinea din piatră seacă. 7) Încrustat în piele — Pistă! — Da... de unde. 8) Îşi susţine neclintit sarcinile — Lucrează la cel mai înalt nivel. 9) Studiu... de formă — Unu cu una! 10) Trecute la carneţel — E de înţeles. 11) Intrare pe „Calea Victoriei" — Luată ca bază.

IOAN FILIP – Galaţi ■
I. PĂTRAŞCU – Bucureşti ■

Răsfoiam la Biblioteca Academiei colecţia ziarului „*Viitorul*". Ajuns la numărul 8098, din 13 ianuarie 1935, am fost izbit de un titlu din „contrafondul" paginii întîi: „*Femei ucigaşe*". Citesc:

„Într-un sat din Iugoslavia, la Oravica, două femei au ucis un călător sosit la hanul lor în puterea nopţii. Mama şi fiica au ştiut să lovească din plin, ca cei mai dibaci hoţi. Cînd omul era mort, voinicele meştere au găsit nu numai bani mulţi, dar şi multe acte şi scrisori între lucrurile lui. Şi au citit că omul purta acelaşi nume de familie, că muncise din greu timp de 20 de ani cu gîndul şi dorul de a-şi revedea ţara şi mama lui rămasă în neagră sărăcie.

Or, acea mamă obidită era chiar ea, asasina. Acel om însîngerat, desfigurat, mort era chiar fiul ei venit cu banii acasă, dornic să-i facă o surpriză, să fie mai întîi recunoscut. Faimosul glas al sîngelui n-a vorbit, căci dragostea şi dorul de fiul răzuit (sic!) în lume dispăruseră de mult.

Dar în faţa cumplitului adevăr, s-au trezit şi dragostea şi groaza gestului comis: atît mama, cît şi sora ucigaşă s-au judecat şi s-au pedepsit în aceeaşi noapte singure, prin sinucidere.

O dramă înfiorătoare, fără îndoială, mai ales că făptaşele sînt femei.

Cît va fi colindat nefericitul acela, a ştiut să se păzească de oameni răi.

Dar ajunsese acasă, sub acoperişul mamei! Nici un bărbat nu i-a ieşit în întîmpinare. N-a încuiat uşa deşi avea la el o avere greu adunată. Or banii, chimirul sau portofelul acela greu şi arătos a luat minţile ambelor gazde.

Pe vremurile acestea de sărăcie, un străin, un călător neînarmat bate la uşa hanului şi se culcă fără grijă, în paza a două femei care nu-l recunosc. Ciocanul sau toporul a căzut greu, o dată, omul a gemut şi fapta ireparabilă s-a comis.

Cu cîtă spaimă vor fi aflat sătenii cele petrecute în hanul celor două femei!

Vor cerceta abia acum autorităţile dacă cele două sinucigaşe nu vor fi avut

şi alte asemenea fapte pe conştiinţă.

Şi totul s-a făcut din dorinţa de a dobîndi bani, avere, cît mai multă avere pentru a putea fi fericite şi chiar onorate.

Ce cumplit învăţămînt în săptămîna sfîntă a sărbătorilor! Vor vorbi mult timp bătrînii satului de pedeapsa dată de D-zeu acelor femei nelegiuite.

Din vremuri depărtate se povesteau încă asemenea cazuri: hoţi care în lăcomia lor îşi ucid propriul copil. Şi iată că povestea se repetă: de data aceasta sînt o mamă şi o soră care îşi primesc o exemplară pedeapsă. Dar cîte drame nu s-au petrecut în zilele acestea de sărbători! Ucigaşii însetaţi de bani s-au furişat prin casele bătrînilor, au ucis şi au jefuit, ca să aibă bani, cîţi mai mulţi bani.

Credeţi că vor rămîne ei nedescoperiţi şi nepedepsiţi? Banii pătaţi de sînge nu vor putea fi cheltuiţi pentru a aduce o cît de mică mulţumire făptaşilor. Cu acei bani ei şi-au făurit lanţurile ocnei".

În timp ce parcurgeam textul, mi-am dat seama că tragica întîmplare a omului ucis de mama şi sora lui îmi erau cunoscute. Da, ceva foarte asemănător întîlnisem în Camus!

Acasă aveam să iau din bibliotecă „*Străinul*" şi volumul de „*Teatru*", în care se află şi „*Neînţelegerea*", piesă care încearcă — aşa cum însuşi autorul spune — „să reia într-o transpunere contemporană vechea temă a fatalităţii".

Iată pasajul din „*Străinul*":

„Între mîndirul meu şi scîndura patului găsisem, într-adevăr, o bucată veche de ziar aproape lipită de pînză, îngălbenită şi subţiată. Povestea unui fapt divers al cărui început lipsea, dar care trebuie să se fi petrecut în Cehoslovacia. Un om plecase dintr-un sat ceh ca să facă avere. După douăzeci şi cinci de ani, bogat, se întoarse cu nevasta şi copilul. Maică-sa ţinea un han cu sora lui în satul natal. Ca să le facă o surpriză, el lăsase nevasta şi copilul la un alt han şi se dusese la maică-sa, care nu-l recunoscuse cînd intrase. În glumă a avut ideea să ia o cameră. Le arătase că are bani. Noaptea, mama şi sora îl asasinaseră cu lovituri de ciocan ca să-i jefuiască şi îl aruncaseră trupul în rîu. Dimineaţa, nevasta venise, dăduse în vileag identitatea călătorului. Mama se spînzurase. Sora se aruncase în

fiintină. Cred că am citit această poveste de mii de ori. Pe de o parte era neverosimilă. Pe de alta, era firească. În orice caz, eram de părere că drumeţul o cam meritase şi că nu trebuie niciodată să te prefaci."

În ciuda unor neconcordanţe, datorate fie sursei diferite de documentare, fie alterării voite (în cazul lui Camus, poate) sau involuntare (din neglijenţă, în cazul ziaristului român), este limpede că cele două texte se referă la unul şi acelaşi fapt, petrecut undeva într-un sat din Europa, la cumpăna anilor 1934—1935.

Frizînd — vorba „străinului" Meursault — neverosimilul, întîmplarea a făcut obiectul unei senzaţionale telegrame de presă, pe care Camus va fi citit-o, la vremea ei, în coloanele unui ziar francez. Obsedat de singularitatea cazului şi convins că aceasta emană o „morală a sincerităţii", el l-a integrat în trama „Străinului" (1942) şi l-a transpus în dialog în „Neînţelegerea" (1943).

Este clar, de asemenea, că autorul articolului din ziarul românesc „prelucrează" telegrama de presă. El nu scapă prilejul de a-şi moraliza — simplist şi agasant — cititorii.

Citite unul după altul, cele două texte se completează reciproc. Astfel, articolul din „Viitorul" precizează datele geografice ale tragediei: Oravica, sat din Iugoslavia. Eroul lui Camus bănuieşte că abominabila crimă „trebuie să se fi petrecut în Cehoslovacia", dar nu este sigur, pentru că faptul divers tipărit pe fragmentul de ziar găsit în închisoare era fără început. În schimb, din relatarea lui Meursault aflăm că „cehul" avea nevastă şi copil. Textul din „Viitorul" nu dă nici o relaţie în legătură cu starea civilă a „iugoslavului". În versiunea românească, victima celor două ucigaşe lipsise 20 de ani din satul natal; în versiunea lui Meursault — 25 de ani. Agresiunea s-a produs — spune textul camusian — cu ajutorul unui ciocan. „Viitorul" ezită: ciocan sau topor. Datorită mai mult ca perfectului din „rewriting"-ul lui Meursault, cititorul ar putea înţelege că cele două femei s-au sinucis după ce soţia călătorului i-a dezvăluit identitatea. Aici însă articolul din „Viitorul" precizează că mama şi sora victimei, luîndu-i banii şi actele, au constatat că purtau acelaşi nume de familie. Deci autopedepsirea a avut loc „în aceeaşi noapte" înainte ca soţia celui ucis să fi intrat în scenă.

În sfîrşit, dacă autorul textului din ziarul românesc nu arată cum s-au descotorosit cele două criminale de trupul victimei şi cum şi-au sancţionat fapta, el face supoziţia că acestea, săvîrşind, omorul, recidivau.

În „*Străinul*" pe Camus nu-l interesează biografia celor două ucigaşe. El include acest fapt divers în corpul romanului pentru că — prin învăţătura lui îi fortifica o teză: „*nu trebuie niciodată să te prefaci*".

Într-adevăr, Meursault se caracterizează printr-o cinste dezarmantă. El nu minte pentru că a minţi înseamnă „*a spune mai mult decît simţi!*". Avem cuvinte, deci, nu pentru a ne ascunde gîndurile, ci pentru a le rosti, chiar dacă riscăm să înfruntăm prejudecăţile, convenienţele, cutumele. „El spune ce este el", afirmă Camus despre personajul său. De aceea lui Meursault i se pare că drumeţul care nu-şi declinase identitatea şi-a meritat soarta.

În „*Neînţelegerea*", cu asasinarea lui Ian, cele două ucigaşe încheiau un şir întreg de crime. Deci supoziţia ziaristului român a fost făcută, ulterior, şi de Albert Camus. Îndelung exersate în materie, Martha şi mama ei nu luau viaţa paşnicilor călători folosind ciocanul sau toporul, ci oferindu-le un ceai somnifer, după care îi jefuiau şi îi aruncau în apa unui rîu, unde — firește — se înecau.

Osmoza dintre real şi ficţiune este mai mult decît evidentă în această piesă. Făcînd cu „Neînţelegerea" o tentativă de a scrie „o tragedie modernă", Camus ne îndeamnă să observăm că viziunea care se degajă din textul dramatic, oricît de pesimistă ar fi, „*nu este incompatibilă cu un relativ optimism în ceea ce priveşte omul. Căci, în ultimă instanţă, totul s-ar fi petrecut altfel dacă fiul ar fi spus: „Eu sînt, acesta este numele meu". De unde s-ar deduce că într-o lume nedreaptă sau nepăsătoare, omul se poate salva pe sine şi-i poate salva şi pe ceilalţi cu ajutorul celei mai elementare sinceriăţi şi al celui mai potrivit cuvînt.*"

* * *

Firește, numeroase pagini de proză, teatru sau poezie din literatura universală şi cea românească îşi au punctul de plecare ori au topit în substanţa lor fapte consemnate mai întîi de presa cotidiană.

Articolul din „Viitorul" mi-a confirmat că nici marele scriitor francez n-a pregetat, pentru demonstraţia ideilor sale şi pentru veridicitatea scrisului său, să valorifice opera unui „istoric al clipei" — ştirea unui anonim gazetar de agenţie. Dar dacă în acest colţ de pagină mi-am permis să compar texte semnate de Camus cu un articol (o non-ficţiune) dintr-o gazetă uitată, am făcut-o deoarece sînt convins că materia primă oferită de presă poate deveni literatură numai dacă scriitorul ştie să renunţe la semnificaţia aparentă şi imediată a unui fapt (nu neapărat tragic), reţinînd-o pe cea reală, profundă, filozofică.

MIRCEA ICHIM ■

Cu Sadoveanu, la

Pe la sfîrşitul lui 1940, ajunsesem şi eu un cineva, he, he, în lumea literară „tînără" a Capitalei.

Adică, după ce-mi plasam, pe unde puteam, versurile şi notiţele „eseistice", dar şi gătam corectura la revista pe care o fericeam cu aportul meu mă şi înfiinţam, de la primele ore ale după-amiezii, la „Café de la paix", cel mai autentic centru de recrutare a noilor talente, în realitate o braserie-cafenea de categoria mai mult decît modestă.

Însă ce oameni întîlneam acolo!

Crema şi caimacul liricii şi prozei ultracontemporane: Geo Dumitrescu, Tiberiu Tretineseu, Anişoara Odeanu, Virgil Gheorghiu, Ovidiu Rîureanu, Coca Farago, Ion Vlad (sculptor şi grafician), Mişu Apostolescu, Ion Frunzetti, Bucuria Mînătoru, Ion Larian Postolache, Mircea Streinu, Aurel Tita, Ion Velicu, Const. Tonegaru, Traian Lalescu şi mai ales, Mitea Stelaru, zis şi Dimitrie Orfanu, cea mai ciudată şi pitorească apariţie a „generaţiei".

Mă opresc aici, ca să nu mai pomenesc despre mulţi alţii, care au scris şi publicat în anii aceia de pomină, şi de care nu-mi amintesc decît cu greu, ca prin ceaţă, deslușindu-le anevoie chipurile din pîcla timpului, însă dîndu-mi totodată seama, cu disperare, că le-am uitat numele tocit lent, şi pentru totdeauna, în văgăunile memoriei. Ce, patruzeci şi ceva de ani, puţini îs de-atunci?

Drept e, nici n-au mai tipărit ceva, afundîndu-se în anonimat şi abandonîndu-se altor preocupări, mai realist existenţiale. Însă nici eu nu i-am mai căutat, prins de iureşul multiplelor şi prea diverselor meserii practicate (multe din ele paraliterare): magazioner la Editura „Gorjan", traducător clandestin şi la „negru" de romane poliţiste în versiuni extraprescurtate (la sentiment), băiat de prăvălie la o librărie, deci oarecum în cultură, anticar de stradă, peste drum de spitalul Colţea, unde-l ajutam pe celebrul „bouquinist" Barbu Eftimiu, zis şi „pépère", recent înapoiat de pe malurile Senei, să-şi vîndă uriaşa bibliotecă adusă de-acolo.

De la vrema prînzişorului şi pînă-n seară, iar alteori peste frontiera miezului-nopţii, sorbeam şvarţuri după şvarţuri, scriam furibund pe colţul mesei poeme, balade şi... idile (încropite cu nenumăratele amazoane-pcetese ce-şi călăreau cu brio Pegasul, mai dihai decît centaurii de noi), rădeam cîteva platouri cu cîrnaţi pe fascle, sau alteori numai fasole-iahnie, în funcţie de situaţia financiară a zilei, în orice caz, cele mai accesibile preparate de pe lista de bucate a locantei literare.

Asta, bineînţeles, cînd mi se întîmpla să fiu mai înlesnit. Ceea ce, din păcate, se petrecea destul de rar. Ori, după apariţia numărului curent al gazetei pe care o corectam, şi care se plătea săptămînal, odată cu ieşirea de sub tipar a numărului, şi numai dacă nu-mi scăpau mai mult de cinci greşeli boacăne de corectură, ori cînd îmi apărea vreo poezie. Şi, e de la sine înţeles, cu condiţia ca „opera" să-mi fi fost întrucîtva onorată cu nişte leuşteni.

Pentru că, pe vremea aceea, mai existau şi publicaţii meteorice, care mai repede dispăreau decît apăreau, şi nu-şi puteau îngădui plătirea debutanţilor de-alde noi. În asemenea situaţii, mă mulţumeam cu cele cîteva exemplare pe care le căpătam drept compensaţie. Bune şi alea!

Le valorificam şi eu, după cum mă ajuta capul. Sau, mai exact, după cum mă consiliau colegii de breaslă, conform unor obiceiuri ale timpului. Pe-atunci nu funcţiona nici un fel de Fond literar, şi nici Societatea scriitorilor români nu se prea înghesuia să ne-ajute cu „documentări" plătite sau deplasări pe teren, prevăzute cu diurne şi foi de drum. Alte vremuri, alte năravuri literare!

Aşa că-mi luam teancul de reviste sub braţ şi porneam cu colindatul pe la uşile amatorilor de mecenat. Fie la directorul general de la salubritate (apă şi canale) care-şi căsătorise fata c-un actor-poet, din corpul de figuraţie de la „Tănase", fie la Patriarhie, unde se mai organizau pomeni pentru intelectualii de subsol, fie la administratorul sectorului de parcuri şi lacuri, mare iubitor de scriitori, de cînd îşi plantase Cişmigiul cu busturile cîtorva maeştri în viaţă sau viitori clasici (după deces).

Pesemne aveau ei niscaiva fonduri speciale, fiindcă, la văzduhul elucubraţiilor mele, sub formă de dedicaţii, pe care le scriam cu cerneală, de corectură, deasupra poemelor din gazeta în care apăruseră, năduşeau de încîntare şi mă expediau direct la casieria respectivă, de unde ridicam diverse sume, între 25 lei şi 200 (tot lei). Numai Patriarhia era mai generoasă, întrucît oferea şi cîte-o pungă de băcănie plină cu colivă uscată şi

„Café de la paix“

lejer înăcrită, colaci și-un pumn de mărunțiș, colectat probabil de la cutia milelor.

Însă marele meu noroc, chiar chior i-aș putea zice, a fost c-am intrat în grațiile maestrului Sadoveanu. Domnia sa mi-a întreținut condiția fizică și spirituală, părînd a-mi prețui talentul, contribuind din punga proprie la mesele mele de prînz și de seară.

Binele mi-l făcuse Tiberiu Tretinescu, prozator dăruit, autor al unui excelent volum de schițe („Vergu Ocu“) și care devenise celebru (volumul) printr-o catastrofică și monstruoasă eroare de tipar.

Într-o bună zi, cînd simțeam că plutesc în spațiu, datorită unicului șvarț servit pînă atunci, și din care „supsesem“ cinci ceasuri de-a rîndul, ba mai și împărțindu-l cu Tibi, frățește, acesta m-a îndemnat, dîndu-și seama de șocul hipoglicemic ce mă păștea:

— Ascultă, Marincule (pesudonimul meu, sub care făceam furori la data aceea), de ce nu-i oferi maestrului Sadoveanu poemul pe care ți l-a tipărit „Tribuna tineretului“?... Trage-i o dedicație corespunzător de măreață, și-om mai mînca și noi ceva!...

— Ce, ești nebun, să mă duc așa, pe nepusă masă, în casa titanului?

— Nu în casă, ci la masă, tontule! — m-a alintat bunul Tretinescu. Nu-l vezi ce se mai ospătează, la zece metri de noi?...

Mi-am aruncat imediat ochii în direcția indicată de talentatul deget al prozatorului Tibi.

De unul singur, în fața mai multor platouri cu bucate greu de identificat, un bărbat masiv și reprezentativ, bine îndesat, cu păr bogat și cîrlionțat, retras la o masă din fundul restaurantului, mînca agale, gospodărește, cufundat (probabil) în gîndurile generate de dificultățile scrierii vreunei noi capodopere.

Nu-l văzusem niciodată pe Sadoveanu. Decît în pozele din ziare și reviste. De aceea m-a mirat fața oacheșă, părul negru, nițel încărunțit pe la tîmple, întrucît totdeauna îmi imaginasem că maestrul aparține speciei bălaie, cu ochi albaștri și piele de piersică.

— Cum, măi Tibi, ăla-i Sadoveanu?...

— Dar bineînțeles... Însă vine-aici mascat și incognito, să nu-l recunoască lumea!

— De ce?

— Ei, asta-i bună! Ar începe să circule bîrfele. Sadoveanu la „Café de la paix“, cu banii lui?... Pricepi?...

Am priceput urgent. Lui Sadoveanu îi plăceau localurile populare, unde-avea posibilitatea să-ntîlnească oameni de rînd și să simtă pulsul real al vieții.

N-am mai zăbovit o clipă măcar.

Mi-am luat exemplarul din „Tribuna tineretului“ și-am zbughit-o drept spre maestrul literaturii noastre. Pe drum, am frînat brusc. Îmi amintisem că nu-i scrisesem dedicația. Imediat am cîrmit-o către toaleta bărbaților, unde, pe scaunul binecunoscut, la loc de taină, i-am ticluit cîteva rînduri din inimă.

Cînd m-am proțăpit lîngă uriașul scriitor, acesta tocmai se scobea în dinți. Și-a ridicat privirea spre mine și m-a-ntrebat c-un glas caraghios de pițigăiat:

— Ma che vrei, mo boețelu'?...

— V-am dedicat un poem, maestre!

— Ma che maistor, boețelu', io director estem!

Păream, sînt sigur de asta, ca lovit cu leuca în cap. Maestrul Sadoveanu vorbea ca-n volumul întîi din „Frații Jderi“, care tocmai apăruse în librării și pe care-l citisem dintr-o singură suflare. Grăia ciudat, amestecînd intonații și deformări specifice turco-grecilor din romanul suscitat.

De fapt, după cum am aflat numaidecît, cu uluire, pe Sadoveanul meu îl chema Anagstopulos, sau ceva în genul acesta, că nu mai țin minte, și era patronul localului.

Însă era om. De treabă. Din ziua aceea am avut totdeauna un cont deschis la „Café de la paix“. Plafonat însă. La limită de șvarțuri, iahnii de cartofi și fasole bătută.

Pe Tibi nu l-am uitat. La prima schiță apărută în „Curentul literar-magazin“, corectat de mînuța mea, i-am scăpat o greșeală de tipar și mai acătării. De l-am făcut om. În loc de „lupte și beznă“, a ieșit „lapte și brînză“. Și iarăși a devenit celebru. Dar și eu.

Că o săptămînă întreagă m-a căutat pretutindeni. Să mă felicite. Avînd în servietă gazeta cu pricina. În care învelise o cărămidă de 14/28 cm. (patru kile).

Nici pe Anagstopulos nu l-am urgisit, eliminîndu-l din memoria afectivă. Prin 1949 a fost invitatul meu. La „Capșa“. Slăbise grecul, de-atîrnau pielile pe el. Eram în pîine, tehnoredactor la „Editura de stat“, și i-am putut oferi tot ce i-a poftit inima. Spre stupefacția generală, n-a rîmnit decît la două porții de tocănițâ. La sfîrșitul festinului, sătul și încîntat, fostul Sadoveanu mi-a mulțumit recunoscător:

— Sa traieșt' și sa creștem mare, mo boețelu'!...

Și-am crescut. Chiar în exces... Dar nu ca scriitor.

VLAD MUȘATESCU ■

(din volumul „Memorii aproximative)

ENERGIA

UN GRUP DE CERCETĂTORI ROMÂNI ELABOREAZĂ O NOUĂ TEORIE GENERALĂ A ENERGIEI CU TULBURĂTOARE IMPLICAȚII ASUPRA FIINȚEI UMANE, ÎN TEHNICĂ ȘI, DE CE NU?, ÎN VIAȚA DE FIECARE ZI.

La 5 decembrie 1955, în cadrul unei ședințe a catedrei de mecanică și rezistență a materialelor de la Universitatea din Brașov, proaspătul inginer Alexandru Forje pezenta ipoteza unei teorii devenite ulterior o încercare de teorie generală a energiei. Cu acel prilej, datorită insolitului discuției, șeful catedrei, profesorul Ion Coșereanu, i-a invitat pe profesorul universitar Radu Mărdărescu, specialist în termodinamică, și pe conferențiarul Mircea Cristea, șeful catedrei de electrotehnică, să asiste la dezbateri și să-și spună părerea. Radu Mărdărescu i s-a adresat în acești termeni lui Alexandru Forje, la sfîrșit:

— Tinere, îndrăzneala ta este atît de mare încît nu știu dacă te vor ține „balamalele"... Cu o teorie atît de temerară ca aceea pe care o propui, trebuie să fi pregătit să trăiești o viață întreagă la lumina fulgerelor. Pentru o clipă, le poți privi în față, dar apoi prea marea lor strălucire te orbește.

În ciuda elanului de început de drum și a chemării pentru împletirea tot mai strînsă a tehnicii cu matematica, tînărul cercetător nu și-ar fi putut închipui atunci că îi vor trebui aproape trei decenii nu ca să-și definitiveze teoria (care, datorită ariei vaste de probleme vizate și îndrăznelii conceptelor, nici pînă azi nu și-a conturat complet sfera de aplicabilitate), ci doar să o pună corect sub raportul noțiunilor și postulatelor și să obțină primele rezultate practice. De-a lungul anilor, mai mulți specialiști „s-au alăturat" noii teorii, dezvoltînd-o fiecare în domeniul său și, fapt mai important, vădindu-i valabilitatea, inclusiv în direcții neașteptate. Azi, cînd într-un anume sens se poate spune că *energia este treaba tuturor*, merită cunoscută această contribuție științifică majoră românească, materializată în sînul unui larg grup interdisciplinar format din Alexandru Forje, doctorii ingineri M.G. Pop și Florin Predan, inginerii Iulia Forje, Florin Andreescu, Vasile Luca, Radu Iovănaș, Cornel Șerban, Ioan Enești, Manuela Chindea, fizicienii profesor universitar doctor Giuseppe Munteanu, Vasile Stratulat și Silvia Dateș, profesor universitar doctor în chimie Horst Bednar, conferențiar doctor în matematică Claudia Simionescu, filozof Elena Teacă și alții. Faptul că ei provin de la Universitatea Brașov, Institutul Politehnic București, ICEMENERG etc., precum și însăși diversitatea specialităților implicate (nu putea lipsi nici filozofia!) evidențiază *bătaia lungă* a noii teorii, mai exact a noii încercări de teorie generală a energiei. Este suficient să spunem că pînă în prezent:

- pe această bază s-au obținut peste *100 brevete;*
- au fost făcute comunicări, bine primite, cum ar fi la Simpozionul internațional de aplicații ale matematicii în teoria sistemelor și la Conferința internațională de energetică industrială — așadar, prime *ecouri internaționale favorabile;*
- *personalități științifice românești* și-au manifestat acceptul (academician Nicolae Teodorescu, profesorii universitari doctori docenți Ion Dumitru Mangeron și Vasile Nitu, profesor universitar doctor inginer Petre Sonea);
- studiul privind conceptele teoretice a fost condus, sub egida *Consiliului Național pentru Știință și Tehnologie*, de către profesorul Giuseppe Munteanu de la Universitatea din Brașov, iar prestigioase institute de cercetări științifice, precum ICSIT Prelucrări Sectoare Calde, București, Institutul de sudură și încercări de metale, Timișoara, Institutul de cercetări pentru tehnica de calcul etc. au avizat favorabil propunerile de invenții rezultate direct sau indirect din această teorie.

În ce constă noutatea adusă de cercetătorii români pe plan teoretic?

Civilizația actuală se sprijină, în mare măsură, pe electricitate, deci pe utilizarea fenomenelor electromagnetismului, pe care marele Maxwell, în secolul trecut, le-a descris ca fiind „liniare". Ce înseamnă aceasta? Modelul liniar presupune, simplu, că dacă există mai multe cauze care acționează în același timp efectele se sumează, iar dacă o cauză se amplifică, să spunem de două ori, efectul acesteia se a
proporție, adică tot
un exemplu.) Dar în
realitate: pe o linie
cade într-un loc p
care sparge un pîn
în sine, dar care...
tehnologic. Altfel
liniar, *amplificarea*
țională cu pricina
cu care lucrează te
vădă și asemenea si
re soluții de evitar

Aceasta se aplică
faimoasele ecuații
are, ele tind să simp
ce era perfect acc
secolului trecut nu
se lucrează cu tens
se transportă energ
metri. Cu alte cuvi
de un secol nu mai c
în anumite situații,
teorie generală a
propun cercetători
Noua teorie postul
siunilor fundamen
fenomenelor fizice:
se propun ca *măr*
energia legată între
decît cea a lui Ei
energia = masa în
la pătrat. Binențel
strălucit verificată
bilă, însă într-un

**„UN SURPLUS D
PENTRU OMU**

Nu dorim să des
pagini, esența fizi
pe omul de pe st
matematice îl inte
de azi și de mîine
unor noțiuni și po
stracte să decurgă
de căldură și lu
întreprinse și rez
în temeiul ipotezei
întru totul acest
Pe ce fundal? Iată
dru Forje:

ESTE TREABA TUTUROR

efectul acesteia se amplifică exact în aceeaşi proporţie, adică tot de două ori. (Este doar un exemplu.) Dar iată ce se poate întîmpla în realitate: pe o linie tehnologică, bunăoară, cade într-un loc pe flux o cheie franceză, care sparge un pinion — defecţiune minoră în sine, dar care... opreşte un întreg proces tehnologic. Altfel spus, efectul nu a fost liniar, *amplificarea nu a fost direct proporţională cu pricina*. Or, modelul matematic cu care lucrează tehnicianul trebuie să prevadă şi asemenea situaţii „neliniare" şi să ofere soluţii de evitare.

Aceasta se aplică, *mutatis mutandis*, şi la faimoasele ecuaţii ale lui Maxwell; fiind liniare, ele tind să simplifice realitatea, dar ceea ce era perfect acceptabil în electrotehnica secolului trecut nu mai corespunde azi, cînd se lucrează cu tensiuni de 400—1 500 kV şi se transportă energie electrică la mii de kilometri. Cu alte cuvinte, modelul liniar vechi de un secol nu mai corespunde azi cu practica, în anumite situaţii, şi devine necesară o nouă teorie generală a energiei. Este ceea ce îşi propun cercetătorii români sus-menţionaţi. Noua teorie postulează şi schimbarea dimensiunilor fundamentale de reprezentare a fenomenelor fizice: în loc de timp şi lungime se propun ca *mărimi fundamentale masa şi energia legate între ele de o relaţie mai generală decît cea a lui Einstein*, care este liniară: energia = masa înmulţită cu viteza luminii la pătrat. Bineînţeles, această celebră relaţie, strălucit verificată în practică, rămîne valabilă, însă într-un domeniu mai limitat.

„UN SURPLUS DE CĂLDURĂ ŞI LUMINĂ PENTRU OMUL DE PE STRADĂ"

Nu dorim să descriem amănunţit, în aceste pagini, esenţa fizică a noii teorii, deoarece pe omul de pe stradă nu datele tehnice şi matematice îl interesează, ci siguranţa zilei de azi şi de mîine, posibilitatea ca pe baza unor noţiuni şi postulate necesarmente abstracte să decurgă pentru noi toţi *un surplus de căldură şi lumină*. Or, experimentele întreprinse şi rezultatele practice obţinute în temeiul ipotezei la care ne referim răspund întru totul acestui deziderat fundamental. Pe ce fundal? Iată argumentarea lui Alexandru Forje:

La ultimele congrese mondiale ale energiei în mod eronat *tinde să se acrediteze ideea că „scenariul tehnologic al energiei" pînă la sfîrşitul secolului a şi fost scris* şi că nu se aşteaptă tehnologii de producere şi transport ale energiei care să schimbe din temelii situaţia actuală. De asemenea, se afirmă că nu este de aşteptat nici introducerea în proporţie de masă a unor resurse noi care să modifice structura şi participarea purtătorilor de energie utilizaţi azi în tehnică.

Nu ne putem resemna la ideea „scenariului jucat", predicţie defetistă atît pentru omenire în întregul ei cît şi pentru ţara noastră în special. *„Această situaţie nesatisfăcătoare* — opinează interlocutorul nostru — *provine din lipsa de adaptare la resursele naturale existente şi mai ales într-o insuficientă examinare a ansamblului resurselor energetice şi de materii prime de care dispune ţara."* Firească, documentele de partid, programele de cercetare ştiinţifică trasează însufleţitoare obiective şi jaloanele dezvoltării energetice a României, dar în acest cadru larg şi generos specialiştilor le revine datoria să depisteze rezerve neştiute încă, să indice soluţii concrete şi căi de utilizare a energiei ferecate undeva, dar nefolosită în prezent. Noua teorie oferă perspectiva unei *eficienţe sporite* în folosirea acestor resurse.

Iată contextul:

În România — a calculat grupul din care face parte inginerul Forje — fiecare cetăţean consumă, fără recuperare, cam 20 kg hîrtie anual. Înmulţind această cifră cu populaţia ţării se ajunge la peste 460.000.000 kg hîrtie aruncată la gunoi. Ea reprezintă nu numai materie primă şi muncă, dar şi energie irosită.

Apoi, fiecare cetăţean al ţării risipeşte în medie anual, în gospodărie:

- 500 kg deşeuri organice — coji de legume şi fructe etc.;
- material semincer (sîmburi de cireşe, prune, caise, piersici...) cu care doar în capitală s-ar putea planta 30.000.000 pomi fructiferi;
- cam 0,7 kg materiale plastice;
- 0,75 kg deşeuri de lemn, ambalaje, etc. şi 1,75 kg deşeuri textile ş.a.m.d.

Evident, şi aceste cifre trebuie înmulţite cu populaţia ţării, luîndu-se în considerare

ENERGIA ESTE TREABA TUTUROR

că avem de-a face nu numai cu resurse primare, ci și energetice. Considerînd pentru fiecare kilogram din materialele sus-menționate că se pot obține 200 kilocalorii pe kilogram, se ajunge la cifre a căror semnificație — aș spune chiar gravitate — apare limpede oricui.

— Există un anumit confort în gîndirea energetică — afirmă inginerul Forje — și în schimbarea tehnologiilor pe această bază. Doar cîteva exemple: „automobilele „Dacia" datează din anii '60 pe planul concepției, și îndrăznesc să afirm că nu s-a făcut mare lucru pentru a le îmbunătăți eficiența *energetică*. La nivelul mondial 1982 ar fi suficient, pentru capacitatea lor cilindrică, un consum de circa 6 litri la suta de kilometri, și nu de 10, ca acum. Apoi, cazanele și turbinele marilor noastre termocentrale funcționează cu tehnologii din import, poate justificate la ora procurării lor, dar care azi nu mai sînt „ultimul strigăt". Trebuie gîndit, gîndit și iar gîndit cu capetele noastre (nu ale altora!) cum să le îmbunătățim. Alt aspect major: s-a considerat în mod greșit că fiabilitatea, trăinicia unei instalații, a unei construcții, a unui motor etc. ar rezulta, în mare măsură, din supradimensionarea elementelor componente, deși în realitate ele depind în mod covîrșitor de calitatea execuției și controlul riguros al tehnologiei. Astfel, pe undeva s-a creat *mitul tonelor/kilometri, deci al gigantismului, care a dus nu arareori la exagerări și risipă.*

Iată, așadar, contextul larg în care noua teorie generală a energiei își poate dovedi rodnicia, cu atît mai mult cu cît explicațiile pe care le dă interesează nu numai fizica și ingineria. Să dăm cîteva ilustrări.

DE LA TRATAMENTE MEDICALE LA FLUXURILE DE ENERGIE ÎN UNIVERS

• Domenii de cercetare care păreau pînă în prezent închise matematizării sau investigării sub raportul pur fizic pot fi abordate și prin noua teorie-ipoteză. Amintim, în acest sens, experimentul Bednar-Radu privind ADN, comunicat și la congresul internațional de neuropatologie de la Montreal 1978. Cei doi cercetători brașoveni au demonstrat, utilizînd stimuli energetici, că acidul dezoxiribonucleic, al cărui rol esențial în *mecanismele ereditare* este bine cunoscut, are, în afara masei obișnuite (gravifice), și o masă de interacțiune variabilă cu cîmpul electromagnetic, în funcție de subiectul de la care a fost extras: mușchi de embrion, de om tînăr, de adult sănătos sau de adult bolnav de neuropatie. Or, pînă azi se considera că ADN are o formulă chimică, deci o masă stabilă, nu și una electromagnetică variabilă. Așadar, prioritate românească absolută, care deschide căi noi de studiu în fascinantul domeniu al geneticii, dar și o posibilă aplicare în diagnosticul precoce și tratamentul neuropatiilor și al altor boli.

• Un alt exemplu, tot din medicină și biologie. Se cunoaște de mai mulți ani și se practică tratamentul chirurgical al ulcerului constînd în rezectarea traiectului nervos ce inervează zona lezată, fără îndepărtarea concomitentă a unei porțiuni din zona de stomac sau duoden afectată. În extrem de numeroase cazuri metoda s-a dovedit eficace, iar în locul mutilării produse de îndepărtarea pînă la 3/4 din stomac, tăietura nu depășește ca dimensiune pe cea reclamată de o banală operație de apendicită. Explicația efectului curativ (foarte schematizată) dată în contextul noii teorii a energiei este simplă: comanda nervoasă, deci energetică, a zonei ulcerate fiind alterată de boală, aceasta conduce la un plus de secreție de acid clorhidric — cauză a ulcerării. Prin vagotomie, deci prin rezectarea traiectului nervos alterat, ulcerația se vindecă. Doctorul Nicolae Saghin de la Spitalul „Tractorul", Brașov, a prezentat o comunicare în acest sens la Congresul internațional de istoria științei de la București.

• Și acum din nou la tehnică. Noua teorie explică mult mai precis *transferul de energie* prin conductori de înaltă și foarte înaltă tensiune, conducînd la o precizie de calcul sporită și la substanțiale economii de energie (experimentul Florin Predan). Totodată se elucidează mecanismele profunde ale transferului de metal în descărcări electrice, cu multiple aplicații în prevenirea scurtcircuitului la înaltă și foarte înaltă tensiune (experimentul Marius Dăncilă); la fel s-a investigat transferul de metal la sudură și topirea metalelor (experimentul Forje-Andreescu).

• Procesele curente de producție depășesc, uneori, prin implicații, cadrul lor diurn, prozaic. S-a spus astfel despre profesorul doctor inginer Constantin Iliescu, de la Universitatea din Brașov, că *și-a ridicat privirea spre univers*. De ce ? Experimentele și realizările sale de tăiere a metalelor la rece au demonstrat că energia consumată pentru încălzirea barelor destinate secționării lor se irosește fără nici un folos. În adevăr, aducerea în stare plastică, azi realizată printr-o energofagă încălzire, se poate înfăptui, printr-o anumită tehnică, la temperatura ambiantă — a arătat Constantin Iliescu — cheltuindu-se de *30 de ori mai puțină energie*. Or, asemenea tăieri se practică anual în industria noastră în număr de

ordinul sutelor de milioane. Dar de ce s-a afirmat că profesorul braşovean şi-a ridicat privirile spre univers? Se ştie de la începutul acestui secol că fluxurile luminoase trecînd pe lîngă corpurile cereşti se curbează, deoarece îşi aleg o direcţie preferenţială de minim de energie. În fond, un lucru similar l-a făcut cercetătorul braşovean, realizînd o direcţie preferenţială de transfer de energie în tăiere.

Astfel, *oferind o bază de calcul mult mai exactă şi o înţelegere mai profundă a energiei şi utilizării ei, noua teorie poate conduce la economii echivalente, în final, poate cu sute de milione de dolari anual* — afirmă inginerul Forje. Mai cu seamă fiindcă ea îndreaptă atenţia şi asupra unor materiale şi resurse neluate în seamă sau insuficient folosite, bunăoară reziduurile de la spălarea huilei: circa 700.000-800.000 t anual, care în prezent se aruncă. Or, la Universitatea din Braşov (unde cum am văzut, s-au şi făcut primii paşi în direcţia aplicării noii teorii) s-a demonstrat experimental că aceste reziduuri pot fi gazeificate. Se deschide astfel perspectiva obţinerii echivalentului a 1.000.000 t petrol pe cincinal, într-un viitor mai mult sau mai puţin apropiat, prin tehnici posibile de realizat în ţară (experimentul doctor inginer Vasile Vulcu, profesor doctor inginer Victor Hoffman, profesor doctor în chimie Horst Bednar, şef de lucrări doctor inginer Cornel Samoilă şi alţii).

Reiese clar din cele de mai sus că teoria care face obiectul articolului de faţă nu şi-a propus să consume inutil cerneală şi hîrtie doar de dragul ipotezelor elevate, „pentru a crea noi probleme şi dileme" — cum se exprima unul din creatorii ei — ci se îndreaptă hotărît spre experiment, tehnologii şi aplicaţii practice, fără a aştepta închegarea pînă în ultimele amănunte a „fineţurilor" teoretice. Poate în cele din urmă şi această nouă teorie, ca atîtea ilustre precedesoare (din care nu fac excepţie nici teoriile newtoniană şi einsteiniană privind gravitaţia), se va dovedi a fi drept o aproximaţie, care duce însă la o înţelegere mai adîncă a realităţii şi, în particular, a energiei. Iată de ce merită cunoscută de cercuri mai largi ca un îndrăzneţ efort ştiinţific şi tehnic românesc, azi mai mult ca oricînd, cînd energia este treaba tuturor, dar mai ales — nu este aşa? — a specialiştilor. Iar dincolo de aplicaţiile practice pe care ea le promite, nu mai puţin îmbietoare apare fereastra deschisă spre necunoscut. Scria Alexandru Forje într-un poem închinat profesorului Nicolae Teodorescu: „*Propun un drum mai scurt spre înţelesu-lumii,/ Trecînd de atîtea pete albe cîte sînt/ Pe harta fără ţărm a înţelepciunii./ Eu sînt poetul/ Ce-am îndrăznit să fiu şi inginer,/ Şi pentru partea mea de iad/ În schimb am dat/ Întreagă partea mea de cer./ Nu demonii mă-mping tot înainte,/ Cînd prea mulţi fruntea mi-o ţintesc,/ Ci gîndu-adînc şi-atîta de fierbinte/ C-am slujit şi voi sluji tot neamul românesc.*"

LIONEL NIŢESCU ■

ADEVĂRUL GOL-GOLUŢ!

ORIZONTAL: 1) Le tot ninge şi plouă. 2) Un gînd întunecat pe-un vis albastru — Formă de stat. 3) Intră în urechi cu ascuţişul — Trecut cu vederea. 4) Treaba papagalului. 5) Bucuria gazdei primitoare — Un dulce mărunţel de tot — Geme cu gura închisă! 6) Capul Midia! — Fără forme în reguli. 7) Dublură la Titircă! — Dă naştere la lei, prin înmulţire — Începutul a tot ce se leagă de viaţă. 8) Aţa plutelor — Unguent de casă — Meşine! 9) Cale în susul apei — Petrecere cu lume multă. 10) Au mers pînă-n pînzele albe.

VERTICAL: 1) Atmosferă plăcută la respirat. 2) Sens unic — Dispariţie în mediul acvatic. 3) Adevărul adevărat — Propus la decoraţie. 4) Trecute prin sită! — Cap iberic! — O surlă pentru Capitoliu. 5) Deştept cu pene — Scoate apă din piatră seacă. 6) Peşte şi iar peşte! — Capriciu cu variaţiuni pe o temă dată. 7) Răsplătit cu lauri — Sfarmă-piatră. 8) Atracţii în apă — Sunete din tobă! — Nota direcţiei. 9) Pitic la trup! — Dat pe faţă în public. 10) O splendidă revărsare de sunete, cîteodată... neterminată.

Dicţionar: TEUGE, AVEN, RAZ.

ANDREI CIURUNGA – Bucureşti ■

UMOR

— Noroc, Vasile! Pari foarte mulțumit, ce-i cu tine?

— Păi, ieri am împlinit șaptezeci de ani, ceea ce nu-i deloc rău pentru vîrsta mea!...

•

— Spune-mi, dragul meu, întreabă soția, tu ai o bună memorie a figurilor?

— Cred că da. De ce întrebi?

— Pentru că tocmai ți-am spart oglinda de bărbierit.

•

— Gigele, cum mănînci? N-ai observat pe care față am uns felia de pîine cu dulceață?

— N-are importanță, oricum mănînc ambele fețe!

•

— În definitiv, pentru a scăpa de problema menajului am putea locui la părinții tăi, spune soțul.

— Imposibil, răspunde soția, ei stau la părinții mamei!

•

— Ascultă Costele, unde-i umbrela pe care ți-am împrumutat-o alaltăieri?

— I-am împrumutat-o unui vecin. O vroiai?

— Nu pentru mine, dar băiatul de la care am împrumutat-o mi-a spus că proprietarul ei o cere.

•

Avionul execută un viraj periculos la 10.000 m. altitudine, cînd, deodată pilotul începe să rîdă cu lacrimi.

Un pasager mai curios întreabă:

— Spuneți-mi, ați observat ceva caraghios?

— Nu, dar mă gîndeam ce figuri au să facă cei de la ospiciu cînd au să observe că am evadat!...

•

— Aici aveți portretul străstră-străbunicului meu...

— Extraordinar, nu pare cu mult mai în vîrstă ca tine!...

•

— Alo, miliția? Veniți repede în parcul de lîngă gară, un om cățărat într-un copac îmi insultă ținutele!

•

— La noi, spune chelnerul, s-au montat plite electrice, totul e gătit cu electricitate.

— Ați putea atunci supune această friptură la încă vreo două electroșocuri?

•

Directorului unui hotel i se reproșează:

— Cum aș putea fi mulțumit? Priviți, acest perete e atît de subțire încît se poate vedea prin el!...

— Dar nu e perete, e o fereastră...

•

Pe o stradă întunecoasă din Chicago un individ puțin speriat îl întreabă pe altul:

— Sînteți amabil, ați văzut cumva vreun polițist prin apropiere?

— Nu, îmi pare rău...

— Atunci, mîinile sus, dați-mi repede banii și bijuteriile

•

— Cum, Joe, tu joci pocher acasă, cu soția?

— Da, am avut o idee grozavă. Luna trecută mi-am recăpătat astfel aproape un sfert din salariu!

•

Într-o cameră de spital pacientul declară unei asistente nostime:

— Te iubesc atît de mult încît n-aș vrea să mă mai însănătoșesc niciodată!...

— Nici n-o să te însănătoșești, adineauri ne-a văzut împreună medicul salonului care e logodnicul meu!

•

Într-un magazin de încălțăminte un scoțian întreabă:

— Sînteți amabilă, pentru liniștea mea sufletească, aveți cumva doi pantofi care să se rupă amîndoi în aceeași zi?...

•

Savantul distrat povestește asistentului:

— Închipuiește-ți că acum două zile soția mea a născut doi gemeni, unul din ei este fată iar celălalt este băiat, deși... murmură el în continuare, deși... nu sînt sigur dacă nu cumva e invers!

•

— Este nemaipomenit, urlă din baie soțul furios, lamă nou-nouță și nu reușesc să mă rad cu ea, nu taie deloc!...

— Nu fi caraghios, spune soția, doar nu ai o barbă mai tare decît marginile de la sandalelele mele de plajă!...

•

— Știu că soția ta provine dintr-o familie de gemeni. Spune-mi, nu ți s-a întîmplat vreodată să faci vreo confuzie?

— Niciodată, fratele ei poartă barbă!

•

— Nu-mi dau seama ce face Bill cu banii, n-avea nici acum, nu a avut nici ieri, alaltăieri...

— De unde știi? Ți-a cerut un împrumut?

— Nu, eu i-am cerut lui.

— AFORISME —

— Nu crede nici în propria-ţi inimă, îţi înghite sîngele.
— Cînd unora le scapă cîrma din mînă, ar putea să se izbească cu ea în frunte.
— Lumea întotdeauna revine la anumite norme. Important, la care.
— Toţi vă vor binele. Nu vi-l lăsaţi luat.
— Cei care au ars degeaba îşi bagă capu-n cenuşă.
— Omul are deja aripi şi nu-i înger.
— Cîte din cuvintele din urmă n-ar dori să fie primele !
— Ce greu e să-ţi ascunzi inexistenţa !
— Lumea este în capul — poeţilor !
— Cine are limbă ascultătoare, deseori tace.
— Ca să împerecheze cîteva cuvinte îi trebuie omului o viaţă.
— Cel mai greu de făcut sînt operaţiunile al căror rezultat nu ne convine.
— Se înşală cei care cred că analfabeţii nu pot face toate neghiobiile de la a la zet.
— Cel mai greu de clintit este punctul pus deasupra lui „i".
— De obicei, ceea ce a ars în noi ne mai şi afumă.
— Omului tras pe roată n-ai să-i alini suferinţa dacă o să tragi roata înapoi.
— L-am văzut din cap pînă în picioare, ştiu pe cine are în spate.
— „Nu vă împotriviţi răului" care îşi doreşte pielrea.
— Ţi-ar trebui o mie de ochi să faci cu ochiul la toate.
— Spiritul vremurilor îi sperie chiar şi pe ateişti.
— Fiecare vîrf se află pe marginea prăpastiei.
— Măsoară-ţi vorbele ! Fiecare poate fi ultima.
— Te poţi scuipa şi fără să deschizi gura.

STANISLAW JERZY LEC

In româneşte de NICOLAE MAREŞ ■

MINI-ENIGME

Mama noastră

(6 litere)

Ne-nţeapă ace mii din soare
Fugim la ea-n dulcea răcoare.
Ne leagănă-n braţele lenii
Ea, mama noastră de milenii !

Odihnă ?

(7 litere)

Lucru-i foarte căutat
Căci el serveşte la... stat.
Însă, vedeţi cum e treaba,
Nu-i pentru statul degeaba !

Atenţie !

(6 litere)

Munca poate fi gătată
C-o sapă şi c-o lopată.
Şi-ajunge, ştiţi pe de rost,
Cursă pentru omul prost !

Montană

(11 litere)

Şarpe lung străbate văi
Pe mult cunoscute căi
Ca un prieten ne-nsoţeşte
Pînă dincolo de creste !

Voinicul

(6 litere)

Nimeni nu-i voinic ca el,
Parcă-i fier, parcă-i oţel.
Cu dinţii, cu ghearele,
Se luptă cu... fiarele !

MIRCEA IORDACHE ■

SOLUŢIILE MINI-ENIGMELOR:

Marea, Scaunul, Groapa, Trecătoarea, Rugina.

TABLOU CLĂTINAT

(Ligament 7,6,5,5,5)

O lună adîncită în extaze
pe umeri şi-a luminizat topase —

desene calde, aurii ca mierea,
pe care nu le-ascunde mînglierea.

Iar peste chip lăute selenare
tăcute cîntă zîmbetu-şi de floare

curat ca cerul verii de safire
şi parcă tulburat de împlinire.

Sau lustru-i tot, amăgitoare undă
în care sufletul mi se scufundă?...

G. NAVARRA ■

N.A. *Se vor afla cinci scriitori latini.*

Soluţia: Marţial Seneca, Plaut, Catul, Aulus.

INIMA

Bolile cardiovasculare, pe scară mondială pot fi considerate, ca una dintre principalele cauze de deces. Acest „flagel dezastruos", „marele ucigaș al secolului nostru", reprezintă o problemă majoră a societății contemporane.

Dacă pînă nu de mult moartea era produsă, în primul rînd, de tuberculoză, cancer, accidentele rutiere și bolile infecțioase, azi cel mai mare ucigător îl constituie bolile cardiovasculare.

Fără discuție, există o legătură strînsă între bolile cardiovasculare și gradul de dezvoltare, economico-socială a națiunilor în etapa actuală. De aceea se poate afirma că în țările cu nivel de trai foarte ridicat mortalitatea este mult crescută față de țările în curs de dezvoltare, fenomen confirmat de numeroasele statistici ale OMS.

Așa că, în condițiile unei modernizări rapide, ale creșterii continue a nivelului de trai și implicit ale creșterii duratei medii de viață, trebuie oare să întrevedem o eventuală tendință de creștere, pe viitor, a mortalității prin boli cardiovasculare?

Este posibil ca explozia demografică şi progresele economice neîncetate să ducă la un cerc vicios dacă în următorul deceniu nu se va declanşa o luptă aprigă pentru prevenirea şi combaterea eficientă a acestui flagel.

INAMICUL Nr. 1 AL OMENIRII?

Aşadar, mortalitatea prin boli cardiovasculare ocupă actualmente locul întîi pe lista cauzelor de deces în toate ţările dezvoltate, îndeosebi în ultimul deceniu. Mortalitatea cea mai mare o întîlnim în statele cu standard de viaţă ridicat, dar variază de la o regiune la alta în funcţie de condiţiile de mediu exterior şi diferenţele geografice, precum şi în funcţie de elemente sociologice specifice. Aşa cum dealtfel ne confirmă şi datele prezentate în tabelul de mai jos:

Mortalitatea prin boli cardiovasculare în 1973

ŢARA	DECESE LA 100.000 locuitori
SCOŢIA	678
UNGARIA	629
ANGLIA ŞI ŢARA GALILOR	615
SUEDIA	562
R.F.G.	541
NORVEGIA	515
ROMÂNIA	501
FINLANDA	497
ITALIA	467
FRANŢA	396
POLONIA	394
IUGOSLAVIA	314
GRECIA	300

(Anuarul statistic OMS, Geneva 1976. Datele privind România provin de la Centrul de calcul şi statistică sanitară 1977).

Bolile cardiovasculare afectează profund colectivitatea şi individul, datorită vîrstei active la care se manifestă, implicaţiilor medicale, cheltuielilor legate de profilaxie şi tratament.

Numai cheltuielile pentru profilaxie şi tratament sînt apreciate de OMS la 1/3 din totalul „consumului" de servicii medicale. În România, anual, aproximativ 10% din totalul zilelor de concediu medical sînt retribuite pentru afecţiunile cardiovasculare.

Mai edificator, în Suedia, după comunicările OMS, costul total necesitat de tratamentul cardiovascular s-ar ridica la 4—5% din venitul naţional.

În România, ca dealtfel în majoritatea ţărilor europene, bolile cardiovasculare constituie principala cauză a morţii şi în special a morţii subite. Numai în 1975, din 197.538 de decese, 101.594 s-au datorat afecţiunilor cardiovasculare (Anuarul Statistic 1976). În Finlanda, numărul infarctelor a fost de cinci ori mai ridicat decît în Bulgaria (OMS, 1974).

RETROSPECTIVĂ

Printre cauzele mortalităţii crescute prin afecţiuni cardiovasculare, se înscrie şi faptul că durata medie de viaţă, în majoritatea ţărilor cu standard de viaţă ridicat, în a doua jumătate a secolului nostru, a crescut de la 40 ani la 70 ani, cu influenţe profunde asupra structurii pe grupe de vîrstă.

ŞI MISTERELE EI

Dar, concomitent cu prelungirea vieţii se accentuează şi procesele de uzură a organismului în general, dar cu prioritate a aparatului cardiovascular.

Evident, durata medie de viaţă a crescut continuu în ultimii 15.000 de ani:

— în epoca de piatră — 19 ani (Nougier, 1954);

— în antichitatea europeană 20—30 ani (Dublin, 1949);

— în secolul al XVI-lea 26,5 ani (Necrasov, 1957);

— în secolul al XVIII-lea 28,5 ani;

— în secolul al XIX-lea 40 de ani.

Inima și misterele ei

Iar secolul al XX-lea marchează o creștere fantastică: de la 40 de ani la 70 de ani.

În România durata medie de viață a evoluat, din 1932 pînă în prezent, de la 42,01 ani la 69,58 de ani, iar mortalitatea prin afecțiuni cardiovasculare (decese la 100.000) în 1938 era de numai 144,6 pentru ca în 1975 să se ridice la 501.

INAMICII INIMII

Deplasarea ponderii vîrstelor spre gradele superioare este un fenomen ce caracterizează secolul XX, cu implicații profunde de ordin social-economic, sanitar și cultural-educativ.

Societatea modernă, pe lîngă avantajele și comoditățile evidente pe care le oferă, ne expune, cum am arătat, la un risc crescut și de decese prin boli cardiovasculare. Dezvoltarea impetuoasă a industriei, mecanizarea, automatizarea, urbanizarea în general, au modificat regimul de viață și de muncă, odată cu stimularea sedentarismului, suprasolicitarea psiho-emoțională (stressul), o alimentație mult modificată (bogată în dulciuri și grăsimi), apariția unor deprinderi dăunătoare, atît la bărbați cît și la femei (alcool, cafea, tutun,). Mai grav, toate aceste elemente la un loc cunosc un ritm progresiv.

Prin urmare, cunoaștem cauzele bolilor cardiovasculare, ne rămîne să acționăm cu toată perseverența pentru prevenirea lor prin măsuri luate la timp, încă din fragedă tinerețe, prin autoeducare cu impunerea unor deprinderi ce încoronează viața echilibrată: *Încă din tinerețe*, pentru că o serie de boli congenitale la vîrsta cuprinsă între 0-4 ani, iar de la 5 la 30 de ani reumatismul afectează frecvent cordul pentru ca după 30 de ani inima să sufere consecințele aterosclerozei și ale hipertensiunii arteriale. Aceasta nu înseamnă că ateroscleroza începe după 30 de ani, ea începe, de fapt, de la naștere. În acest sens Apfelbaum îi avertiza pe pediatri spunînd: „Unul din doi copii de sex masculin pe care îi aveți în supraveghere vă va muri de una din complicațiile aterosclerozei.

Se cunoaște suficient de bine momentul cînd apare, în organism, boala vasculară care peste 2—3 decenii declanșează hipertensiunea arterială permanentă, infarctul de miocard sau accidentul vascular cerebral. Boală-flagel afectează aproape un sfert din populația adultă a țării noastre.

UCIGAȘUL MUT

Picăturile de grăsime care se depun încet, de-a lungul a zeci de ani, formează pe peretele intern al arterelor plăci mici și dure, în cadrul bolii numite ateroscleroză, care se insinuează fără „zgomot clinic", pe tăcute, ani de-a rîndul și numai după o perioadă își anunță brusc prezența prin infarct de miocard, accidente vasculare grave, accidente tromboembolice sau infarctul cerebral.

Ateroscleroza, care apare odată cu viața și nu este o boală a bătrîneții, constituie (ca și cancerul) o mare problemă nerezolvată încă. Ei i se asociază o serie de factori traumatizanți pentru artere, care duc în final la accidente grave. Care sînt factorii care produc adevărate traume asupra pereților vasculari?

ABUZUL DE ALIMENTE bogate în grăsimi, dulciuri și făinoase contribuie la creșterea concentrației grăsimilor din sînge și la depozitarea lor pe pereții diferitelor vase. Totdeauna trebuie să avem în minte necesitatea unei alimentații echilibrate și în limite fiziologice, pentru că altfel „cu cît este cureaua mai lungă, cu atît e viața mai scurtă".

De pildă, numai o singură chiflă sau corn cu unt și mezeluri, dacă se consumă zilnic în plus față de strictul necesar organismului, poate anual să îngrașe omul cu 3—4 kg.

ALCOOLUL produce mai multe boli în lume decît orice agent patogen. El afectează toate organele și funcțiile organismului, contribuie la instalarea bolilor pulmonare, digestive și în special ale inimii și sîngelui, cu tot sistemul circulator.

TUTUNUL, factor de risc în bolile cardiovasculare, este și el implicat în formarea aterosclerozei. Consumul de tutun determină îngustarea diametrului arterial cu favorizarea formării chiagurilor și apariția accidentelor tromboembolice, efectul asupra aparatului cardiovascular fiind proporțional cu numărul de țigări fumate pe zi și cu procentul de gudron și nicotină pe care îl conțin. Tot el împiedică transportul de oxigen nece-

sar consumului biologic al ţesuturilor şi organelor. Astfel, o ţigară poate degrada o cantitate de vitamină C egală cu cea conţinută într-o portocală. Ca să nu mai vorbim de arteriopatia cauzată de tutun şi care duce la amputarea membrului afectat, indiferent de cantitatea de medicamente consumată.

DIABETUL stimulează formarea aterosclerozei prin hipertensiune, prin creşterea colesterolului şi zahărului în sînge, cu implicaţii grave asupra sistemului cardiovascular, prin apariţia infarctului de miocard sau a arteriopatiilor diabetice.

HIPERTENSIUNEA ARTERIALĂ

O hipertensiune arterială cunoscută la timp este pe jumătate vindecată. Totuşi, ea constituie o problemă majoră, pentru că afectează oameni la o vîrstă din ce în ce mai tînără, în plină viaţă şi activitate productivă. Cît priveşte hipertensiunea nestăpînită, ea poate produce infarctul de miocard şi accidente vasculare cerebrale.

INFECŢII, VIROZE ŞI MICOZE

În ultima perioadă acestea au provocat tot mai multe leziuni vasculare şi cardiace cu favorizarea aterosclerozei.

STĂRILE ALERGICE

Produc o serie de modificări în intimitatea sistemelor biologice ale organismului favorizînd ateroscleroza. Întîlnim în ultimul deceniu tot mai multe accidente vasculare date de stările alergice.

ÎMBĂTRÎNIREA ARTERELOR

Un fenomen inevitabil, deşi poate fi înfrînat. El favorizează ateroscleroza cu accidente subite cardiace.

Aceştia ar fi cîţiva din factorii care favorizează şi precipită dezvoltarea aterosclerozei şi explică foarte adesea morţile subite.

ŞTIAŢI CĂ?

1. Inima noastră cîntăreşte aproximativ 300 g, este de dimensiunea pumnului de la mîna stîngă.

2. Este o pompă cu patru cămăruţe, care funcţionează zi şi noapte fără întrerupere, pompînd 5 litri de sînge într-un minut, 7.200 litri într-o zi şi peste 500 mii de tone sînge într-o viaţă de 70 de ani.

3. Inima se contractă într-un minut de 70 de ori, într-o zi de 100.000 de ori şi în 70 de ani de trei miliarde de ori.

4. Sîngele pompat din inimă parcurge un sistem de vase pe un traseu de 100.000 km.

5. O inimă „munceşte" de cîteva ori mai mult decît muşchii campionului mondial de box la categoria grea sau ai marilor alergători de cursă lungă.

6. O inimă, în decurs de 75 de ani, cheltuieşte o cantitate de energie echivalentă cu cea pe care o consumă o macara atunci cînd ridică un bloc cu 75 de apartamente la 1 m de pămînt.

7. În 75 de ani, inima pompează un volum de sînge de 25 de ori mai mare decît al lacului Cişmigiu.

8. Această pompă minunată, pe parcursul a 75 ani, trimite în organism o cantitate de sînge ce echivalează cu întreaga cantitate de apă consumată de populaţia Bucureştiului pe caniculă în timp de 24 de ore.

9. Mulţi copii se nasc cu malformaţii congenitale ale inimii ce pot fi rezolvate încă din primele săptămîni de viaţă şi inima lor poate astfel să bată peste 75 de ani.

10. Viaţa unei inimi poate fi prelungită cu ajutorul chirurgiei cardiace şi peste 75 de ani.

Aşa precum vedeţi, inima dispune de rezerve energetice uimitoare, dar să nu ne încumetăm a o încorda la maximum, căci niciodată nu ne va anunţa că sîntem la limita consumului energetic şi că poate „claca" din moment în moment. De aceea, este bine să ne străduim pentru o viaţă cît mai lină, cu un echilibru controlat în toate atitudinile noastre şi în conduita de zi cu zi, în orice împrejurare. Orice suprasolicitare face ca inima noastră să cheltuiască prea mult din rezervele energetice, ceea ce produce leziuni la început mai mici şi neobservabile, iar cu timpul apar fenomene clinice sau ... inima încetează de a bate *înainte* de a ne avertiza clinic.

Pentru a vă da noi speranţe de viaţă lungă, pe planul cordului, să amintim preocuparea chirurgilor de a pune la punct o tehnică a transplantului cardiac cu *eficienţă în timp*.

Dr. TUDOR ŞTEFAN ■
asistent universitar – Clinica de chirurgie cardiovasculară Fundeni

Amfiteatrul nedegajat în întregime de lavă

Noua viață a Pompeiului

Se spune despre Vezuviu că este în același timp tragic și binefăcător; tragic, pentru ce dezastru a putut provoca prin erupția de la 24 august 79 e.n. (erupție „anunțată" de o alta din anul 62 e.n.), cînd, în afara Pompeiului, lava a acoperit parțial orașele Herculane și Stabia. Binefăcător, fiindcă el a conservat aproape intacte victimele sale, devenite astfel mărturii tăcute și elocvente ale unui trecut glorios, cu o viață laborioasă și cu o civilizație care se prezintă astăzi în cea mai intimă esența a sa.

Savanții Sicului, Strabon și Vitruvius au fost primii care au avertizat asupra naturii vulcanice a muntelui, dar cel care ne-ar fi putut vorbi într-un mod științific despre Vezuviu ar fi fost Seneca și Pliniu cel Bătrîn; Seneca a murit însă în anul 65 e.n. iar Pliniu cel Bătrîn și-a găsit moartea chiar în vîltoarea sinistrului; el pornise cu o flotă dintr-un port apropiat pentru a veni în sprijinul orașului sinistrat. Pliniu cel Tînăr, nepotul, a fost singurul care a putut lăsa — și a lăsat — posterității informații prețioase și exacte asupra erupției, prin cele două scrisori către Tacitus.

Începutul lucrărilor de înlăturare a lavei și de scoatere la lumină a mărturiilor materiale ale tragicului fenomen, au fost făcute în anul 1748, eveniment marcat printr-o plăcuță comemorativă ce se poate citi în Antiquarium, așezată acolo la împlinirea a două secole de la deschiderea lucrărilor. Dificultatea unei asemenea întreprinderi este demonstrată de faptul că încă astăzi un spațiu reprezentînd cam o pătrime din întregul perimetru al fos-

„Casa Faunului" — numită astfel după statuia din prim-plan, reprezentînd un faun dansînd

tului oraș, se află în stare de șantier arheologic. Merită reținut numele celui care timp de peste cinci decenii, începînd din anul 1924, a condus lucrările arheologice de o manieră strict științifică, aducînd ruinele Pompeiului în starea în care se află astăzi: arheologul italian Amedeo Mairui.

Cele mai importante valori artistice și arheologice au fost duse și adăpostite la Muzeul Național din Napoli, locul multora dintre ele fiind luat de copii, dealtfel bine executate.

În ceea ce mă privește, am vrut să văd mai întîi cauza dezastrului, așa încît în prima zi mi-am lăsat cortul în grija proprietarilor campingului și am pornit-o spre Vezuviu. De acolo, de sus, observi bine culoarea cenușiu-închis a muntelui și lava întinsă arătînd ca un cîmp arat proaspăt peste care nu a trecut grapa. Am fost avertizat că este interzisă pătrunderea în interiorul craterului fără asistența unui ghid, bun cunoscător al capriciilor vulcanului. Ne-am strîns vreo 20 de curioși de mai multe nații și ne-am lăsat pe mîna unui ghid de engleză cu care am coborît vreo 20—30 de metri în groapa imensă (aproximativ 3—400 metri adîncime și cam 5—600 metri diametrul la gură). Ne apropiem de o trîmbă de fum și abur dezvoltînd o temperatură de 40°C (în pîntecul muntelui temperatura atinge 140° C). Era semn că Vezuviul nu „s-a culcat" pentru totdeauna. Este răscolitor să vezi locul de unde a pornit lava aducătoare de moarte pentru cei 20 000 locuitori ai Pompeiului, cu tot ce aveau ei în viața de toate zilele; dar este cutremurător să vezi apoi, în vivo, mărturiile tăcute ale unei civilizații ajunsă la un înalt grad de rafinament.

A doua zi m-am îndreptat cu emoție spre ruinele aflate doar la cîteva sute de metri de camping. Mi-am început, plin de curiozitate, dar stăpînit de un sentiment straniu, incomod și greu de explicat, plimbarea pe străzile destul de largi pentru vremea aceea ale Pompeiului.

Ne aflăm în Antiquarium, unde sînt reunite, pe etape, mărturii materiale și artistice începînd cu epoca primitivă pînă la epoca romană. Astfel, pot fi văzute unelte de muncă din diferite perioade, dovezi ale înfloririi comerțului și meșteșugurilor, ale bogatei vieți artistice ce se dezvolta (între acestea din urmă, portrete de împărați și de mari patricieni, picturi cu subiecte religioase și mitologice, un Sfinx executat de un sculptor local). În Antiquarium cel mai mult te cutremură însă relicvele unor victime — un cadavru calcinat de femeie, surprinsă întinsă cu fața în jos și cu mîinile la ochi, un alt cadavru calcinat de cîine și un altul aparținînd unui muleter încercînd zadarnic să se salveze.

Ieșiți din Antiquarium (de fapt, un adevărat muzeu), ne îndreptăm spre locurile unde pulsa viața cea de toate zilele a orașului. Ajungem în Forum, inima vieții politice, religioase și sociale a Pompeiului. Imensa piață rectangulară (142|38 metri) este încadrată de coloane alb-roșii, de porticuri și arcade, de pereții marilor edificii ce se înălțau cîndva aici. În partea vestică a Forumului se află Templul lui Apollon (cît de mult

Noua viaţă a Pompeiului

seamănă şi cît de intens mi-a amintit de Delfi!) Aici se poate admira coloana ionică (avînd în vîrf un cadran solar) şi o colonadă compusă din şase coloane corintiene pe lîngă care se intră în partea inferioară a templului unde este amplasată imaginea divinităţii. Într-o parte, un portic cu statuia în bronz a lui Apollon şi alta a Dianei. Puţin mai departe este proslăvit şi Jupiter printr-un templu pe măsură din care s-au păstrat doar scările, cîteva coloane în ruine şi cîteva porticuri. Din Templul lui Jupiter dăm în strada Termelor unde, la nr. 12, găsim Termele Forumului, vestitele băi romane, compuse din două secţiuni, una pentru femei, alta pentru bărbaţi. Se pot distinge vestiarele, banca de aşteptare pentru cei ce urmau la rînd, frigidarium (băi reci) tepidarium (sală de tranziţie între băile reci şi cele calde), calidarium (băi calde sau de aburi). Se păstrează pînă astăzi decoraţia în stuc a majorităţii pereţilor diferitelor încăperi ale Termelor. În Pompei mai erau două terme: una centrală aflată pe Via Stabiana care, fără să fi fost terminată, constituie cel mai modern complex de terme romane; pe Via dell'Abbondanza se află Termele Stabiene construite în perioada colonizării romane şi reconstruite după cutremurul din anul 62 e.n.

Pe Via del Foro, Via degli Augustali, Via del Mercurio, Via Consolare şi multe alte străzi se află case impunătoare ale unor personalităţi politice, sociale, comerciale sau militare. Fiecare sintetizează în chipuri diferite, dar cu acelaşi rafinament estetic şi... financiar, fie puterea economică a oraşului, fie pretenţiile şi ierarhiile diferitelor clase şi pături sociale, fie ambiţiile şi luxul patricienilor. Grădini spaţioase, vestibuluri imense, încăperi şi saloane sprijinite pe coloane splendide, pereţi pictaţi cu un gust estetic sigur, sculpturi reprezentînd personaje istorice sau mitologice (impresionează, de pildă, un minuscul Faun dansînd, amplasat în curtea casei cu acelaşi nume), mozaicuri înfăţişînd scene religioase sau laice, unele dintre ele conservate aproape integral, toate dau măsura unei vieţi materiale şi spirituale ajunsă la apogeu.

Dintre casele bine conservate, ajunsă pînă la noi în stare să dea o imagine a frumosului şi abundenţei materiale a vremii, să ne oprim doar la una singură, cu adevărat reprezentativă, cea a fraţilor Vettii, de pe Via del Mercurio, încadrată de alte două străzi, Labirinto şi Vettii. Casa Vettii dă cel mai bine măsura atît a bogăţiei, a puterii economice a oraşului, cît şi a gustului şi simţului artistic ale locuitorilor Pompeiului în ceea ce priveşte decorarea cît mai fastuoasă şi mai atrăgătoare a interioarelor, organizarea spaţiului casei, a grădinilor şi a altor spaţii adiacente gospodăriilor.

Casa este structurată în peste 15 încăperi şi spaţii adiacente, dispuse într-un mod foarte inteligent şi funcţional. Restaurarea acoperişului a permis conservarea în stare aproape integrală a picturilor murale, creînd o atmosferă intimă vizitatorului. Chiar din vestibul ne întîmpină o reprezentare obscenă (la romani asemenea scene intrau în viaţa lor ca ceva obişnuit) a lui Priap, zeul fecundităţii, pus acolo de superstiţioşii Vettii pentru a-i proteja de cei invidioşi pe prosperitatea lor. Apoi intrăm în atrium, un spaţiu avînd în mijloc un impluvium pentru a colecta apa de ploaie de pe acoperiş. Picturi murale viu colorate, dominînd roşu, negru şi alb în celelalte încăperi între care, cele care impresionează prin fineţea execuţiei şi acurateţea imaginii sînt micii amoraşi exercitînd diferite meserii sau ocupaţii (vînzători şi cumpărători de flori, producători şi vînzători de uleiuri parfumate, fierari şi metalurgişti, cei care celebrează Vestalele, cultivatorii de viţă de vie, vînzători de vinuri alese); emoţionează, de asemenea plăcut, multe tablouri dintre care te obligă să zăboveşti mai mult în faţa lor „Sacrificiul Ifigeniei", „Heros şi Leandru", „Ariana abandonată", precum şi alte fresce şi tablouri de mici dimensiuni imaginînd scene din viaţa de toate zilele sau inspirate din mitologie. Mai departe dăm peste picturi de mari dimensiuni cu denumiri cunoscute sau mai puţin răspîndite cum ar fi „Suferinţele lui Ciparisso", „Pan luptînd cu dragostea", „Jupiter pe tronul său", „Lupta de cocoşi" şi multe altele, toate dovedind o mînă (sau mai multe!) de mare maestru. Ieşim apoi în marele peristil care conţine o frumoasă grădină (un adevărat parc de familie), „populată" cu statui în bronz şi marmură, cu un bazin avînd în mijloc o splendidă fîntînă arteziană.

Ieşim din casa Vettii cu un sentiment amestecat, cuprins undeva între tragismul erupţiei vulcanice şi admiraţia pentru ce au putut face romanii încă acum două milenii, sentiment care te urmăreşte ca un laitmotiv pe tot parcursul vizitei, la fiecare pas făcut printre indicatoarele de străzi şi denumirile de case, printre pereţii rămaşi în picioare, ascunzînd între ei o viaţă cotidiană ale cărei relicve se păstrează intacte, aşa cum au fost ele surprinse de sinistru.

Să ieşim din perimetrul vieţii de toate zilele a locuitorilor, să părăsim deci străzile şi casele lor pentru a ne opri puţin la viaţa cultural-artistică şi sportivă a oraşului. Via del Mercurio ne scoate în Via Stabia, una dintre cele trei magistrale ale oraşului şi ne oprim la complexul teatrelor, acolo unde se găsesc trei mărturii destul de bine conservate

ale vieții teatrale. Din Forp Triangulare se intră direct în Teatro Grande, construit cu două secole înaintea erei noastre, cu tehnica arhitecturii grecești, mai avansată la vremea aceea. Observăm cîteva rînduri de trepte pentru spectatori (cca 5000), precum și spațiul pentru orchestră și scena pe care azi se montează spectacole clasice în aer liber. Puțin mai la stînga se află Teatro Piccolo, mult mai bine conservat, conținînd cam o mie de locuri și destinat spectacolelor dramatice și concertelor. Înainte de a ajunge la Porta di Stabia, una din cele mai vechi ale orașului, observăm Caserma dei Gladiatori, arena lui Spartacus și alor săi.

Din zona teatrelor ajungem pe o străduță (pe care este interzisă circulația și vizitarea din cauza pericolelor de cădere a pereților încă neconsolidați) la o parte din „Scavi Nuovi", adică șantierul arheologic de care aminteam. Neavînd ce vedea acum aici (dar ce surprize ne pot aștepta peste cîțiva ani!) trecem mai departe pentru a încheia periplul nostru deosebit de interesant, dar totodată răscolitor, cu Marele Palestre, scoase la lumină abia între anii 1936—1951. Este un imens spațiu, aproape pătrat (140 × 130 metri) înconjurat odinioară de arbori umbroși și de mici coloane ce se mai pot vedea și astăzi; în mijloc, era amenajată o piscină. Era locul destinat fortificării fizice a tinerilor locuitori ai orașului. După Palestre dăm în marele Amfiteatru, de fapt un uriaș stadion, construit în anul 80 î.e.n., fiind cel mai vechi din cîte ne-au parvenit nouă, celor de azi. De formă eliptică, el putea primi 12000 persoane în tribunele sale întinse pe dimensiuni de 135 × 104 metri.

Vizitarea Pompeiului înseamnă cunoașterea vieții de demult a unui oraș care, datorită Vezuviului, trăiește acum în mintea tuturor celor care i-au călcat caldarîmul străzilor și pragurile caselor readuse la lumina zilei.

C. CHIFANE – DRĂGUȘANI ■

Tiparul în ghips al corpului unui cetățean, ghemuit în efortul inutil de a se salva

PISTE FALSE

ORIZONTAL: 1) Probă de maturitate dată de unii minori. 2) Tip de întreprindere mecanică modernă. 3) Leagănul maimuțelor — Motor cu ardere internă. 4) Standard de viață — Formă de existență. 5) Cadre de rezervă în artă — Intrînd sau ieșind din casă. 6) Sieste!! — Răstoarnă tuciul! 7) Emis! — Vi se pare latinește! — Vorba ceea. 8) Creangă la teiul lui Eminescu — Parte a leului (înv.). 9) Termen de execuție ferm — Poză fără ramă! 10) Cu un nod în gît — Intră în compunerea unei garnituri. 11) Supuși muierii — La Mamaia, în port.

VERTICAL: 1) I se evaluează munca pe cap de locuitor — În vîrful buzelor! 2) Restul la casă — Direcțional pentru C.F.R. 3) E... din Creta: — Mură-n gură! — Nu-i poți ține de vorbă. 4) Sînt de acord. 5) Neavenită la revelion! — Are multe lipsuri (fem.). 6) America de Sud! — Expoziție deschisă. 7) Apariții mai rare — Cel ce va urma...!! 8) Mîine-și serbează majoratul — Pătrunsă-n cerc. 9) Mîine, poimîine... — Mort de căldură — Gura deschisă! 10) Dau în boală. 11) Expusă de dragul lumii — Prezență de spirit.

NICOLAE ROTARU – București ■

PLANETA ŞAH

„Fa-me cu noroc, şi m-arunca-n foc“

În urmă cu cîtva timp, am primit două file, xeroxate după paginile unei cărţi tipărite în Statele Unite acum un secol. Prima filă reproduce coperta volumului „The Fith American Chess Congress.“ – este vorba de al cincilea campionat de şah al S.U.A., disputat la New York în 1880. În a doua filă sînt copiate patru probleme trimise la concursul de compoziţie şahistă organizat cu prilejul campionatului newyorkez. Deasupra fiecărei probleme se găseşte un moto şi numele autorului. Şi acum – surpriza: alături de moto-uri: scrise în engleză se găseşte unul tipărit în... româneşte! Iată-l:

Moto:

„Fa-me cu noroc,
şi m-arunca-n foc“

Sub aceste rînduri este indicat numele celui ce a compus problema: „Constantin Scheletti, Toulcea, Roumania“.

...Să ne întoarcem cu două decenii în urmă. Într-o carte sosită de la Moscova – „Problema de şah în secolul al XIX-lea“ de maestrul Umnov – am găsit o informaţie interesantă: la un concurs din Statele Unite din anul 1880, unul din primele turnee internaţionale problemistice din lume, participase şi un şahist din România, alături de problemişti din America, Anglia, Germania, Austro-Ungaria, Olanda, Italia, Grecia şi Canada. În literatura consacrată istoriei şahului românesc pe care am consultat-o nu era menţionată o astfel de participare. Cine să fi fost oare problemistul care-şi trimisese lucrarea peste ocean? Nereuşind să obţin lămuriri suplimentare, am publicat în „Revista de şah“ o scurtă notă în care am pomenit de informaţia găsită în cartea lui Umnov. Acele rînduri au avut un ecou tîrziu, neaşteptat. Printre cei ce le-au citit s-a numărat şi Milu Milescu, un pasionat al şahului, originar din România, şi stabilit de mult în Israel. După mai mulţi ani, într-o discuţie cu dr. M. Niemeijer, un cunoscut problemist şi bibliofil olandez, posesor al uneia din cele mai mari biblioteci şahiste din lume, el a adus vorba despre concursul de probleme newyorkez. Spre surprinderea sa, dr. Niemeijer i-a povestit că are o carte rară, consacrată

THE FIFTH AMERICAN CHESS CONGRESS.

PROBLEM LXXI.

Motto: "Fa-me cu noroc,
Şi m'arunca-n foc."

By Constantin P. Scheletti, Toulcea, Roumania.

No. 1.—Black.

White.

White to play and mate in two moves.

PROBLEM LXXII.

Motto: "Glory to thee, Land of Giants!"

By Adolf Armao, Smyrna, Asia Minor.

No. 1.—Black.

White.

White to play and mate in two moves.

turneului din 1881, în care s-au publicat şi probleme trimise la concurs. S-a oferit să răsfoiască volumul şi, găsind problema lui Scheletti, a copiat-o la xerox, în cîteva exemplare, pe care le-a dăruit lui Milescu. Acesta, la rîndul său, a expediat cîteva copii unor problemişti din România, între alţii lui A.F. Ianovcic, maestrul al sportului care şi azi, la venerabila vîrstă de 85 de ani, continuă să publice „Buletinul problemistic“ editat sub auspiciile Federaţiei române de şah. (Milu Milescu a încetat din viaţă în oc-

tombrie 1981, puțin timp după ce a împlinit 70 de ani. În ceea ce-l privește pe dr. Niemeijer, imediat după cel de-al doilea război mondial el a scris o carte dedicată problemistului român de origine austriacă Wolfgang Pauly (1876—1934), considerat în primele decenii ale secolului unul din cei mai mari compozitori din lume. În iulie 1982, la cererea sa, Rob Verhoeven, custode la „Koninglijke Bibliotheek" din Gravenhage — căreia i-a fost dăruită biblioteca Niemeijer — mi-a trimis o copie a paginilor conținînd problema lui Scheletti.

Cine a fost Constantin Scheletti? Cartea „Amiculu Joculu de Schach, Teoreticu și Practicu" (București, 1872), scrisă de maestrul Albin, îl citează pe „Major Scheletti" printre cei mai tari șahiști ai timpului, alături de Epureanu (prim ministru în 1870 și 1876) Theodorescu („Doctoru în medicină"), Steinfeld („Profesore") și alții. El făcea parte dintr-o familie cunoscută în ultimele decenii ale secolului trecut. Fratele Scarlat luptase în războiul pentru independență, despre care a scris cartea „Adevărul asupra Plevnei". Printre rudele sale existau un muzician și un poet care publica în „Convorbiri literare". El însuși agrea activitatea publicistică și a scris cîteva articole în care a discutat problemele agriculturii din vremea sa. Scheletti s-a numărat printre fondatorii cercului de șah din Galați, unul din primele înființate în țară. În pagina din cartea americană în care i-a fost publicată problema mai sînt reproduse trei lucrări semnate de „Adolf Armao, Smyrna, Asia Minor"; acesta și-a ales un singur moto, în engleză, un moto în care ghicești parcă dorința de a-i măguli pe organizatori: „Glory to thee, land of Giants!" (Glorie ție, țară a giganților!)

Problema șahistului din Tulcea este probabil prima compoziție de șah românească trimisă la un concurs internațional. Ea ar putea fi considerată ca una din primele contribuții — foarte modestă, firește, dar reală — la relațiile cultural-sportive dintre România care abia își cîștigase independența — și Statele Unite.

... Mi-l închipui pe Constantin Scheletti într-un ceas de seară, așezat la masa de lucru și gîndindu-se la moto-ul pe care să-l aleagă pentru diagrama ce urma să plece într-o lungă călătorie peste mări și țări.

Mi-l închipui alegînd zicala „Fa-me cu noroc..." și zîmbind ca de o glumă bună. Nu se poate să nu-l fi amuzat gîndul că organizatorii turneului se vor întreba curioși ce puteau să însemne rîndurile pe care șahistul de peste ocean preferase să le scrie nu în engleză, ci în limba sa maternă...

U. VĂLUREANU ■

CAI

ORIZONTAL: 1) Cal pînă la trei ani — Fuga calului între pas și galop. 2) Celebru fabulist grec care ne-a lăsat fabula „Măgarul și calul" — A pune șaua pe cal. 3) Categoric — Sorin Niculescu — În mijlocul Etnei! 4) Cai învățați să meargă cu viteză potrivită — Partea ieșită în afară a articulației de la mijlocul picioarelor de dinapoi ale calului. 5) Iapă greu de stăpînit. 6) Cuceritorul Troiei cu ajutorul calului de lemn — Confecționează șei și alte piese de harnașament. 7) În sfîrșit, călări! — Fir de urzeală — Ghebos (reg.). 8) Patria lui Ulise, cel cu calul troian — Din aceeași familie cu calul. 9) Un fel de struț din Australia — A duce vitele la păscut. 10) Frate mai mic — Localitate în Suedia. 11) Parte a căpăstrului cu care se prinde calul — Lichid siropos folosit și ca hrană pentru animale.

VERTICAL: 1) Ființă mitică, jumătate cal și jumătate om (pl.) — Filip Popa. 2) Pictor și grafician român, autorul tabloului „Toreador călare" — Parte de cuvînt. 3) Căii de lîngă roate și oiște — Alt pictor român, creatorul pînzei „Soldat călare". 4) Lucian Preda — Numele iepșoarei lui Calistrat Hogaș, tovarăș nedespărțit al scriitorului pe cărări de munte. 5) Trăsură cu un singur cal. 6) Albite de vreme — Arbore fructifer. 7) Întreprindere agricolă de stat (abr.) — Cal de..., sau hipocamp. 8) Sacrificiu la vechii chinezi — Cal năzdrăvan, cu aripi, simbol al inspirației poetice. 9) Notă muzicală — Împărat roman care și-a făcut calul consul. 10) Merge cu mulți cai-putere — Arbore exotic cu lemnul negru. 11) Mercenar dintr-un corp de oaste călare (od.) — Soi.

Dicționar: GÎB, EMU, LOS, TSI.

MIRCEA IORDACHE ■

ANOTIMPURILE

ORIZONTAL: 1) Scriitor sud-african contemporan, distins cu prestigiosul premiu literar francez „Medicis" pe anul 1980 pentru literatură străină, pentru cartea sa „Un anotimp alb și secetos" (André) — Prozatoare sovietică, semnatara romanului „Anotimpuri" (Vera). 2) Din creația acestui îndrăgit prozator francez contemporan, amintim romanul de dragoste „Anotimp zbuciumat" (Emmanuel) — Cunoscut publicist român contemporan, semnatarul volumului „Cocorii de iarnă" (Vasile). 3) În cămin! — Regretat liric român contemporan căruia îi aparține volumul de versuri intitulat „Anotimpurile", apărut în anul 1964 (Nicolae) — Stan Dima. 4) Afirmație — Compozitor român (1880—1962), autorul poemului „Furtună pe mare" (Augustin) — Din neamul asirilor. 5) Precipitație atmosferică specifică anotimpului rece — Oto-rino-laringologie (abr.-med.) — Prenume masculin turcesc. 6) Curent (abr.) — Atributul unui aluat bine crescut. 7) Lirică de prestigiu din țara noastră (1916—1944), căreia îi aparține poezia intitulată „Anotimpuri" — Dan Aldea — Udrea Olteanu. 8) Vasile Ene — A ispiti. 9) Verb... conjugat pe ogoare toamna și primăvara — Alt poet român contemporan din a cărui operă spicuim: „Noapte de iarnă" și „Motiv de primăvară" (Tiberiu) — Numele cocotierului în unele insule din Polinezia. 10) Lucian Blaga — Văzduh, atmosferă — Administrație (abr.uz.). 11) Prolific compozitor român (1905—1959) căruia îi aparține compoziția „Noapte de vară" — Apreciat poet român contemporan, semnatarul poeziilor „Anotimp", „Amurgul primăverii" și „Liniște de toamnă" (Mihai). 12) Sloi de gheață — Perioadă de timp corespunzătoare unui anotimp (pl.).

VERTICAL: 1) Din creația acestui cunoscut poet și prozator român amintim volumele „Cele patru anotimpuri" și „Anotimp nesigur" (Ion) — Compozitor italian (cca 1675—1741), autorul suitei de concerte intitulată „Cele 4 anotimpuri". 2) Îndrăgitul nostru compozitor de muzică ușoară, semnatarul muzicii operetei „Povestea anotimpurilor" (Elly) — Autorul melodiei devenită șlagăr „Cîntecul anotimpurilor" (Radu). 3) Rîu în Camerun — Romancier portughez. 4) Nina Luchian — Poet contemporan, din poeziile căruia amintim „Anotimp" (Vlaicu) — Regina amazoanelor, eponima Mării Egee. 5) Rîu în U.R.S.S. — Alt compozitor român contemporan, căruia îi aparțin compozițiile „Poemul secerișului" și „Primăvara" (Sigismund). 6) Tîrg în Italia — Sine-qua-non pentru zilele toride de vară. 7) Atribut pentru poeți — Din frumoasele creații muzicale ale acestei compozitoare contemporane din țara noastră amintim piesele „Glas de toamnă" și „Anotimp" (Myriam). 8) Abia (reg.) — Îmbrăcăminte de primăvară și toamnă — Emil Zane. 9) Orășel în Japonia — Picior de lemn — La începutul anotimpului! 10) Oana Rădan — Localitate în Franța — Mare stat asiatic, care împreună cu Indonezia, constituie cea mai tipică zonă bîntuită de musoni, vînturi periodice stabile a căror direcție dominantă se inversează de la un sezon la altul; originea cuvîntului musoni se trage de la cuvîntul arab „mousim" care în traducere înseamnă „anotimp". 11) „Cupola anotimpurilor" este titlul volumului de versuri ce aparține acestui poet român contemporan (Zamfir) — Rezistent la boli. 12) Alt poet contemporan din țara noastră căruia îi aparține poezia „Cele 4 anotimpuri" (Alexandru) — Întrebare.

Dicționar: NIU, INIE, IBI, ECA, EGE, ELKE, SANO, ABI, NASA, SAP.

MARIAN FIRIMIȚĂ
București